

Marije Voorwinden, MSc
Arwen Hoogenbosch, MSc
Dr. Frouke Sondejker

Eindverslag praktijkbegeleiding VMBO- studiekeuze interventies

Eindverslag praktijkbegeleiding VMBO-studiekeuze interventies

Auteurs

Marije Voorwinden, MSc

Arwen Hoogenbosch, MSc

Dr. Frouke Sondejker

Utrecht, oktober 2021

Inhoud

1	Context praktijkbegeleiding	4
2	Aanpak	5
3	Resultaten	7
3.1.	Invloed van Covid-19	7
3.2.	Handleiding/ondersteuningsdraaiboek	7
3.3.	Opbrengst per interventie	8
3.4.	Opbrengst themabijeenkomst/werksessie	10
4	Vervolg	12
	Bijlage 1 – Handleiding	13
	Bijlage 2 – Technologieroute Amsterdam	33
	Bijlage 3 – Interventiebeschrijving Vakkanjers Explorer	42
	Bijlage 4 – Kies je Wereld (Friesland College)	48
	Bijlage 5 – IMC on Tour	54
	Bijlage 6 – Beschrijving Bliksemstage en Carrière Coach	60
	Bijlage 7 - Interventiebeschrijving Windroos project	68

1 Context praktijkbegeleiding

Mbo'ers met een migratieachtergrond zijn vaker werkloos dan mbo'ers zonder een migratieachtergrond. Het doel van het door NRO gevraagde [programmeringsonderzoek](#) en de gewenste praktijkbegeleiding was om tot verbeteringen van hun positie op de arbeidsmarkt te komen. Als Verwey-Jonker Instituut hebben we deze opdracht gegund gekregen.

In het programmeringsonderzoek werd (inter)nationale literatuur doorzocht op verklarende factoren en werkzame elementen die een rol spelen in de oriëntatiefase, stageperiode en toetreding tot de arbeidsmarkt. In een start-bijeenkomst met betrokkenen vanuit onderwijs, werkgevers, onderzoekers, beleidsmakers en de doelgroep zelf werd (praktijk)kennis opgehaald over deze onderwerpen en werden kansrijke interventies geïnventariseerd. Vervolgens werd o.b.v. literatuur onderzocht welke werkzame mechanismen beïnvloedbaar zijn en welke randvoorwaarden ertoe doen. De voorlopige resultaten werden tijdens een expertmeeting voorgelegd aan experts om te toetsen op volledigheid. Daarnaast werd hen gevraagd welke interventies in de praktijk toegepast worden en wat bekend is over de onderbouwing en effectiviteit ervan. De interventies werden geëvalueerd en geclusterd op basis van de uitkomsten van het literatuuronderzoek. De bedoeling was om te komen tot een shortlist van meest kansrijke interventies, maar het bleef een longlist, omdat er naar veel interventies nog geen eerder onderzoek was gedaan en dus nog niet bekend was hoe de uitvoering in de praktijk verliep en of en welke resultaten er werden behaald.

Tijdens de looptijd van het programmeringsonderzoek kwam de wens vanuit NRO om ook vmbo-studiekeuze interventies mee te nemen in het onderzoek. Het bleek dat deze interventies vaker dan de mbo-arbeidsmarkt interventies een 'eigenaar' hadden buiten het onderwijs en veelal wat verder waren in de ontwikkeling. Ook hier was het toch lastig om tot een shortlist te komen. Uiteindelijk heeft NRO de onderzoekers de keuze gelaten op welke interventies zij het proces- en effectonderzoek wilden richten.

De praktijkbegeleiding, bedoelt om de interventies onderzoeks-ready te maken, is uitgesteld. In die tijd zijn er twee onderzoeksconsortia gevormd. Eentje rond de mbo-arbeidsmarkt interventies en eentje rond de [vmbo-studiekeuze interventies](#). De onderzoekers wisten op het moment van schrijven het [subsidie voorstel](#) onvoldoende wat de praktijkbegeleiding inhield en hebben er dus een eigen draai aan gegeven in hun onderzoeksvoorstel. Ook de keuze voor de interventies hebben zij gemaakt. Hier zaten ook interventies tussen die niet voorkwamen op de longlist, dat betekende dat ook wij weer opnieuw moesten kijken wat voor interventies dit zijn, wat de onderzoekers precies willen gaan doen en hoe wij dan het best de praktijkbegeleiding kunnen inrichten om interventies daarop voor te bereiden.

Waar dat voor de mbo-arbeidsmarktinterventies nog niet is gelukt, zijn we voor de vmbo-studiekeuze interventies, in afstemming met de interventie-eigenaren en de onderzoekers, wel tot een plan van aanpak gekomen. In dit eindverslag beschrijven we kort wat we qua praktijkbegeleiding hebben gedaan rond de vmbo-studiekeuze interventies en met welk resultaat.

2 Aanpak

Tijdens de praktijkbegeleiding zijn interventie-eigenaren ondersteund bij de doorontwikkeling van hun interventie(s). Het betrof vooralsnog alleen de vmbo-studiekeuze interventies die deelnemen aan het evaluatieonderzoek 'Gelijke kansen richting de toekomst'.

De interventies:

- Masterplan Techniekpact Amsterdam: Technologieroute
- Jet-Net & TechNet: Vakkanjers Explorer
- Friesland College: Kies Je Wereld (KJW)
- IMC on Tour/IMC Weekendschool
- JINC: Bliksemstage en Carrière Coach
- Da Vinci College: Windroos

Deze zes interventies worden over het algemeen ingezet als onderdeel van loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB) op vo-scholen. Ze hebben diverse doelen, zoals leerlingen meer inzicht geven in de arbeidsmarkt en hun interesses en talenten of het enthousiasmeren van leerlingen om te kiezen voor een technische opleiding. De interventies zijn verschillend van omvang: variërend van een dagdeel tot een heel schooljaar lang een middag per week. Vier interventies worden georganiseerd door zelfstandige organisaties en een tweetal interventies wordt uitgevoerd door een mbo-instelling, namelijk Kies Je Wereld en het Windroosproject. Alle interventies zagen de meerwaarde van praktijkbegeleiding en wilden graag meewerken.

Als eerst is er met de interventies besproken aan welke onderwerpen ze aandacht wilden besteden en/of ondersteuning bij krijgen. Er zijn een drietal onderwerpen die regelmatig terugkwamen, namelijk

(a) ouderbetrokkenheid: hoe zorg je dat ouders betrokken worden bij de activiteiten van de interventie?;

(b) samenwerking met het onderwijs: hoe zorg je dat onderwijsprofessionals de interventie (blijven) implementeren zoals beoogd? En;

(c) reflectie: hoe kunnen we leerlingen laten nadenken over de ervaringen en kennis die ze hebben opgedaan?

Op basis van de informatie die we van de interventie-eigenaren en de onderzoekers ontvingen, hebben we een plan van aanpak voorgesteld voor de praktijkbegeleiding. Deze bestond uit (1) individuele begeleiding en (2) een gezamenlijke thema sessie.

1. Individuele begeleiding

In overleg met de interventie-eigenaren bekeken we de volgende aspecten: wat staat er op papier, zijn het doel, de doelgroep en de werkzame elementen helder beschreven, in welke mate draagt de interventie bij aan het verbeteren van de studiekeuze en hoe is dat zichtbaar te maken, waaraan is succes af te meten? We bestudeerden de documenten en maakten met de interventie-eigenaren tijdens het startgesprek een plan hoe dit door te ontwikkelen en bespraken wat ze daarin zelf konden doen en wat ze van ons nodig hadden. We boden alle interventies passende ondersteuning aan naar behoefte en zorgden dat iedere interventie in totaal minimaal 2 dagen individueel begeleid werd. De ondersteuning bestond bijvoorbeeld uit het aanleveren van kennis en formats,

maar ook het voeren van een aantal gesprekken om punten uit de interventies te verhelderen, het geven van feedback op stukken of het beschrijven van onderdelen van de interventies.

2. Gezamenlijke thema sessie

Naast individuele begeleiding stelden we voor om 5 thema sessies te organiseren. De volgende onderwerpen dienden daarbij in elke geval aan bod te komen:

- Werkzame elementen: wat zijn werkzame elementen? Wat zijn werkzame elementen op het gebied van de studiekeuze van vmbo-leerlingen? In hoeverre komen deze elementen terug in de interventies?
- Ouderbetrokkenheid.
- Samenwerking met onderwijs.
- Reflectie & monitoring: in hoeverre heb je als interventie invloed op de studiekeuze van vmbo-leerlingen?
- Nog in te vullen, in aansluiting op behoefte van de praktijk.

De interventie-eigenaren waren verantwoordelijk voor de uitvoering van de plannen die we maakten, en daarmee ook verantwoordelijk voor het resultaat op interventieniveau.

Uiteindelijk bleek de behoefte aan de individuele begeleiding groter dan de behoefte aan gezamenlijke sessies en ook vanuit onderzoeksoogpunt was die individuele begeleiding wel echt nodig. We hebben daarop besloten maatwerk te bieden en te doen wat nodig is. Dat betekende in de praktijk dat we interventie-eigenaren toch wat meer bij de hand hebben genomen en ook meer samen met en voor hen hebben gedaan, dan op voorhand de bedoeling was. Dat heeft extra tijd gekost. We hebben echter weer tijd bespaard op de gezamenlijke sessies. Dat is uiteindelijk één sessie van een dagdeel geworden waarin de verschillende thema's aan bod zijn gekomen.

Naast een beschrijving van alle interventies in het format van de Databank van het NJi, waarin doel, doelgroep, werkzame elementen en resultaten van eerdere onderzoeken terugkomen, is er ook meegewerkt aan het aanpassen van materialen van interventies om de uitvoering in de praktijk uniformer te laten plaatsvinden. Daarnaast is er een handleiding geschreven die overstijgend is aan de interventies, zodat alle interventie-eigenaren ook in de toekomst verder kunnen blijven ontwikkelen op de verschillende elementen. Bovendien kunnen ook andere interventie-eigenaren (buiten de zes begeleide interventies) met deze handleiding hun voordeel doen en hun interventies verbeteren.

3 Resultaten

3.1. Invloed van Covid-19

De interventies hadden allemaal in meer of mindere mate te maken met de beperkende maatregelen van de overheid rond de uitbraak van Covid-19. Sommige interventies hadden kleine aanpassingen gemaakt, zoals digitale gesprekken, terwijl anderen geen activiteiten op scholen mochten uitvoeren. De contactpersonen hadden allemaal aangegeven mee te willen doen en tijd te willen vrijmaken voor de praktijkbegeleiding. Het nadeel was dat sommige aspecten, zoals het contact met scholen, lastiger te organiseren was en dus ook het toepassen van onderdelen van de praktijkbegeleiding daarmee veelal onmogelijk bleek.

Ook de praktijkbegeleiding moesten we volledig digitaal uitvoeren. De praktijkbegeleiding was oorspronkelijk gepland van februari tot juni, vanwege o.a. de hack bij NRO was de start pas in maart en hebben we ook de zomerperiode nodig gehad om alle interventies onderzoeks-ready te krijgen. Het onderzoek kan zoals gepland in september starten.

3.2. Handleiding/ondersteuningsdraaiboek

Met input uit de startbijeenkomsten, intervisiebijeenkomsten en werksessies over het verloop van het traject heeft het Verwey-Jonker Instituut een handleiding geschreven die de deelnemende interventie-eigenaren in staat stelt zelf verder te blijven ontwikkelen. Deze handleiding kan tevens ingezet worden voor andere interventies. In de offerte hebben we dit een ondersteuningsdraaiboek genoemd. Hierin staat per werkzaam element beschreven hoe de interventie op dat punt kan verbeteren. Ook staan er voorbeelden van materialen en oefeningen in ter inspiratie. De opbouw van de handleiding is als volgt:

1. Inleiding
Leeswijzer
2. Werkzame elementen
 - 2.1 Ouderbetrokkenheid
 - 2.2 Reflectie
 - 2.3 Inbedding in het curriculum
 - 2.4 Koppeling met beroepspraktijk
 - 2.5 Opbouw en structuur van activiteiten
3. Betrekken van ouders en verzorgers
 - 3.1 Voorwaarden om ouders/verzorgers te betrekken
 - 3.2 Hoe betrek je ouders/verzorgers?
 - 3.3 Interviewopdracht
 - 3.4 Werkvorm bespreken interviewopdracht
 - 3.5 Tips over hoe een afsluitende avond te organiseren
4. Reflectie in voorbereiding activiteit
 - 4.1 Hoe bereid je leerlingen voor op de activiteit?
 - 4.2 Tips voor een Kick-off
 - 4.3 Tips begeleiding bij keuze voor activiteit
 - 4.4 Voorbereidende les
5. Reflectie achteraf
 - 5.1 Hoe reflecteer je na een activiteit?
 - 5.2 Reflectie-opdracht - Vlog
6. Structuur en opbouw
 - 6.1 Hoe bouw je een programma op?
7. Hoe geef je een gastles of workshop vorm?
 - 7.1 Welke competenties heeft een gastdocent/workshopleider?
 - 7.2 Hoe geef je als gastdocent/workshopleider een goede gastles/workshop?
 - 7.3 Wat is de rol van school of interventie-medewerker?

Naast de specifiek werkzame factoren die uit de literatuur naar voren kwamen, komen hier ook een aantal algemeen werkzame factoren in terug. Er zijn meer algemeen werkzame factoren dan die in deze handleiding uitgewerkt staan. In de handleiding zijn de werkzame elementen uitgewerkt waar alle interventie-eigenaren mee bezig waren/graag mee aan de slag wilden of vragen over hadden.

Voor de complete handleiding zie bijlage 1 van dit eindverslag.

3.3. Opbrengst per interventie

In deze paragraaf zijn kort de belangrijkste elementen weergegeven waaraan is gewerkt per interventie. Een uitgebreide beschrijving van de verschillende interventies is te vinden in bijlage 2 t/m7.

3.3.1. Technologieroute: Masterplan Techniekpact Amsterdam (bijlage 2)

- Op basis van aangeleverde informatie en gesprekken met de interventie-eigenaren hebben we het NJi format ingevuld (zie bijlage 2). Hierdoor is alle informatie gebundeld en bruikbaar om als communicatie naar scholen in te zetten.
- De interventie-eigenaren gaven tijdens een één-op-één sessie aan dat ze veel hebben gehad aan de bundeling van informatie in de beschrijving. Hierdoor zijn ze tot de conclusie gekomen dat er nog veel verbeterpunten zijn in de interventie. Met name rondom de communicatie richting de verschillende partijen die het project dragen: scholen, bedrijven, mbo-instellingen. Als voornemen en op basis van onze input, willen ze hierin een verbetering gaan maken door alles uniformer te maken (dus geen verschillende boekjes, handleidingen etc.). Voor elke partij komt een duidelijke handleiding wat te doen. Voor de leerlingen krijgt deze vorm als een werkboek, voor docenten is het een handleiding die per stap aangeeft wat er van hen verwacht wordt. Ook de bedrijven krijgen een

handleiding waarin ook didactische tips gegeven worden. Elke handleiding heeft dezelfde opbouw en de kapstok zijn de stappen in het project die nu duidelijk staan beschreven.

- Deze stappen hebben we tijdens de een-op-een sessie geïdentificeerd, doorgenomen en beschreven. Ook is er besloten om de stappen uniformer te maken: voor elk project zijn er 8 stappen. 3 stappen zijn toegevoegd die betrekking hebben op werkzame elementen: voorbereiding tijdens een les vooraf; ouder betrokkenheid en naderhand reflectie.

3.3.2. Jet-Net & TechNet: Vakkanjers Explorer (bijlage 3)

- Samen met Jet-Net & TechNet hebben we het NJi format ingevuld (zie bijlage 3), zodat Jet-Net & TechNet een document hebben met alle relevante informatie over het programma, welke ze naar scholen op kunnen sturen. In dit document hebben we het belang van het uitvoeren van werkzame elementen benadrukt, zoals het besteden van aandacht aan ouderbetrokkenheid en reflectie. Dit om de kans te vergroten dat scholen de relevantie inzien van het uitvoeren van deze onderdelen van het programma.
- In de docentenhandleiding van Vakkanjers Explorer zijn er goede reflectievragen opgenomen, welke de docent kan bespreken met de leerlingen. Echter, het is geheel aan de docent om hier aandacht aan te besteden. Om het vrijblijvende karakter hiervan te verkleinen, hebben we Jet-Net & TechNet geadviseerd creatieve werkvormen toe te voegen aan de reflectievragen. Jet-Net & TechNet kunnen hiervoor gebruik maken van bijvoorbeeld 5.2 van de handleiding (bijlage 1), waarbij een voorbeeld van een vlog-opdracht uitgewerkt is. Daarnaast hebben we geadviseerd in de voorbereiding op de opdracht van Vakkanjers Explorer meer aandacht te besteden aan reflectie. Hiervoor gaven we het advies te beginnen met een Kick-off voor leerlingen en verwezen we hen naar hoofdstuk 4 van de handleiding (bijlage 1) voor meer adviezen rondom reflectie in de voorbereiding van het programma.

- In Vakkanjers Explorer wordt er op dit moment nog weinig aandacht besteed aan het actief betrekken van ouders/verzorgers bij het programma en hen stimuleren om een rol te spelen in de begeleiding van hun kind bij het maken van een studiekeuze. Daarom adviseerden wij Jet-Net& TechNet een Kick-off te organiseren voor ouders/verzorgers, waarbij het programma mondeling toegelicht kan worden en verwachtingen naar ouders/verzorgers gecommuniceerd worden. Ook adviseerden wij hen om een opdracht op te nemen in het programma, waarbij leerlingen en ouders/verzorgers gestimuleerd worden met elkaar het gesprek aan te gaan over de aankomende studiekeuze van de leerlingen. Hiervoor verwezen we Jet-Net en TechNet naar hoofdstuk 3 van de handleiding (bijlage 1) en specifiek naar paragrafen 3.3 en 3.4 voor een interviewopdracht voor leerlingen en hun ouders/verzorgers.

3.3.3. Kies Je Wereld (KJW): Friesland College (bijlage 4)

- Samen met de interventie-eigenaar (van Friesland College) hebben we het NJi format ingevuld (zie bijlage 4). Hierdoor heeft het Friesland College voor het eerst een verzameldocument met alle informatie beschreven. Hiervoor stond informatie beschreven in veel losse documenten of zat het in het hoofd van de persoon die Kies je Wereld binnen het Friesland organiseerde. In dit document zijn de werkzame elementen benadrukt, zoals het besteden van aandacht aan ouderbetrokkenheid en reflectie.
- Tijdens een een-op-een sessie hebben we het document aangevuld met een aantal onderdelen die in de handreiking beschreven stonden. Er is een keuze-opdracht toegevoegd om te komen tot een onderbouwde keuze voor een workshop. Ook is een reflectie opdracht ingevoegd om naderhand de koppeling te maken tussen de workshop en het LOB dossier. Ten slotte worden er in een bijlage tips gegeven over hoe ouders te betrekken bij de interventie.

- Tijdens de sessie zijn we niet toegekomen aan alle verbeterpunten te werken. Enkele tips hebben we daarom in de interventiebeschrijving als opmerking laten staan. De interventie-eigenaren hebben aangegeven de ambitie te hebben om alles na te lopen, maar dat de eerste aanpassingen al het nodige werk oplevert.

3.3.4. IMC on Tour: IMC on Tour (bijlage 5)

- Vanuit de gesprekken die we met de interventie-eigenaren gevoerd hebben, hebben we het NJi format ingevuld (Bijlage 5). Omdat er weinig gestandaardiseerd is en de coördinatoren die uitvoering geven aan IMC on Tour vrijgelaten worden in de manier waarop ze uitvoering geven aan de interventie, hebben we veel goede voorbeelden opgenomen in deze beschrijving. Deze interventiebeschrijving is dan ook geschreven voor zowel scholen als coördinatoren. De goede voorbeelden richten zich bijvoorbeeld op het betrekken van ouders en verzorgers en wat voor manier vormgegeven kan worden aan reflectie.
- Om coördinatoren aandacht te laten besteden aan het betrekken van ouders bij de uitvoering van IMC on Tour, hebben we met de interventie-eigenaren besproken hoe zij dit in hun interventie kunnen standaardiseren (want er zijn veel goede voorbeelden van coördinatoren die hier al intensief op inzetten, maar in hoeverre hier standaard uitvoering aan wordt gegeven, verschilt erg per coördinator). Daarom hebben wij de interventie-eigenaren gewezen op hoofdstuk 3 van de handleiding (bijlage 1), en hen geadviseerd om na te denken over het organiseren van een kick-off waarbij ouders uitgenodigd worden, of leerlingen de opdracht te geven een interview met hun ouders/verzorgers te voeren over hun interesses en motivaties en welk beroep hierbij aansluit.
- Ook de manier waarop vormgegeven wordt aan reflectie voor en na een gastles en vakgebied verschilt per coördinator, omdat er weinig gestandaardiseerd is. Wij hebben daarom de interventie-eigenaren het advies meegegeven om hier een vast format voor te ontwikkelen, waarbij ze

gebruik kunnen maken van hoofdstuk 4 en 5 van de handleiding (bijlage 1). Bijvoorbeeld een interviewopdracht (paragraaf 4.4) voor de leerlingen onderling als standaard opdracht doorvoeren voor tijdens de startbijeenkomst, zodat de leerlingen al bewust na gaan denken over motivaties en interesses. En daarop aansluitend een kick-off organiseren, waarbij leerlingen uitgelegd krijgen hoe IMC on Tour bij kan dragen aan een beter inzicht in motivaties en interesses en wat voor beroepen hierbij aansluiten.

3.3.5. JINC: Bliksemstage en Carrière Coach (bijlage 6)

- We hebben met de input vanuit JINC het NJi format ingevuld met informatie over de programma's Bliksemstage en Carrière Coach (Bijlage 6). Omdat JINC weinig zicht heeft in hoeverre scholen aandacht besteden aan de reflectie-opdrachten en ouderbetrokkenheid, hebben wij de relevantie hiervan benadrukt in het document. We hopen dat scholen hierdoor de relevantie inzien van het uitvoeren van alle onderdelen van deze programma's.
- Om leerlingen beter voor te bereiden op de programma's om hen bewuster aan de opdrachten te laten beginnen, hebben wij met input van JINC een opzet voor een Kick-off voor leerlingen voor beide programma's opgesteld.
- Daarnaast hebben we een opzet voor een reflectieopdracht voor na de Bliksemstages gemaakt. In de docentenhandleiding van beide programma's wordt er al veel aandacht besteed aan reflectie, maar JINC heeft geen grip op de uitvoering door scholen hiervan. Om scholen te helpen bij het bespreken van de reflectievragen die in de docentenhandleiding opgenomen zijn, adviseerden wij JINC creatieve werkvormen toe te voegen, waaronder de opzet die wij gemaakt hebben.
- JINC heeft weinig grip op in hoeverre scholen ouders/verzorgers betrekken bij hun programma. JINC besteedt aandacht aan het betrekken van ouders bij hun programma, door bijvoorbeeld een interviewopdracht. Wij raadden hen aan om hier een creatieve werkvorm aan toe te voegen om naderhand klassikaal te reflecteren op deze opdracht. Hiermee ontvangen docenten

wat meer handvatten om tot de uitvoering van de interviewopdracht te komen. Om scholen verder meer handvatten te bieden om ouders/verzorgers te betrekken, adviseerden wij JINC hoofdstuk 3 van de handleiding (bijlage 1) te bestuderen voor tips en adviezen.

3.3.6. Da Vinci College: Windroos (bijlage 7)

- Omdat veel informatie over Windroos nog niet op papier stond, hebben we bij dit programma veel aandacht besteed aan het vullen van het NJi format met informatie uit het hoofd van de interventie-eigenaar. We hebben – naast de twee begeleidingssessies - een interview met de interventie-eigenaar gehouden, om zoveel mogelijk informatie over het programma te vergaren. Zie bijlage 7 voor de uitwerking van het programma.
- Windroos betreft ouders/verzorgers bij het programma door de opdracht thuis uit te laten voeren. Om het gesprek over het programma en de aankomende studiekeuze tussen leerlingen en ouders/verzorgers te stimuleren, adviseerden we om een interviewopdracht op te nemen, zoals uitgewerkt in paragrafen 3.3 en 3.4 van de handleiding (bijlage 1). Ook raadden we aan hoofdstuk 3 van de handleiding verder te bestuderen voor meer tips omtrent het betrekken van ouders/verzorgers.
- Verder adviseerden we om hoofdstuk 7 te bestuderen voor adviezen en tips omtrent de selectie van gastdocenten voor de Meet & Greet op het mbo en voor een opzet van richtlijnen voor tips en tricks over hoe een gastles goed vorm te geven voor gastdocenten.

3.4. Opbrengst themabijeenkomst/werksessie

Zoals gezegd is er een themabijeenkomst georganiseerd waarbij uitwisseling tussen de interventies gestimuleerd werd rond een aantal thema's, te weten: werkzame elementen, ouderbetrokkenheid, reflectie en samenwerking met scholen.

Ter voorbereiding van deze bijeenkomst, hebben we de deelnemers de handleiding toegestuurd, waarin werkzame elementen van studiekeuzebegeleiding uitgewerkt zijn met tips, opdrachten en creatieve werkvormen. Dit is de uniforme handleiding, die geschreven is voor alle zes de interventies die deelnemen aan dit onderzoek (zie bijlage 1). Omdat er veel overlap zat in de vragen van de interventie-eigenaren aan ons, leek het ons goed dit zo te doen, het is een document voor interventie-eigenaren om nog langere tijd uit te kunnen putten om hun interventie door te ontwikkelen.

De vertaalslag van de uniforme handleiding naar een concrete werkvorm op een specifiek moment in een bepaalde interventie moest dan nog gemaakt worden. De themabijeenkomst heeft daarmee twee doelen gekregen, naast uitwisseling en inspiratie opdoen, ook het op weg helpen van interventie-eigenaren met die vertaalslag.

De themabijeenkomst is hiertoe onderverdeeld in twee delen.

1. Tijdens het eerste onderdeel (9.00u tot 10.45u) is er een presentatie verzorgd door de onderzoekers. Op die manier had iedereen weer even scherp waarom die praktijkbegeleiding ingezet is. Vervolgens hebben alle deelnemende interventie-eigenaren een pitch gegevens over één van de werkzame elementen uit hun interventie. Op die manier konden interventie-eigenaren laten zien waar ze trots op zijn of hard aan gewerkt hebben en anderen inspireren. Deze werkvorm werkte heel goed en leidde tot veel interactie en uitwisseling.

2. De tweede helft van de bijeenkomst (11.00-13.00u) had meer het karakter van een werksessie, waarin we met elke interventie en relevante partners (per interventie verschillend, maar denk aan een contactpersoon van een school, leerlingen die gebruik hebben gemaakt van het aanbod etc.) afzonderlijk de vertaalslag hebben gemaakt van een uniforme handleiding naar iets concreets passends binnen de interventie. Bij de ene interventie betrof dat een opdracht om ouderbetrokkenheid meer aandacht te geven in de interventie, bij de ander om reflectie meer in te bouwen of beter aan te sluiten bij de motivatie van leerlingen of een handreiking om docenten uniformer een workshop te laten geven.

Al met al een hele productieve, maar vooral ook leuke en inspirerende dag. Interventie-eigenaren gaven aan zo goed zelf verder te kunnen met de ontwikkeling die ze nog wilden maken voor de start van het onderzoek.

4 Vervolg

Gedurende de looptijd van de praktijkbegeleiding is er steeds contact onderhouden met de onderzoekers. Zij zijn bij de startgesprekken met de interventie-eigenaren en bij de themabijeenkomst/werksessie aanwezig geweest. Daarnaast hebben ze alle plannen van aanpak gezien, hebben ze de ingevulde NJi-formats per interventie van ons ontvangen en er feedback op gegeven. Die feedback is verwerkt, evenals die van de interventie-eigenaren en andere betrokkenen zoals scholen, alumni of leerlingen. Zo is er per interventie een beschrijving ontwikkeld.

Ook hebben ze waar dat aan de orde was, meegedacht over de aan te passen/te ontwikkelen materialen.

De onderzoekers hebben hiermee uniforme beschrijvingen van elke interventie. Feit blijft dat de ene interventie verder is dan de andere en de ene meer zicht heeft op de daadwerkelijke uitvoering op scholen dan de andere. De onderzoekers zullen daarom in gesprek met interventie-eigenaren en per interventie geselecteerde scholen bepalen of ze een procesevaluatie dan wel effectonderzoek zullen uitvoeren.

De interventie-eigenaren weten wat ze nog kunnen ontwikkelen aan hun interventie en hoe dat te doen. Voor zover dat niet al gebeurd is gedurende de praktijkbegeleiding, gaan ze hier zelf mee verder en proberen ze voor de start van het onderzoek in september helemaal startklaar te zijn voor het onderzoek.

Bijlage 1

Handleiding

Praktijkbegeleiding van programma's gericht op studiekeuzebegeleiding van leerlingen in het vmbo

Inhoud

1	Inleiding	15	6	Structuur en opbouw	27
1.1.	Leeswijzer	15	6.1.	Hoe bouw je een programma op?	27
2	Werkzame elementen	16	7	Hoe geef je een gastles of workshop vorm?	28
2.1.	Ouderbetrokkenheid	16	7.1.	Welke competenties heeft een gastdocent/workshopleider?	28
2.2.	Reflectie	16	7.2.	Hoe geef je als gastdocent/workshopleider een goede gastles/ workshop?	28
2.3.	Inbedding in het curriculum	16	7.3.	Wat is de rol van school of interventie-medewerker?	29
2.4.	Koppeling met beroepspraktijk	17			
2.5.	Opbouw en structuur van activiteiten	17			
3	Betrekken van ouders en verzorgers	18		Bijlage 1 – Meer lezen?	30
3.1.	Voorwaarden om ouders/verzorgers te betrekken	18			
3.2.	Hoe betrek je ouders/verzorgers?	18			
3.3.	Interviewopdracht	19			
3.4.	Werkvorm bespreken interviewopdracht	20			
3.5.	Tips over hoe een afsluitende avond te organiseren	21			
4	Reflectie in voorbereiding activiteit	22			
4.1.	Hoe bereid je leerlingen voor op de activiteit?	22			
4.2.	Tips voor een Kick-off	22			
4.3.	Tips begeleiding bij keuze voor activiteit	23			
4.4.	Vorbereidende les	23			
5	Reflectie achteraf	25			
5.1.	Hoe reflecteer je na een activiteit?	25			
5.2.	Reflectie-opdracht - Vlog	25			

1 Inleiding

Vanuit eerdere onderzoeken zijn er een aantal werkzame elementen bekend van hoe leerlingen het best begeleid kunnen worden in hun studiekeuze. In deze handleiding worden deze werkzame elementen beschreven en concreet uitgewerkt met tips, voorbeeldopdrachten en creatieve werkvormen. Deze tips, voorbeeldopdrachten en creatieve werkvormen zijn – naast dat ze voor jullie als interventie-eigenaren geschreven zijn – ook geschreven voor docenten. In veel gevallen zijn alleen kleine aanpassingen nodig om de opdrachten aan te laten sluiten bij jullie eigen programma.

Om jullie programma zo veel mogelijk bij te laten dragen aan de studiekeuzebegeleiding van leerlingen, is het goed om de werkzame elementen – mits dit aansluit – in jullie programma op te nemen. Wanneer een werkzaam element al onderdeel is van jullie programma, maar je het idee hebt dat scholen niet altijd uitvoering geven aan dit element, kan het goed zijn om naar scholen te communiceren waarom het belangrijk is een bepaald element uit te voeren zoals jullie deze bedoeld hebben (denk bijvoorbeeld aan het betrekken van ouders). Daarom bevat het eerste hoofdstuk een beschrijving van de werkzame elementen en een onderbouwing daarvan vanuit de literatuur.

De tips, voorbeeldopdrachten en creatieve werkvormen zijn, naast dat ze gebaseerd zijn op de werkzame elementen die uit wetenschappelijke literatuur naar voren komen, ook geïnspireerd door de zes programma's die deelnemen aan de praktijkbegeleiding. Op deze manier kunnen de programma's elkaar aanvullen en kunnen de interventie-eigenaren van elkaar leren. De programma's die deelnemen aan dit project zijn: Bliksemstage en Carrière Coach (JINC), Kies je Wereld (Friesland College), IMC on Tour, Technologieroute (Masterplan Techniekpact), Vakkanjers Explorer (JetnetTechnet) en Windroos (Da Vinci College).

Vanaf september 2021 start het implementatie- en effectonderzoek Innovation Lab naar de werkzame elementen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door GION Onderwijs/Onderzoek instituut en het Kohnstamm Instituut. Vanuit het project Innovation Lab zal de implementatie van de programma's op de scholen ondersteund worden en zullen effecten van de werkzame elementen onderzocht worden voor verschillende groepen vmbo-leerlingen. Het is in het belang van dit onderzoek dat jullie de uitwerking van de werkzame elementen en eventuele aanpassingen in het materiaal vanaf begin volgend schooljaar (2021-2022) opnemen in jullie programma en ook met deelnemende scholen communiceren.

1.1. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de werkzame elementen beschreven van studiekeuzebegeleiding. De meeste werkzame elementen zijn verder uitgewerkt in de daaropvolgende hoofdstukken. Deze hoofdstukken bevatten voorbeeldopdrachten, tips en creatieve werkvormen. In hoofdstuk 3 is uitgewerkt hoe ouderbetrokkenheid vormgegeven kan worden in jullie programma, in hoofdstuk 4 wordt aandacht besteed aan hoe reflectie een plek kan krijgen in de voorbereiding op de verschillende onderdelen van jullie programma en in hoofdstuk 5 worden voorbeelden en tips gegeven hoe reflectie na een activiteit plaats kan vinden. In hoofdstuk 6 zijn tips opgenomen over hoe jullie programma het best opgebouwd kan worden. Tenslotte wordt er in hoofdstuk 6 een overzicht gegeven met competenties waar workshopleiders en gastdocenten idealiter op geselecteerd worden, en worden er tips gegeven hoe gastdocenten/workshopleiders hun activiteiten goed vorm kunnen geven.

2 Werkzame elementen

Vanuit wetenschappelijke literatuur weten we dat bepaalde elementen werkzaam zijn in de begeleiding van leerlingen bij hun studiekeuze. Dit hoofdstuk bevat een beschrijving van deze werkzame elementen. In de volgende hoofdstukken worden de meeste van deze werkzame elementen concreet gemaakt met tips, voorbeeldopdrachten en creatieve werkvormen.

2.1. Ouderbetrokkenheid

Betrokkenheid van ouders/verzorgers bij de studiekeuze van hun kind, zorgt ervoor dat leerlingen een bewustere studiekeuze kunnen maken (Kuijpers et al. 2017). Het is belangrijk dat ouders/verzorgers een goed beeld krijgen van de mogelijke studiekeuzes en ook zelf reflecteren op wat voor keuzes zij hebben gemaakt wat betreft hun opleiding en baan. Door ouders/verzorgers handvatten aan te reiken, worden zij gestimuleerd om hun kind te begeleiden in hun studiekeuze. Betrek ouders/verzorgers door hen – voor de start van het programma - op de hoogte te stellen van het programma en duidelijk te maken wat er van hen verwacht wordt. Dit kan door bijvoorbeeld een informatiebrief op te sturen en een informatieavond voor ouders/verzorgers te organiseren. Stimuleer het gesprek over studiekeuze tussen ouders/verzorgers en kinderen, door leerlingen opdrachten te geven die ze thuis kunnen uitvoeren, zoals een interview met ouders. Zorg ervoor dat ouders/verzorgers ook na het programma nog betrokken blijven bij de begeleiding van de studiekeuze van hun kind. Dit kan bijvoorbeeld door een afsluitende avond te organiseren waar leerlingen presenteren wat ze geleerd hebben van het programma. Hoe heeft het programma hen geholpen in hun studiekeuze? Zie hoofdstuk 3 voor tips en voorbeeldopdrachten om ouders/verzorgers bij jullie programma te betrekken.

2.2. Reflectie

Goede voorbereiding op de activiteiten en reflectie achteraf is een belangrijk werkzaam element. In de voorbereiding en in de evaluatie van een opdracht is het belangrijk dat er een dialoog plaatsvindt tussen de leerling en de docent over de ervaringen die de leerling in contact met de beroepspraktijk opdoet (Kuijpers & Meijers, 2017; Mittendorff, Jochems, Meijers, & den Brok, 2008). Vmbo-leerlingen hebben vaak moeite om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen. Daarom is reflectie op school en thuis over hun keuzes, interesses en talenten zo belangrijk.

Het is goed om in jullie programma continu aandacht te besteden aan reflectie; dit zou een rode draad moeten zijn door heel jullie programma heen. Dit kan door elke activiteit zowel voor te bereiden als te evalueren en hierbij reflectie een plek te geven. Wat hebben de leerlingen geleerd van deze activiteit? Hebben de leerlingen een beter beeld gekregen van wat zij leuk vinden, en wat voor beroep of opleiding zou passen? Leerlingen leren het meest wanneer zij hierover in gesprek gaan. Dit kan met een docent, met medeleerlingen en met hun ouders/verzorgers. Een schrijfofdracht – waarbij de leerling geen klankbord heeft – is minder effectief. Hoofdstukken 4 en 5 bevatten tips, voorbeeldopdrachten en creatieve werkvormen voor hoe reflectie een plek kan krijgen in jullie programma.

2.3. Inbedding in het curriculum

Zoals hiervoor beschreven, is reflectie bij de voorbereiding op activiteiten en evaluatie achteraf een belangrijk werkzaam element. Reflecteren op de studiekeuze en verdere loopbaanoriëntatie, past goed binnen het verplichte vak loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) (Petit et al., 2019, 2019; Kuijpers, Strijk & Lusse, 2017). Werkexploratie, het onderzoeken van werk(mogelijkheden),

is namelijk een onderdeel van de loopbaancompetenties LOB en is een verplicht onderdeel van het examenprogramma in het vmbo. Idealiter is jullie programma ingebed in LOB, en wordt het als samenhangend geheel aan de leerlingen aangeboden. Wanneer scholen jullie programma inbedden in LOB, is de kans groter dat alle onderdelen van het programma uitgevoerd worden. Jullie programma is niet 'iets wat er nog naast gedaan moet worden', maar betreft lesinvulling van het verplichte LOB-aanbod. Naast dat jullie programma ingebed kan worden in LOB, kan het ook een plaats krijgen in het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA), bijvoorbeeld ter invulling van het profielwerkstuk. Op deze manier krijgt jullie programma een plek in het curriculum, en is de kans groter dat alle onderdelen uitgevoerd worden door de school.

2.4. Koppeling met beroepspraktijk

Een werkzaam element van studiekeuzebegeleiding is het contact met de beroepspraktijk (Kuijpers et al., 2006). Leerlingen kunnen op deze manier ontdekken of het beroep wat ze graag verder willen onderzoeken, voldoet aan hun verwachtingen. Ook kunnen de leerlingen rolmodellen ontmoeten, professionals die voor hen als voorbeeld fungeren, hen inspireren en motiveren en een doorkijkje geven naar wat zij in de toekomst willen bereiken. De koppeling met de beroepspraktijk kan op allerlei manieren gemaakt worden, zoals een werkbezoek of (mini)stage, maar ook door een professional uit de beroepspraktijk als gastdocent uit te nodigen of op te laten treden als coach. Ook dan is voorbereiding vooraf en reflectie achteraf belangrijk zodat de leerlingen aan het denken worden gezet over wat deze ervaring betekent voor henzelf.

2.5. Opbouw en structuur van activiteiten

Voor een goed doordachte studie- of profielkeuze is het belangrijk dat leerlingen eerst zicht krijgen op waar hun interesses en talenten liggen. Daarna kunnen leerlingen onderzoeken welk beroep en welke opleiding hierbij aansluit. Een werkzaam element van programma's die leerlingen begeleiden in hun

studiekeuze, is om het programma aan te laten sluiten bij de fase waarin zij zich in dit proces bevinden, zoals eerst een brede oriëntatie op beroepsrichtingen en na verloop van tijd verdieping binnen de richting die de voorkeur heeft (Petit, Meijer, Karssen & Kuijpers, 2019; Petit, Brouwer & Meijer, 2018). Idealiter kent jullie programma en de verschillende onderdelen een opbouw waarin eerst aandacht besteed wordt aan wat talenten en interesses zijn, om vervolgens te onderzoeken welke opleiding(s)richting) en beroep(en) hierbij aansluiten.

Daarnaast is het van belang dat activiteiten niet te complex en omvangrijk zijn en gestandaardiseerd zijn. Zo is het voor scholen en samenwerkingspartners (zoals bedrijven) makkelijker om de verschillende stappen van het programma uit te voeren, en daarmee is de kans ook groter dat alle onderdelen van het programma uitgevoerd worden op de juiste manier. Standaardisatie heeft verder als voordeel dat het beter overdraagbaar is naar collega interventie-eigenaren. In hoofdstuk 6 zijn tips opgenomen over hoe jullie programma het best opgebouwd kan worden.

Programma's gericht op studiekeuzebegeleiding van vmbo-leerlingen, werken vaak samen met verschillende partners vanuit het bedrijfsleven, mbo- en vmbo-scholen. Hiermee ben je als interventie-eigenaar afhankelijk van de kwaliteit die geleverd wordt door verschillende professionals. In hoofdstuk 7 wordt er een overzicht gegeven met competenties waar workshopleiders en gastdocenten idealiter op geselecteerd worden, en worden er tips gegeven hoe gastdocenten/workshopleiders hun activiteiten goed vorm kunnen geven.

3 Betrekken van ouders en verzorgers

In dit hoofdstuk worden concrete handvatten gegeven om ouders/verzorgers bij jullie programma te betrekken. Het doel van deze tips, voorbeelden en stappenplan is om ouders/verzorgers handvatten aan te reiken om hun eigen kinderen te begeleiden in hun studiekeuze. Betrokkenheid van ouders/verzorgers bij de studiekeuze van hun kind, zorgt ervoor dat leerlingen een bewustere studiekeuze kunnen maken. Door ouders/verzorgers handvatten aan te reiken, worden zij gestimuleerd om hun kind hierin te begeleiden.

3.1. Voorwaarden om ouders/verzorgers te betrekken

- De opdrachten rondom ouderbetrokkenheid zijn praktisch **haalbaar en uitvoerbaar**.
- Als ouders/verzorgers hun kind onvoldoende steun kunnen bieden, dan wordt een andere persoon die voor de leerling belangrijk is gevraagd om deze rol te vervullen..
- De opdrachten om ouders/verzorgers te betrekken zijn een **samenhangend geheel met de rest van het programma**.
- Ouders/verzorgers worden **geïnformeerd over de mogelijke studiekeuzes en daarbij horende baanopties en -kansen**. Op deze manier kunnen zij hun kind beter begeleiden bij de studiekeuzes.
- De **ouders/verzorgers zijn op tijd en goed geïnformeerd** over het programma en hun rol hierin, zodat de ouders/verzorgers de activiteiten ook daadwerkelijk uit kunnen voeren.

3.2. Hoe betrek je ouders/verzorgers?

1. Stuur ouders/verzorgers een **informatiebrief** over het programma, zodat zij voor de start op de hoogte zijn van het programma waar hun kind aan deelneemt. Leg hier duidelijk in uit wat de rol van ouders/verzorgers is. Zo weten ouders/verzorgers van tevoren wat er van hen verwacht wordt rondom de begeleiding van hun kind bij het programma en de studiekeuze.
2. Organiseer een **Kick-off** voor ouders/verzorgers, waarbij je mondeling het programma toelicht. Een mondelinge toelichting bij het programma zal zorgen voor meer betrokkenheid vanuit ouders/verzorgers, dan alleen een toelichting via een informatiebrief.
3. Leg tijdens de Kick-off het doel van het programma uit. Hoe draagt jullie programma bij aan het studiekeuzeproces van leerlingen? Licht de verschillende stappen van het programma toe. Leg daarbij uit wat er van ouders en verzorgers verwacht wordt. Bijvoorbeeld de interviewopdracht (zie paragraaf 3.3), waarbij leerlingen en ouders/verzorgers elkaar interviewen.
4. Laat leerlingen bijv. een **interviewopdracht** uitvoeren (zie paragraaf 3.3). Hierbij wordt het gesprek tussen ouders/verzorgers en leerling over studiekeuze gestimuleerd.
5. **Bespreek klassikaal hoe de interviewopdracht ging**. Het is belangrijk om te reflecteren op elke activiteit die gericht is op studiekeuzebegeleiding. Hierdoor help je leerlingen na te denken over hun studie- en beroepskeuze (zie ook hoofdstuk 5). Zie paragraaf 3.4 voor een klassikale werkvorm om de interviewopdracht te bespreken.
6. Wanneer het onderdeel van jullie programma is om producten te maken of activiteiten te organiseren, kun je deze **opdracht ook uit laten voeren in de thuissituatie**. Zo kunnen leerlingen ervaring opdoen met de horeca door een avond thuis te organiseren waarbij zij het eten bereiden en opdienen. Of kunnen leerlingen thuis een bijzettafel in elkaar timmeren om ervaring

op te doen met de opleiding tot timmerman. Door opdrachten thuis uit te laten voeren, stimuleer je het contact tussen leerlingen en ouders/verzorgers over het studiekeuzeproces.

7. Organiseer ook een **afsluitende avond** waarbij je ouders/verzorgers uitnodigt en actief betreft. Hierdoor stimuleer je ouders/verzorgers en leerlingen ook na afronding van het programma in gesprek te blijven met elkaar over de studiekeuze. Zie paragraaf 3.5 voor tips hoe een informatieavond te organiseren, waarbij ouders/verzorgers actief betrokken worden.

3.3. Interviewopdracht

Doel: Het gesprek stimuleren tussen ouders/verzorgers en de leerling over de studiekeuze.

Tijdspad: Geef hieraan in welke periode van jullie programma deze opdracht het best uitgevoerd kan worden.

Instructie voor docenten: Leg de opdracht klassikaal goed uit. Leg uit wat het doel van de opdracht is, en wat de opdracht precies inhoudt.

De opdracht

Stap 1: Vertel je ouders/verzorgers over [naam programma]. Vraag aan één van je ouders of verzorgers of ze jou hierover willen interviewen. Jouw ouder/verzorger stelt de vragen, en jij geeft antwoord. Dit interview duurt ongeveer 20 minuten. Schrijf de antwoorden kort op, zodat je deze later in de klas kunt bespreken.

Jouw ouder/verzorger kunnen jou de volgende vragen stellen:

1. Kun je wat vertellen over wat je doet voor [naam programma]?
2. **Optioneel.** Wat heb je gedaan om tot een keuze te komen voor [opdracht/workshop/stage]?
3. Hoe vind je het om deze [opdracht uit te voeren/deel te nemen aan deze workshop/deze stage te doen/deze gastlessen te volgen]?
4. Wat heb je geleerd van [de opdracht/workshop/stage/gastlessen]?
5. Wat vind je het leukst aan deze [opdracht/stage]? Waarom?

OF

Welke [gastles/workshop] vind je het leukst? Waarom?

6. Wat vind je het minst leuk aan deze [opdracht/stage]? Waarom?

OF

Welke [gastles/workshop] vind je het minst leuk? Waarom?

7. **Optioneel:** Van welk beroep volg jij nog graag een [gastles/workshop]? Waarom?
8. Helpt de [opdracht/workshop/stage/gastlessen] bij jouw studiekeuze? Hoe?
9. Weet je al welke opleiding je wilt gaan doen? Welke?
10. Wat lijkt jou leuk aan deze opleiding?

Stap 2: Nu zijn de rollen omgedraaid: jij gaat één van jouw ouders/verzorgers interviewen. Jij stelt de vragen, en jouw ouder/verzorger geeft antwoord. Dit interview duurt ongeveer 15 minuten. Schrijf de antwoorden kort op, zodat je deze later in de klas kunt bespreken.

1. Wat vind jij ervan dat ik meedoe aan [naam programma]?
2. Wat vind ik leuk volgens jou?
3. Waar ben ik goed in volgens jou?
4. Welke eigenschappen of talenten van mij passen bij deze [opdracht/stage]?

OF

Welke [gastles/workshop] past het best bij mij?

5. Weet je welke opleiding bij mij past?
6. Waarom vind je deze opleiding bij mij passen?
7. Heb jij een opleiding gedaan? Welke?
8. Hoe heb jij deze keuze voor de opleiding gemaakt?
9. Heb jij tips voor mij voor het maken van een studiekeuze?

3.4. Werkvorm bespreken interviewopdracht

Doel: Belangrijk is om elke activiteit rondom studiekeuzebegeleiding te evalueren met de leerlingen. Wat vonden zij van deze opdracht? Wat hebben zij ervan geleerd? Dit is een voorbeeld van een creatieve werkvorm waarbij klassikaal gereflecteerd kan worden op de interviewopdracht.

Tijdspad: Vlak na de interviewopdracht.

Benodigde materialen:

- Posters
- Stiften

Stap 1

De leerlingen gaan in groepjes van 4 uiteen. Elke leerling uit de groep krijgt een rol:

1. Gespreksleider: jij leest de vragen voor aan de groep, en zorgt dat elke leerling uit jullie groep antwoord geeft op de vragen.
2. Tijdbewaker: Jij zorgt dat alle vragen binnen de tijd gesteld kunnen worden.

3. Schrijver: Jij maakt aantekeningen. Jij schrijft kort de antwoorden op de vragen op een poster.
4. Presentator: Jij presenteert straks klassikaal de antwoorden op de vragen. Je gebruikt hiervoor de poster.

Variant A: De leerlingen maken groepjes en verdelen de rollen.

Variant B: De docent maakt de groepjes en verdeelt de rollen.

Stap 2

De leerlingen bespreken de volgende vragen.

1. Hoe vond je het interview met je ouders/verzorgers?
2. Welke opleiding past bij jou volgens je ouders?
3. Vind jij ook dat deze opleiding bij jou past? Waarom?
4. Hoe kunnen jouw ouders/verzorgers je helpen bij je studiekeuze?

Stap 3

De 'presentator' presenteert aan de rest van de klas de antwoorden op de vragen bij stap 2.

Stap 4

Reflecteer als docent op de les. Wat vonden de leerlingen van de rollen die zij vervulden?

Sluit de les af door leerlingen uit te leggen wat belangrijk is in het maken van een studiekeuze:

- Denk na over wat je **talenten en interesses** zijn. Waar ben je goed in? En waar zou je beter in willen worden?
- **Welke rol spelen ouders/verzorgers en vrienden** in jouw studiekeuze? Hoe kunnen zij jou helpen bij jouw studiekeuze?
- Ook kunnen **mentoren en decanen je helpen in je studiekeuze**. Wanneer je vragen hebt, je ergens niet uitkomt, dan kan je bij de mentor of decaan hierover in gesprek. Zij kunnen je verder helpen.
- Probeer **zo veel mogelijk informatie te verzamelen** over de opleidingen die jou interessant lijken. Bezoek open dagen en verzamel informatie over de studie op internet.

3.5. Tips over hoe een afsluitende avond te organiseren

Doel: Laat leerlingen aan het eind van het programma presenteren wat zij geleerd hebben van het programma, met als doel ze te stimuleren om nogmaals na te denken over hun studiekeuze, en in hoeverre het programma hen hierbij geholpen heeft. Bovendien vinden leerlingen het vaak leuk om te presenteren. Hierbij wat tips over hoe een informatieavond te organiseren.

- Laat **ouders/verzorgers op tijd weten wanneer de afsluitende avond plaatsvindt**, zodat zij deze avond kunnen reserveren.
- Laat leerlingen in kleine groepjes (maximaal 8 leerlingen) **presenteren in een klaslokaal**. Hierdoor is er genoeg ruimte om ouders en verzorgers van deze leerlingen uit te nodigen voor de presentaties.
- **Vraag de leerlingen iets te presenteren over hoe de [opdracht/workshop/gastlessen/stage] heeft geholpen bij hun studiekeuze**. Leerlingen kunnen hierbij bijvoorbeeld een ingevulde leerroutekaart presenteren. Natuurlijk kunnen leerlingen ook een eindproduct presenteren, maar leg niet de nadruk op het eindproduct. Het doel van het programma is immers om leerlingen te begeleiden in hun studiekeuze.

- **Verbind daarom ook geen cijfer aan een eindproduct**. Wanneer je wel een cijfer wilt geven, kun je beter een cijfer geven aan het keuzeproces. Wat heeft de leerling gedaan om tot een keuze te komen voor een [workshop/opdracht/stage]?
- Laat ouders/verzorgers **actief participeren tijdens de afsluitende avond**. Dit kan door ouders/verzorgers te vragen na de presentatie van hun kind in ieder geval één vraag te stellen. Ook kun je ouders/verzorgers vragen een compliment te kiezen van een complimentenkaart¹, en deze voor te lezen aan hun kind.

¹ Complimentenkaarten zijn bijvoorbeeld te koop via Bol.com: Voorbeeld complimentenkaarten - Bol.com. Je kunt natuurlijk ook zelf deze kaartjes maken.

4 Reflectie in voorbereiding activiteit

Goede voorbereiding op de [workshop/opdracht/gastles/stage] is een belangrijk onderdeel van studieloopbaanbegeleiding, zodat leerlingen optimaal kunnen profiteren van de activiteit, en niet onvoorbereid een activiteit volgen, een verkeerde workshop kiezen die niet goed aansluit of niet weten wat het doel van een activiteit is. Bij reflectie ter voorbereiding van een activiteit steken leerlingen meer op van mondeling reflecteren met medeleerlingen, docenten en ouders, dan dat zij dit alleen schriftelijk doen. Medeleerlingen, docenten en ouders/verzorgers kunnen immers fungeren als klankbord en hen verder helpen bij het nadenken over hun studiekeuze. Dit hoofdstuk bevat handvatten om reflectie een plek te geven in de voorbereiding op de [workshop/opdracht/gastles/stage].

4.1. Hoe bereid je leerlingen voor op de activiteit?

1. Organiseer een **Kick-off** voor leerlingen, waarin je het programma toelicht. Hierdoor bereid je leerlingen vanaf de start goed voor op dit onderdeel van de studieloopbaanbegeleiding. Ze worden gestimuleerd alvast na te denken over hun talenten en interesses. Zie paragraaf 4.2 voor tips hoe je een Kick-off vorm kunt geven.
2. Bereid de leerlingen voor op de [workshop/opdracht/gastles/stage]. Het doel van deze **voorbereidende les** is om leerlingen eerst na te laten denken over hun interesses en talenten, en vervolgens over bij welke [workshop/opdracht/gastles/stage] dit aansluit. Natuurlijk spelen ook verwachtingen uit de omgeving een rol bij keuzegedrag. Het is goed om jongeren bewust

te maken van wat zij zelf willen en bij zichzelf vinden passen, en wat anderen vinden dat bij hen past. Maar hen ook na te laten denken over hoe mensen uit hun omgeving hen kunnen helpen in hun studiekeuze. Ga met elkaar in gesprek om samen te reflecteren, en probeer zo veel mogelijk te vermijden dat leerlingen alleen schriftelijk reflecteren. Zie paragraaf 4.3 voor een voorbeeld van een voorbereidende les.

3. Laat leerlingen alvast ervaren hoe het is om een keuze te maken, door **hen zelf te laten kiezen voor een [workshop/opdracht/stage]**. Belangrijk is dat leerlingen **actief worden begeleid bij het maken van deze keuze**. Leerlingen vinden het namelijk moeilijk om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en keuzes te onderbouwen. Wanneer leerlingen begeleid worden in hoe ze goed doordachte keuzes kunnen maken, geef je hen bagage voor de aankomende profiel- of studiekeuze. Zie paragraaf 4.4 voor tips om leerlingen te begeleiden in het maken van een keuze voor een [workshop/opdracht/stage].

4.2. Tips voor een Kick-off

Doel: Het is belangrijk leerlingen goed voor te bereiden op activiteiten rondom studieloopbaanbegeleiding. Deze voorbereiding begint bij de start van het programma: de Kick-off. Hierbij tips hoe een kick-off het best vormgegeven kan worden en hoe reflectie daarin een plek kan krijgen.

- Je kunt de kick-off voor **ouders/verzorgers combineren met de kick-off voor leerlingen**.
- **Begin breed.** Leg eerst uit wat belangrijk is bij het maken van een studiekeuze. Leerlingen moeten eerst gaan ontdekken wat hun talenten en interesses zijn, om vervolgens steeds scherper te krijgen welke opleidingen en beroepen hierbij aansluiten (zie ook hoofdstuk 6).

- Leg daarna uit wat voor rol familie, vrienden en school kunnen spelen bij de begeleiding van leerlingen in hun studiekeuze. Hoe kunnen zij de leerlingen helpen? **Stimuleer leerlingen om met mensen uit hun omgeving in gesprek** te gaan over hun interesses en talenten, en welke opleiding en beroep er bij hen past.
- Leg vervolgens uit wat voor **rol het programma heeft in de begeleiding van de studiekeuze**. Leg het doel van het programma uit en licht toe wat leerlingen tijdens het programma gaan doen. Wat wordt er van hen verwacht?
- **Idealiter is het programma onderdeel van LOB**. Leg uit wat het doel van LOB is, en wat voor rol het programma heeft in het bereiken van dit doel. LOB is gericht op loopbaanoriëntatie, en studiekeuzebegeleiding is hier een onderdeel van. [Naam programma] begeleidt leerlingen in het studiekeuzeproces.

4.3. Tips begeleiding bij keuze voor activiteit

Doel: Leerlingen zelf te laten kiezen voor een [workshop/opdracht/stage], zodat zij leren wat belangrijk is bij het maken van keuzes. Belangrijk is om leerlingen hierbij te begeleiden. De handvatten die leerlingen aangeboden worden bij hun keuze voor een [workshop/opdracht/stage] kunnen zij ook gebruiken bij hun keuze voor een opleiding. Hierbij tips om leerlingen te begeleiden bij deze keuze.

- Laat leerlingen **nadenken over wat hun interesses en talenten zijn**. Vanuit daar kunnen zij onderzoeken welk beroep en opleiding past (zie paragraaf 4.4 voor een voorbeeld les), en welke [workshop/stage/opdracht] daarbij aansluit.
- Laat leerlingen nadenken over welke mensen uit hun omgeving kunnen helpen bij hun studiekeuze. **Stimuleer leerlingen om met deze mensen het gesprek over hun interesses, talenten en welk beroep/opleiding zij vinden dat bij hen past.**

- Laat leerlingen weten dat ze **altijd met jou als docent in gesprek kunnen** over hun studiekeuze.
- Laat leerlingen een **leerroutekaart** invullen.

4.4 Voorbereidende les

Doel: Het doel van deze les is om leerlingen na te laten denken over waar hun talenten en interesses liggen. Wanneer leerlingen een beeld hebben van hun interesses en talenten, kunnen zij vervolgens onderzoeken welk beroep en welke opleidingen hierbij aansluiten.

Tijdspad: kort voor de [opdracht/workshop/gastles/stage].

Stap 1:

Leerlingen interviewen elkaar. Leerlingen vormen groepjes van twee, en stellen elkaar om de beurt de volgende vragen:

1. Wat vind je leuk om te doen?
2. Waar ben je goed in?
3. Wat vind je niet leuk om te doen?
4. Waar ben je niet goed in?
5. Waar zou je graag beter in willen worden?
6. Welk beroep past goed bij jou? Waarom?
7. Welke opleidingsrichting past bij dit beroep?
8. Wie kan jou helpen bij het maken van een studiekeuze?
9. Hoe kan deze persoon jou helpen?

Stap 2:

Klassikaal reflecteren op het interview. Laat de leerlingen een Mindmap of Wordcloud maken met de vraag "Waar wil je beter in worden?". De leerlingen kunnen hier woorden aan verbinden hoe zij hier beter in willen worden: welke opleidingen sluiten hierbij aan? Wie kan hen helpen om beter te worden hierin?

Leg vervolgens de [opdracht/workshop/stage/gastles] uit. Leg uit hoe deze activiteit de leerlingen kan helpen in hun studiekeuze.

5 Reflectie achteraf

Reflectie in de voorbereiding van een [activiteit/stage/workshop] is belangrijk, maar ook is het belangrijk om na afloop van een [activiteit/stage/workshop] te evalueren en met name te reflecteren op wat deze [activiteit/stage/workshop] betekent voor het studiekeuzeproces van de leerling. Bij de reflectie wordt er teruggekeken naar de [activiteit/stage/workshop] en vooruitgekeken naar de volgende stap. Deze stap kan groot maar ook klein zijn. Denk hierbij aan bijvoorbeeld de volgende [activiteit/stage/workshop] of aan de aankomende sector- of studiekeuze. Zoals ook beschreven in hoofdstuk 4, is het belangrijk om reflectie als een rode draad door je programma heen te laten lopen. Leerlingen van het vmbo hebben vaak moeite om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen. Daarom is reflectie op school en thuis over hun keuzes, interesses en talenten zo belangrijk. Leerlingen steken hierbij meer op van mondeling reflecteren met medeleerlingen, docenten en ouders, dan dat zij dit alleen schriftelijk doen. Dit hoofdstuk bevat handvatten over hoe je reflectie een plek kan geven in de evaluatie na een [activiteit/stage/workshop].

5.1. Hoe reflecteer je na een activiteit?

1. Organiseer **een les na een [activiteit/stage/workshop] waar je terugblijkt**. Geef hier reflectie een belangrijke rol. Ga met elkaar in gesprek over wat de leerlingen geleerd hebben van de [activiteit/stage/workshop], en wat dit betekent voor hun studiekeuze. Zie voor een voorbeeld les paragraaf 5.2.
2. Plan **individuele gesprekken met leerlingen** en een LOB docent/mentor/decaan. Bevraag de leerlingen eerst op waar hun talenten liggen, wat zij leuk vinden om te doen, of waar ze graag beter in zouden willen worden. Vanuit hier kunnen jullie in gesprek over welke opleiding en welk beroep aan zou sluiten. Je kunt ook samen een **leerroutekaart** invullen.

3. Organiseer een **afsluitende avond**, waarbij leerlingen terugblikken op hoe het programma hen geholpen heeft in hun studiekeuzeproces. Daarbij kan ook gebruik gemaakt worden van een ingevulde leerroutekaart. Zie paragraaf 3.5 voor tips hoe je een afsluitende avond vorm kunt geven.

5.2. Reflectie-opdracht - Vlog

Doel

Het doel van deze opdracht is om leerlingen te laten reflecteren op hoe deze [activiteit/stage/workshop] leerlingen heeft geholpen in hun studiekeuze.

Tijdspad: Na een [activiteit/stage/workshop].

Stap 1

- Je maakt samen met leerlingen waarmee je samen een [activiteit/stage/workshop] hebt gedaan, een vlog. Doe dit in een groepje van maximaal 4 leerlingen.
- Deze vlog duurt maximaal 3 minuten.
- In deze vlog vertellen jullie wat jullie gedaan hebben tijdens de [activiteit/stage/workshop] en wat je ervan vond en welke kwaliteiten van jou passen bij het werk dat je gezien hebt.
- Lever de vlog in bij je docent.

Gebruik onderstaande checklist voor wat er in de vlog naar voren moet komen:

- Iedereen stelt zich voor. Iedereen zegt zijn naam.
- Vertel wat jullie gedaan hebben tijdens de [activiteit/stage/workshop]
- Vertel welk beroep/opleiding jullie hebben onderzocht.
- Vertel wat jullie het leukst vonden aan het beroep/opleiding.
- Vertel wat jullie het minst leuk vonden aan het beroep/opleiding.
- Vertel wie dit beroep/opleiding later wil doen en wie dit beroep later niet wil doen.

Stap 2

De docent laat de vlogs aan de klas zien. Vervolgens maken de leerlingen met hetzelfde groepje leerlingen waarmee ze een vlog gemaakt hebben een Mindmap of Wordcloud met de vraag "Wat houdt het beroep/de opleiding dat je onderzocht hebt in?". De leerlingen kunnen hier woorden aan verbinden hoe zij het beroep/de opleiding ervaren hebben.

Laat de leerlingen kort aan elkaar presenteren wat ze in de Mindmap of Wordcloud gezet hebben, zodat heel de klas een breder beeld krijgt van de beroepen/opleidingen die onderzocht zijn.

Stap 3 – optioneel

Om leerlingen verder te helpen bij hun studieloopbaan, kunnen zij een leer-routekaart invullen. Belangrijk is dat leerlingen hierbij begeleid worden door de docent/decaan/mentor en ouders/verzorgers.

6 Structuur en opbouw

In studiekeuzebegeleiding is het belangrijk om de aangeboden activiteiten aan te laten sluiten bij de fase waarin de leerling zich bevindt, wat betreft hun studieloopbaanoriëntatie. Belangrijk is dat het programma en de activiteiten een opbouw kennen, waarbij eerst breed wordt georiënteerd op waar talenten en interesses liggen en de beroepsrichtingen die er zijn, waar vervolgens onderzocht wordt welke beroepen en opleidingsrichtingen hierbij aan zouden kunnen sluiten en daar dan dieper op in te gaan.

Daarnaast is het van belang dat activiteiten niet te complex en juist wat meer gestandaardiseerd zijn. Zo is het voor scholen en samenwerkingspartners (zoals bedrijven) makkelijker om de verschillende stappen van het programma uit te voeren, en daarmee is de kans ook groter dat alle onderdelen van het programma uitgevoerd worden op de juiste manier. Standaardisatie heeft verder als voordeel dat het beter overdraagbaar is naar collega interventie-eigenaren. Dit hoofdstuk bevat tips over hoe je een programma gericht op studiekeuzebegeleiding op kan bouwen en welke onderdelen belangrijk zijn.

6.1. Hoe bouw je een programma op?

- **Wanneer activiteiten in de onderbouw aangeboden worden, is het belangrijk dat deze gericht zijn op een brede oriëntatie van beroepsrichtingen.** Leerlingen zijn immers in deze fase nog aan het ontdekken waar hun interesses en talenten liggen, en moeten aan het (in de meeste gevallen) eind van de tweede klas een keuze voor een profiel (en dus beroepsrichting) maken. Wanneer leerlingen weten wat zij interessant vinden en wat hun talenten zijn, kunnen zij na gaan denken over welk beroepen

hierbij aansluiten en welke opleidingen hiervoor nodig is. **Activiteiten die focussen op oriëntatie van specifieke beroepen, sluiten aan bij leerlingen die in de bovenbouw zitten, en al een keuze hebben gemaakt voor een profiel.**

- Zorg dat **reflectie als rode draad door het programma** loopt. Reflectie vindt idealiter voor én na elke activiteit plaats. Zie hoofdstuk 4 en 5 voor tips en voorbeelden hoe je reflectie een plek kan geven in het programma.
- **Communiceer jullie verwachtingen duidelijk naar scholen en samenwerkingspartners.** Hoe wordt het programma idealiter uitgevoerd en waarom wordt het op deze manier uitgevoerd? Breng dit duidelijk over, het liefst zowel mondeling als schriftelijk.
- Daarnaast is het **belangrijk dat vanuit scholen verwachtingen duidelijk worden gecommuniceerd naar leerlingen en ouders/verzorgers.** Hiermee vergroot je de betrokkenheid. Dit kan door bijvoorbeeld een informatiebrief naar ouders/verzorgers te sturen en een kick-off te organiseren voor ouders/verzorgers en leerlingen (zie hoofdstuk 3 over hoe je een kick-off vorm kunt geven).
- **Besteed voor elke activiteit ruim aandacht aan voorbereiding en na de activiteit aan evaluatie.** In voorbereiding en evaluatie krijgt reflectie idealiter een belangrijke plek: leg duidelijk uit hoe de activiteit bijdraagt aan het studiekeuzeproces. Zo weten leerlingen wat er van hen verwacht wordt en worden zij gestimuleerd om bewust bezig te zijn met hun studieloopbaankeuze.

7 Hoe geef je een gastles of workshop vorm?

Programma's gericht op studiekeuzebegeleiding van vmbo-leerlingen, werken vaak samen met verschillende partners vanuit het bedrijfsleven, mbo- en vmbo-scholen. Hiermee ben je als interventie-eigenaar afhankelijk van de kwaliteit die geleverd wordt door verschillende professionals. In dit hoofdstuk wordt er een overzicht gegeven van competenties waar je op kunt selecteren bij de keuze voor een bepaalde workshopleider of gastdocent. Daarnaast bevat dit hoofdstuk een overzicht met elementen waar een goede gastles of workshop aan zou moeten voldoen. Tenslotte wordt er beschreven hoe scholen of interventie-eigenaren de leerlingen het best kunnen begeleiden bij de gastlessen of workshops.

7.1. Welke competenties heeft een gastdocent/workshopleider?

- Gastdocenten en workshopleiders kunnen een **rolmodel** zijn voor leerlingen; iemand waar leerlingen tegenop kijken en als voorbeeld zien. Gastdocenten en workshopleiders kunnen leerlingen inspireren, motiveren en hen een doorkijkje geven naar wat zij in de toekomst willen bereiken. **Zorg daarom voor diversiteit** onder de gastdocenten en workshopleiders die je uitnodigt, bijvoorbeeld wat betreft etnische achtergrond, gender en seksuele voorkeur.
- **Alumni** hebben al als overeenkomst met de leerlingen dat zij naar dezelfde middelbare school zijn gegaan. Leerlingen zullen zich makkelijker

vergelijken met een alumni en hen makkelijker als voorbeeld zien. Het kan dus lonend zijn om alumni uit te nodigen als workshopleider/gastdocent.

- Houdt bij de selectie van gastdocenten/workshopleiders rekening met in hoeverre deze persoon zich **in kan leven in de doelgroep en aansluiting kan vinden bij de leerlingen**. Dit is een hele belangrijke voorwaarde voor een succesvolle gastles/workshop.
- Belangrijk is dat de gastdocenten/workshopleiders **enthousiast en bevlogen** zijn over het onderwerp waar zij over komen vertellen. Wanneer gastdocenten/workshopleiders enthousiast zijn over een bepaald beroep of opleiding, kunnen zij dit beter overbrengen naar leerlingen.

7.2. Hoe geef je als gastdocent/workshopleider een goede gastles/workshop?

- Breng een **duidelijke structuur** aan in je les. Begin met een voorstelrondje. Leg vervolgens uit wat jullie de komende les gaan doen. Leg hierbij de link met de rest van het programma: blik terug op vorige activiteiten van het programma, zodat de gastles/workshop echt als samenhangend geheel met de rest van het programma aangeboden wordt.
- **Sluit aan bij de belevingswereld van de leerlingen**. Dit kan bijvoorbeeld door aan het begin van de les eerst rustig kennis te maken. Vraag de leerling om – naast het noemen van hun naam – ook kort te vertellen wat hun verwachting is van het beroep/de opleiding waar jij over komt vertellen of wat de leerlingen graag van deze les willen leren. Hierdoor komt er informatie naar boven, waar je in de les op terug kunt grijpen.
- **Sluit aan bij het kennisniveau van de leerlingen**. Jij bent expert en kunt veel gedetailleerde informatie vertellen over het beroep/de opleiding. Echter, leerlingen weten nog weinig tot niets over het beroep/de opleiding.
- **Praat niet te lang**, maximaal 15 minuten. De meeste leerlingen hebben geen langere concentratieboog dan 15 minuten, en zullen na deze 15

minuten nog maar weinig informatie in zich opnemen. **Bied variatie** door je presentatie af te wisselen met een opdracht, een filmpje, met elkaar in gesprek gaan, of een spel.

- **Stel leerlingen individueel vragen**, en probeer niet te veel vragen te stellen aan de hele groep.
- Laat leerlingen **een product maken of een activiteit uitvoeren**. Zeker vmbo-leerlingen vinden het vooral leuk om te doen. Denk hierbij aan het programmeren van een robot of het in elkaar solderen van een voorwerp.
- **Zorg dat leerlingen altijd iets naar huis kunnen meenemen**. Dit kan een product zijn wat zij gemaakt hebben, maar bijvoorbeeld ook een folder. Dit kan aanleiding zijn om op school en thuis nog een keer te praten over de gastles/workshop.
- **Sluit de les af met een evaluatiemoment**, waarin reflectie op wat de les bijgedragen heeft aan het studiekeuzeproces van de leerlingen, een belangrijke plek krijgt. Wat vonden de leerlingen van de les? Wat hebben zij geleerd? Past het beroep/de opleiding bij hen? Waarom wel/niet?

7.3. Wat is de rol van school of interventie-medewerker?

Afhankelijk van hoe het programma vormgegeven is, heeft de school of een uitvoerend interventie-medewerker ook een belangrijke rol bij de uitvoering van de gastles of workshop. Belangrijk is om deze rol en de daarbij komende verwachting goed naar de school of interventie-medewerker te communiceren. Hieronder volgt een beschrijving van de rol van de school of een uitvoerend interventie-medewerker.

1. **Praat de gastdocent/workshopleider in over jullie programma**, voordat de gastles/workshop plaatsvindt. Leg uit wat voor rol de gastles/workshop heeft in het geheel van het programma. Leg uit welke activiteiten de leerlingen al uitgevoerd hebben. Hierdoor kan de gastdocent/workshopleider tijdens de gastles/workshop terugblikken op eerdere activiteiten, en wordt de gastles/workshop aangeboden in een samenhangend geheel van de andere activiteiten.

2. Wanneer de gastles/workshop op een andere locatie dan de vmbo-school plaatsvindt (bijvoorbeeld op een mbo-school of bij een bedrijf), zorg dan dat de **docent of interventie-medewerker mee naar deze locatie gaat**. Belangrijk is dat de docent/interventie-medewerker actief participeert bij deze activiteit. Hierdoor geef je leerlingen het goede voorbeeld. Doordat de docent/interventie-medewerker aanwezig was bij de activiteit, kunnen zij makkelijker met de leerlingen reflecteren op de activiteit. Daarnaast kunnen docenten/interventie-medewerkers een oogje in het zeil houden, en waar nodig het gedrag van leerlingen corrigeren. Tenslotte is het vaak ook heel leerzaam voor een docent om een mbo-school te bezoeken. Als docenten actief betrokken zijn bij locatiebezoeken, kunnen zij hier ook meer kennis over opdoen en daarmee leerlingen beter begeleiden bij hun studiekeuze.

Bijlage 1 – Meer lezen?

Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2017). Explaining the refugee gap: a longitudinal study on labour market participation of refugees in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43, 1775-1791.

Eccles, J. S., Adler, T. F., Futterman, R., Goff, S. B., Kaczala, C. M., Meece, J. L., & Midgley, C. (1983). Expectancies, values, and academic behaviors. In J. T. Spence (Ed.), *Achievement and achievement motivation* (pp. 75-146). San Francisco, California: W. H. Freeman.

El Hadioui, I., Slotman, M., El-Akabawi, Z., Hammond, M., Mudde, A. L., & Schouwenburg, S. (2019). *Switchen en klimmen: Over switchgedrag en de klim op de schoolladder in een grootstedelijke omgeving*. Amsterdam: Uitgeverij Van Genneep.

Elffers, L. (2011). *The transition to post-secondary vocational education. Students' entrance, experiences, and attainment*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Fouarge, D., Kunn-Nelen, A., & Punt, D. (2017). *Arbeidsmarktinformatie in de opleidingskeuze van mbo'ers*. Maastricht: ROA.

De Graaf, D., Petit, R., Hermanussen, J., Rud, I., Van der Ven, K., Groot, A., & Van den Berg, E. (2019). *Doorlopende leerlijnen vmbo-mbo anno 2018. Vierde monitor vakmanschap-, technologie- en beroepsroutes*. Amsterdam: SEO, Kohnstamm Instituut en ECBO.

De Jong, M. & Nelissen, H. (2018). *Help, onze school is gekleurd! De toekomst begint in het onderwijs*. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.

De Koning, J., Gelderblom, A., & Gravesteyn, J. (2010). *Techniek: Exact goed? Het keuzeproces van allochtone en autochtone leerlingen in het (v)mbo verklaard*. Rotterdam: SEOR.

Dienst Uitvoering Onderwijs. (2015). *Thema-analyse: Switchgedrag in het mbo, hbo en wo*.

Fishbein, M. & Ajzen, I. (2010). *Predicting and changing behaviour. The reasoned action approach*. New York: Psychology Press.

Huijnk, W. & Andriessen, I. (2016). *Integratie in zicht? De integratie van migranten in Nederland op acht terreinen nader bekeken*. Den Haag: SCP.

Karsten, S. (2016). *De hoofdstroom in de Nederlandse onderwijsdelta. Een nuchtere balans van het mbo*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Korpershoek, H. et al. ..., Opdenakker, M.-C. (2016). *Overgangen en aansluitingen in het onderwijs. Deelrapportage 1: reviewstudie naar de po-vo en de vmbo-mbo overgang*. Groningen: GION.

Kuijpers, M. & Meijers, F. (2017). Professionalising teachers in career dialogue: an effect study. *British Journal of Guidance & Counselling*, 45, 83-96.

Kuijpers, M., Strijk, M., Lusse, M. (2017). *Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmboleerlingen*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Kuijpers, M., Diender, A., Hermans, A. (2018). *Handreiking werkexploratie in het vmbo*. Ministerie van SZW en OCW.

Lusse, M., Kuijpers, M., Strijk, M., Diender, A., & Hermans, A. (2018). *Handreiking Ouders en LOB*. Ministerie van SZW en OCW.

Meijer, J. & Roeleveld, J. (2011). *Cognitieve reserves bij doelgroepoerlingen*. In: Roeleveld, J., Driessen, G., Ledoux, G., Cuppen, J. & Meijer, J. (2011). *Doelgroepoerlingen in het basisonderwijs*. Nijmegen/Amsterdam: ITS/Kohnstamm Instituut.

Mittendorff, K., Jochems, W., Meijers, F., & den Brok, P. (2008). Differences and similarities in the use of the portfolio and personal development plan for career guidance in various vocational schools in The Netherlands. *Journal of Vocational Education & Training*, 60, 75-91.

Mulder, L., Fettelaar, D., Schouwenaars, I., Ledoux, G., Dijkers, L., & Kuiper, E. (2014). *De achterstand van autochtone doelgroepoerlingen. Oorzaken en aanpak*. Nijmegen/Amsterdam: ITS/Kohnstamm Instituut.

Neuvel, J. & van Esch, W. (2010). Opleidingsniveau en beroepsrichting in de doorstroom van vmbo naar mbo: keuzes en gevolgen voor de schoolloopbaan. 's-Hertogenbosch/ Utrecht: ECBO.

Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R. & Hermans, A. (2019). Evaluatie van het vak Taal en Poezie op de IMC Weekendschool. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R., van Esch, W., van der Meer, M., & Smulders, H. (2013). Kansen en keuzes voor de toekomst. Routes in het onderwijs en naar de arbeidsmarkt van niet-westerse allochtonen. 's-Hertogenbosch: ECBO.

Van Esch, W., Petit, R., Neuvel, J., & Karsten, S. (2011). Sociaal kapitaal in het mbo: slagboom of hefboom? Onderzoek onder mbo'ers en docenten. 's-Hertogenbosch/Utrecht: ECBO.

Van Rooijen, M., Korpershoek, H., Vugteveen, J., & Opdenakker, M.-C. (2017). De overgang van het basis- naar het voortgezet onderwijs en de verdere schoolloopbaan. *Pedagogische Studiën*, 94, 110-134.

Van der Werfhorst, H. (2015). Een kloof van alle tijden. Verschillen tussen lager en hoger opgeleiden in werk, cultuur en politiek. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Warps, J. (2013). LOB en studiesucces. Onderzoek naar de opbrengst van LOB op basis van de Startmonitor 2012-2013. Nijmegen: ResearchNed.

Einde Handleiding

Bijlage 2 – Technologieroute Amsterdam

Interventiebeschrijving Technologieroute Amsterdam

Datum opgesteld: 22 juni 2021 (aangepast 26 augustus 2021)

Samenvatting

Het programma Technologieroute is ontwikkeld door Masterplan Techniekpact, en wordt geborgd door Techcampus Amsterdam. Techcampus is een samenwerkingsverband van Amsterdamse vmbo-scholen, het mbo en het bedrijfsleven. Technologieroute is een van meerdere programma's die zij uitvoeren.

Het doel van technologieroute is om vmbo-t leerlingen van het derde en vierde leerjaar uit Amsterdam en omgeving kennis te laten maken met techniek. Zij werken hiertoe in zes tot acht dagdelen aan een technische opdracht. Daarnaast draagt de interventie bij aan de werving van technisch geschoold personeel, waar veel behoefte aan is binnen regio Amsterdam. Voor scholen is het mogelijk het programma in te bedden in hun LOB activiteiten of is een koppeling te maken met het PTA (profielwerkstuk).

Technologieroute is een programma waarbij iedere leerling aan de slag gaat met één van de 19 verschillende technische opdrachten. Elke opdracht heeft een eigen invalshoek én opdrachtgever. Opdrachtgevers zijn onder andere musea, politie en bedrijven. De leerlingen brengen een locatiebezoek bij deze opdrachtgevers en werken in duo's aan een vraagstuk van de opdrachtgever.

Studenten van relevante mbo- opleidingen begeleiden de leerlingen bij het maken van de opdrachten, waarvoor zij studiepunten krijgen en waarmee ze tevens werken aan hun communicatievaardigheden. Aan het einde van ieder project presenteren de leerlingen hun antwoord op het vraagstuk aan de opdrachtgever en aan hun vmbo-docent hun reflectie op de studie en het beroep waarvan het project een representatie heeft gegeven.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Technologieroute richt zich op vmbo-t leerlingen van het derde en vierde leerjaar die afkomstig zijn van een school in de gemeente Amsterdam of een omliggende gemeente.

Naast dat leerlingen kennismaken met techniek via dit programma, wordt het programma ingezet als LOB-activiteit. De school in brede zin behoort ook tot de (intermediaire) doelgroep. Daarnaast zijn er andere intermediaire doelgroepen te benoemen. Voor mbo-scholen draagt Technologieroute bij aan de werving van nieuwe studenten voor de opleiding en de school. Daarnaast begeleiden mbo-studenten de leerlingen bij het maken van de opdracht. Hierdoor werken zij zelf aan eigen leerdoelen, namelijk het begeleiden van medewerkers bij de uitvoering van de werkzaamheden, hetgeen een onderdeel is van hun kwalificatiedossier. Ook zijn betrokken bedrijven een intermediaire doelgroep van het programma. Er is een groot tekort aan technisch geschoold personeel en via dit programma wordt beoogd om toekomstig personeel klaar te stomen. Ten slotte ziet ook de gemeente Amsterdam de noodzaak om werk te maken van het opleiden van technisch geschoold personeel. Deze ambitie is bestendigd in de Human Capital Agenda van de gemeente Amsterdam, die gericht is op de aanpak van grootstedelijke uitdagingen middels technologische ontwikkelingen.

1.2 Doel

Het hoofddoel van de Technologieroute is Amsterdamse leerlingen van het vmbo-t van het derde en vierde leerjaar kennis laten maken met techniek en de mogelijkheden die er zijn in dat werkveld, zodat leerlingen een technische vervolgopleiding meenemen in hun keuzeprocess. Binnen het programma werken leerlingen aan een van 19 opdrachten die zijn opgesteld door opdrachtgevers (bedrijven, publieke organisaties, etc.), variërend van bouwtechniek tot techniek in de zorg. Hierdoor maken zij kennis met verschillende beroepen waarbij techniek een rol speelt.

Naast het hoofddoel, zijn er verschillende subdoelen waar Technologieroute op inspeelt. Deze staan hieronder opgesomd:

- Invulling van LOB activiteit voor vmbo-scholen.
- Mbo-studenten leren hoe zij kunnen begeleiden, als onderdeel van een studie.
- Werving van nieuwe studenten voor mbo-scholen
- Bijdrage leveren aan de groei van technisch geschoold personeel in de regio Amsterdam.

De ambitie van Technologieroute is om alle vmbo-scholen in Amsterdam te bedienen en een kans te bieden om kennis te maken met techniek.

1.3 Aanpak

Werving van scholen

Hier was ten tijde van de praktijkbegeleiding nog geen informatie over beschikbaar.

Afstemming ter voorbereiding

Nadat een school heeft ingestemd met het deelnemen aan de Technologieroute wordt er afgestemd met de school wanneer het programma gaat plaatsvinden, welke projecten de leerlingen gaan uitvoeren en krijgen scholen inzicht in welke bedrijven meedoen. De school wordt verzocht om hiervoor een vast aanspreekpunt aan te stellen die de uitvoering kan coördineren en waarmee afgestemd kan worden. Met deze persoon wordt er ook een draaiboek gemaakt, hierin komt te staan waar de leerlingen wanneer moeten zijn en op welke tijd. De coördinator is vaak ook een docent die (minstens) een groep begeleidt in de uitvoering.

Inbedding op school

Scholen richten de inbedding van het programma op verschillende manieren als LOB activiteit in. Ook zijn er scholen die het koppelen aan het profielwerkstuk of als onderdeel van het Programma Toetsing en Afsluiting (PTA). Scholen zijn in principe vrij om hier zelf invulling aan te geven. Over het algemeen is het vanuit onderzoek bekend dat het goed inbedden van het programma binnen LOB, de effectiviteit van het programma vergroot, doordat er goed gereflecteerd wordt.

Voorselectie

Het is aan de deelnemende school om eerst een voorselectie te maken van opdrachten die de leerlingen gaan maken. Er is keuze uit 19 projecten (zie bijlage 1). Hoeveel projecten een school selecteert is wisselend. De ene school selecteert alle 19 projecten, een andere school slechts 3. Voor scholen is dit met name een organisatorische afweging: scholen met slechts een klein aantal vmbo-leerlingen kunnen geen 19 projecten begeleiden.

De interventie-eigenaren proberen ondanks de organisatorische uitdagingen van het programma, te stimuleren dat er zoveel mogelijk verschillende projecten worden aangeboden op een school. Door een breed palet aan projecten aan te bieden, is het mogelijk om leerlingen kennis te laten maken

met beroepen waar ze nog geen kennis van hebben of direct enthousiast over zijn. Er zijn echter geen criteria vastgesteld vanuit de interventie om tot een goede voorselectie te komen. Ter illustratie: er zijn scholen die deze selectie baseren op de projecten die ze eerder hebben afgenomen, andere scholen maken een inschatting van wat het best aansluit bij hun leerlingen. Scholen kunnen begeleiding krijgen vanuit de interventie om een goede keuze te maken uit het aanbod dat ook praktisch uitvoerbaar is.

Keuze voor een opdracht/project

Op basis van de voorselectie maken leerlingen een keuze voor een opdracht (indien er meerdere opdrachten zijn voorgeselecteerd). Om tot een uiteindelijke keuze voor een opdracht te komen, worden leerlingen gestimuleerd om na te denken over welke opleidingen of beroepen zij verder willen onderzoeken. Het is goed om leerlingen bij dit eerste keuzeprocés te begeleiden, door hen handvatten te bieden hoe je een onderbouwde keuze maakt, zodat zij dit ook als bagage mee kunnen nemen in hun uiteindelijke studiekeuze. Het betrekken van leerlingen bij de keuze van een project, zorgt er daarmee voor dat leerlingen een bewustere keuze kunnen maken voor een vervolgopleiding. De keuze voor een opdracht kan bijvoorbeeld plaatsvinden tijdens de kick-off aan het begin.

Projectgroepjes

De leerlingen werken in projectgroepen. Die bestaan uit minimaal 6 en maximaal 12 leerlingen. Binnen de projectgroepen werken leerlingen bij voorkeur in duo's aan de uitwerking en presentatie van de opdracht, maar soms is het nodig om in een groep van drie te werken vanwege een oneven aantal leerlingen in de projectgroep. De scholen organiseren de groepsindeling.

Stappen in het project

In het algemeen bestaat het programma uit 8 stappen, hieronder staat per stap toegelicht wat de activiteit is. Naar aanleiding van de praktijkbegeleiding gaat technologieroute nog aanpassingen doorvoeren in deze stappen.

Stap	Onderdeel	Activiteit
1	Kick-off (1 les)	Aan het begin van het schooljaar vindt klassikaal een kick-off plaats. Hierin wordt het Technologieroute toegelicht en bereid je leerlingen vanaf de start goed voor op dit onderdeel van de studieloopbaanbegeleiding. Ze worden gestimuleerd alvast na te denken over hun talenten en interesses. Tijdens dit onderdeel wordt ook de keuze gemaakt voor een van de opdrachten die de school heeft voorgeselecteerd. Daarnaast wordt het leerlingenhandboek geïntroduceerd. In dit boekje staat ook de opdracht beschreven voor tijdens de kick-off. Zie bijlage 2 voor een format van kick-off.
2	Opdracht-verstrekking	De opdracht waarvoor een oplossing gewenst wordt geïntroduceerd door de 'probleemeigenaar' op school. Dit kan bijvoorbeeld een bedrijf zijn, maar ook een politieagent. De probleemeigenaar geeft een introductie van zijn/haar beroep in het algemeen en wat het vraagstuk is.
3	Vorbereiding (2 lessen)	Aan de hand van het leerlingenboekje gaan de leerlingen aan de slag met voorbereidende opdrachten. Deze opdrachten worden begeleid door de docent of een andere begeleider. Een van de opdrachten vraagt leerlingen thuis met ouders te bespreken wat de opdracht is en ouders te interviewen over de opdracht. Nadat de leerlingen met hun ouders gesproken hebben, komen de leerlingen in subgroepjes (per project) bijeen om te bespreken wat ze hebben opgehaald. Ze bereiden de excursie verder voor, zo formuleren ze vragen om te stellen aan de opdrachteigenaar.
4	Excursie	Excursie naar bedrijf of onderzoekslocatie Deze wordt actief begeleid door de docent. Dit wil zeggen dat de docent de leerlingen stimuleert om vragen te stellen.
5	Opdracht uitvoeren	In een dagdeel werken de leerlingen in duo's aan de opdracht. Dit is verschillend per project.
6	Vorbereiding eind-presentatie	De leerlingen gaan met hun duo werken aan de presentatie.
7	Eind-presentatie	Eindpresentatie De leerlingen presenteren in duo's hun advies aan de opdrachtgever en de docent van de betrokken mbo-opleiding. De presentatie duurt maximaal 15 minuten. Individueel presenteren de leerlingen aan hun eigen docent van de vmbo en de docent van de betrokken mbo-opleiding hun reflectie op de studie en beroep waarvan het project een representatie geeft. De leerlingen zijn vrij in de manier van presenteren.
8	Afsluiter	In een les wordt het gehele project afgesloten en reflecteren de leerlingen op hun ervaringen en wat ze te weten gekomen zijn over welke studie of baan wel of niet past. Ook worden de leerlingen uitgedaagd na te denken wat ze nog meer te weten zouden willen komen of willen ervaren om te leren wat bij hen past als vervolgopleiding. In deze les wordt de link gemaakt met het loopbaandossier.

Reflectie

Scholen zijn vrij in hoeverre zij aandacht besteden aan reflectie als onderdeel van het programma. Omdat vmbo-leerlingen vaak moeite hebben om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen (Kuijpers & Meijers, 2017; Mittendorff, Jochems, Meijers, & den Brok, 2008), wordt sterk aangeraden om in het programma ruim aandacht te besteden aan reflectie voor- en na een activiteit. Voldeed de opleiding waarvan de leerling een project gedaan heeft aan de verwachtingen? In hoeverre sluit de opleiding aan bij interesses?

Betrokkenheid van ouders

Betrokkenheid van ouders/verzorgers bij de studiekeuze van hun kind, zorgt ervoor dat leerlingen een bewustere studiekeuze kunnen maken (Kuijpers et al. 2017). Daarom zijn er in de opdrachtenboekjes voor leerlingen verschillende opdrachten opgenomen om ouders te betrekken. Het gaat dan bijvoorbeeld over thuis met je ouder(s) bespreken wat er gedaan wordt aan energie bezuinigen. Ook staan er in het opdrachtenboekje een aantal vragen rondom de betrokkenheid van ouders, gericht op de inhoud van het project. Deze luiden: "Op wat voor manier zijn je ouders bij dit project betrokken?", "Hoe zouden je ouders bij dit project betrokken kunnen zijn?", en "Waarom is het belangrijk dat je ouders bij de projecten betrokken zijn?". Het betrekken van ouders bij een interventie die bijdraagt aan het studiekeuze proces is een werkzaam element van dergelijke interventies en daarom is het van belang als school de opdrachtenboekjes nauwgezet te volgen.

Om de betrokkenheid van ouders te vergroten is het ook mogelijk om ouders aan het begin van het schooljaar te informeren over Technologieroute. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een brief of tijdens een ouderavond. Zo worden zij op verschillende momenten in het project betrokken.

2. Uitvoering

2.1 Materialen

Per project – waarvan er 19 zijn – is een docentenhandleiding beschikbaar. In de handleiding staat beschreven wat de leerlingen gaan doen, aan welke doelen er gewerkt wordt en op welke locaties en door wie de verschillende dagdelen ingevuld worden. Ook is beschreven hoe de docenten de leerlingen aan het einde van het project moeten beoordelen.

Elke deelnemende leerling houdt een leerlingboekje bij tijdens het project. Hierin staat een logboek waar zij per activiteit beschrijven wat ze gedaan hebben, met welke opleidingen of beroepen zij binnen het project hebben kennisgemaakt en wat zij geleerd hebben. Ook staat er een evaluatieformulier in het leerlingboekje, met vragen die betrekking hebben op: de verwachtingen van het project; de mbo-opleiding(en) en beroepen waarmee kennis gemaakt is; de onderbouwing voor een bepaalde mbo-opleidingskeuze of beroepskeuze; de betrokkenheid van de ouders binnen het project; en in het algemeen wat ze hebben geleerd van het project en wat ze er leuk en minder leuk aan vonden.

Voor deelnemende professionals is er een didactische handreiking beschikbaar met tips over hoe om te gaan met leerlingen van deze leeftijd en waar je bijvoorbeeld op moet letten als je een gastles geeft.

Ten slotte zijn er drie checklists beschikbaar voor de betrokken partijen (vmbo-school, bedrijf, mbo-school). In deze checklists staan de rollen, taken en verantwoordelijkheden per partij en per fase in beschreven. Zoals dat de vmbo-begeleider zorgt voor de begeleiding van de leerlingen en dat het deelnemende bedrijf zorgt voor een gastvrij welkom tijdens het bezoek. Iedere partij ontvangt ook de checklists van de andere twee partijen, zodat ook helder is wat de verantwoordelijkheden van de andere partijen helder zijn.

2.2 Locatie en type organisatie

Het project vindt plaats op drie verschillende locaties, namelijk de eigen (vmbo-) school van de leerlingen, de deelnemende mbo-school en de excursie/projectlocatie (vanuit het deelnemende bedrijf).

2.3 Opleiding en competenties van de uitvoerders

Binnen het programma zijn verschillende uitvoerders betrokken:

Vmbo docenten begeleiden de leerlingen per projectgroep. Soms zijn het mentoren die vanuit LOB meegaan, maar het kunnen bijvoorbeeld ook natuurkunde docenten zijn. Het is belangrijk dat de betrokken docent in staat is om reflectiegesprekken te voeren met de leerlingen. Daarnaast gaat de begeleider mee naar de verschillende locaties waar het project wordt uitgevoerd.

Mbo-studenten begeleiden de leerlingen bij het maken van de opdrachten. Deze begeleiding wordt vormgegeven als keuzevak voor BBL studenten waardoor ze er ook studiepunten voor krijgen (vanaf schooljaar 2021/2022). Daarnaast ontvangen de studenten training om groepjes leerlingen goed te kunnen begeleiden, denk bijvoorbeeld aan een training communicatievaardigheden. De begeleiding door de studenten vindt plaats op de mbo-school.

Professionals van bedrijven (gastdocent) verzorgen het locatiebezoek voor de leerlingen. De wens is om hiervoor mensen in zetting te zetten die zelf op de school van de leerlingen hebben gezeten, maar dat is niet altijd haalbaar. Er zijn verder geen competentie-eisen die gesteld worden aan deze gastdocenten. Wel is er een didactische handreiking die aangeboden wordt aan de deelnemende professionals. Hierin staan tips over didactiek en het omgaan met leerlingen van deze leeftijd.

2.4 Kwaliteitsbewaking

Er zijn checklists voor de betrokken scholen, mbo's en bedrijven zodat de uitvoering zo uniform mogelijk gebeurt. In de checklist staat beschreven wat de rol is van de betrokken coördinator of begeleider (vmbo); de betrokken mbo-student; en een checklist voor de rol van het deelnemende bedrijf. Elke betrokkene ontvangt ook de checklist, zodat diegene weet welke rollen en taken de twee betrokkenen hebben.

2.5 Randvoorwaarden

Het programma Technologieroute moet ingeroosterd zijn en er moet een begeleider zijn vanuit school. Dit is een minimale eis voor scholen om mee te doen. Daarnaast zijn er randvoorwaarden per betrokken instelling:

1. Eén coördinator op elke participerende vmbo:
 - Met tijd (dagdeel in de week / gedurende een bepaalde periode).
 - Die telefonisch en via e-mail goed bereikbaar is en reageert.
 - Waarvan de rol duidelijk is bij opleidingsmanager en team.
 - Die zorg draagt dat een nieuwe coördinator bij vervanging ingewerkt wordt.
2. Teambetrokkenheid op vmbo:
 - De opleidingsmanager is gecommitteerd.
 - Onderwijsprojecten passen in het curriculum vanuit een visie op LOB die al vanaf leerjaar 1 vorm krijgt.
 - Het team is op de hoogte van inhoud en vorm van de onderwijsprojecten.
 - Docenten wiskunde, natuurkunde, scheikunde, talen leggen verbanden
3. Organisatie op school:
 - Inroosteren van dagdelen voor uitvoering.
 - In april-mei van elk schooljaar het organiseren van Technologieroute voor het volgend schooljaar (welke projecten, data en aantal leerlingen).
 - De personele mogelijkheid om groepen van 12 tot 15 leerlingen (of kleiner) te kunnen begeleiden.

2.6 Implementatie

Het project wordt ingeroosterd bij de betrokken scholen en studenten. In de meest ideale situatie wordt er een hele week vrij geroosterd. Maar scholen zijn vrij om dat zelf te organiseren op een andere manier.

2.7 Kosten

- De ontwikkeluren van vmbo-docenten worden bekostigd door de vmbo's, de ontwikkeluren van mbo en bedrijven zijn voor rekening van respectievelijk mbo en bedrijfsleven.
- De uitvoering van de dagdelen bij het mbo worden voor 50% bekostigd door het betreffende mbo en voor 50% van de betreffende vmbo. Daarvoor wordt een prijzenstaffel gehanteerd die in overleg tussen mbo en vmbo-directies is opgesteld. Aan het eind van elk schooljaar vindt een facturering vanuit het mbo plaats over (50% van) de kosten van de uitgevoerde onderwijsprojecten.
- De kosten voor de projectleider werden tot nu toe betaald uit de middelen van het Masterplan Techniek. Ook voor schooljaar 2020-2021 zijn daarvoor middelen beschikbaar in het Masterplan Techniek Amsterdam. Vanaf schooljaar 2021-2022 is de financiering hiervoor de verantwoordelijkheid van het VO (vmbo scholen), al dan niet via het OSVO.
- De kosten van de coördinator zijn voor rekening van de vmbo school. Het vervoer van de leerlingen wordt ook door de vmbo bekostigd.

2.8 Ontwikkeling

Techcampus is bezig met de doorontwikkeling van het programma. Ontwikkeling wordt besproken in een ontwikkelgroep, waar 4 scholen aan deelnemen (afnemers programma).

Een van de wensen is om een beter systeem te hebben om projecten tegelijkertijd aan te kunnen bieden, zodat leerlingen meer keuze krijgen. Dat is een complexe puzzel om dat met alle drie de partijen (vmbo, ROC en bedrijven) te organiseren. Ook is er de wens om een digitaal systeem te ontwikkelen om het proces van inschrijven door scholen en leerlingen voor projecten te faciliteren en te versimpelen. Ook is de wens dat leerlingen met een ICT-tool meer zelf regie krijgen in de keuze voor projecten.

3. Eerder onderzoek / werkzame bestanddelen

In tabel 1 zijn de werkzame elementen beschreven voor Technologieroute, waarvan uit eerdere onderzoeken bekend is dat dit belangrijke onderdelen zijn in de begeleiding van leerlingen in hun studiekeuze.

Om meer zich te krijgen op de kwaliteit van de uitvoering dan wel de effectiviteit van Technologieroute, werkt Masterplan Techniekpact in het schooljaar 2021/2022 mee aan een onderzoek dat wordt uitgevoerd door GION Onderwijs/Onderzoek instituut en het Kohnstamm Instituut. In overleg met de onderzoekers selecteert Masterplan Techniekpact scholen die in aanmerking komen om hieraan mee te doen. Is dit voor uw school aan de orde, dan wordt dat vermeld aan het begin van het schooljaar/traject.

Tabel 1: **Werkzame bestanddelen Technologieroute**

Werkzaam element Technologieroute	Onderbouwing vanuit wetenschappelijke literatuur
1. Techniekpact sluit naadloos aan bij LOB, waarbij uitgebreid aandacht wordt besteed aan reflectie.	<p>Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). <i>Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo.</i> Amsterdam: Kohnstamm Instituut.</p> <p>Kuijpers, M. & Meijers, F. (2017). Professionalising teachers in career dialogue: an effect study. <i>British Journal of Guidance & Counselling</i>, 45, 83-96.</p> <p>Mittendorff, K., Jochems, W., Meijers, F., & den Brok, P. (2008). Differences and similarities in the use of the portfolio and personal development plan for career guidance in various vocational schools in The Netherlands. <i>Journal of Vocational Education & Training</i>, 60, 75-91.</p>
2. Vanuit Technologieroute wordt het gesprek tussen ouders/ verzorgers en leerlingen over de aankomende studie-keuze gestimuleerd.	<p>Kuijpers, M., Strijk, M., Lusse, M. (2017). <i>Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen.</i> Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.</p> <p>Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). <i>Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo.</i> Amsterdam: Kohnstamm Instituut.</p> <p>Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). <i>Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo.</i> Amsterdam: Kohnstamm Instituut.</p>
3. Er wordt nauw samengewerkt met het bedrijfsleven doordat voor elk project een bedrijf opdrachtgever is en er ook locatiebezoeken voor leerlingen bij de opdrachtgever worden georganiseerd.	<p>Kuijpers, M. A., Schyns, B., & Scheerens, J. (2006). Career competencies for career success. <i>The Career Development Quarterly</i>, 55(2), 168-178.</p>

Materiaal

- Leerlingboekje (inclusief opdracht of exclusief opdracht).
- (Indien niet in leerlingboekje, de opdrachtbeschrijvingen).
- Docentenhandleiding.
- Handleiding voor bedrijven/organisaties.
- Handleiding voor mbo's.

Bijlage 1: opdrachten/projecten aanbod:

	Dag delen	aantal leerlingen	MBO locaties
Bouwkunde:			
1. Bouwkunde 3e leerjaar: 'Bouw je droom'	6	12	ROCVA (Gare du Noord)
2. Bouwkunde 4e leerjaar: 'Haalbaarheidsonderzoek studentenhotel'	6	12	ROCVA (Gare du Noord)
Installatietechniek / elektrotechniek:			
3. Elektrotechniek: 'Ontwerp de tunnel onder het IJ'	8	12	ROCvA (Tempelhofstraat)
Fijnmechanische techniek / robotica:			
4. Fijnmechanische Techniek 3e leerjaar: 'Bouten/moeren poppetje'	nmb	12	ROCvA (Tempelhofstraat)
5. Fijnmechanische Techniek 3e/ 4e leerjaar: 'Prototype zelfsturende minimobiel voor senioren'	7	12	ROCvA (Tempelhofstraat)
Vliegtuigtechniek / Aviation:			
6. Vliegtuigtechniek / Aviation 3e leerjaar: 'Adviseer de luchtvaartmaatschappij'	nmb	12	ROCvA (Hoofddorp)
7. Vliegtuigtechniek / Aviation 4e leerjaar: 'Veilig vliegend vliegtuig'	nmb	12	ROCvA (Hoofddorp)
Motorvoertuigtechniek:			
8. Motorvoertuigtechnologie 3e leerjaar: 'Brandstoftechniek voor schonere Amsterdamse lucht'	7	12	ROCvA (Kabelweg)
9. Motorvoertuigtechnologie 3e of 4e leerjaar: 'Zelfsturende auto's: Maak ze nog veiliger!'	6	12	ROCvA (Kabelweg)
Hout en meubilering:			
10. Hout en meubilering 3e leerjaar: 'Maak het verschil - Een kruk'	nmb	8	Hout en meubileringsschool
11. Hout en meubilering 3e leerjaar: 'Maak kennis met het interieur vak'	nmb	12	Hout en meubileringsschool

ICT

12. 'Data, programmeren en besparen'	6	12	ROCvA (Maalderij)
13. Duurzaam huis – in periode 3 febr. t/m april 2022	6	12	Mediacollege Amsterdam
Logistiek:			
14. 'Logistiek'	6	12	ROCvA (Airport)
Laboratoriumtechniek:			
15. Laboratoriumtechniek 3e leerjaar: 'Wie is de dader'	6	12	ROCvA (Naaldwijkstraat)
16. Laboratoriumtechniek 3e/4e leerjaar: 'Suikerziekte, en dan?'	6	12	ROCvA (Naaldwijkstraat)
'Cross-over' onderwijsprojecten:			
17. Cross-over Zorg & Techniek 'Ontwerp een flat voor je opa en oma'	6	12	ROCvA (Tempelhofstraat)
18. Cross-over Evenementen & Techniek 'Showtime'	6	12	Media College
19. Cross-over Commercieel Technicus 'Verkoopplan installeren zonnepanelen'	6	12	ROCvA (Tempelhofstraat)

Bijlage 2 Kick-off met leerlingen

Doel: Het is belangrijk leerlingen goed voor te bereiden op activiteiten rondom studieloopbaanbegeleiding. Deze voorbereiding begint bij de start van het programma: de Kick-off. Hierbij tips hoe een kick-off het best vormgegeven kan worden en hoe reflectie daarin een plek kan krijgen.

- Je kunt de kick-off voor **ouders/verzorgers combineren met de kick-off voor leerlingen**.
- **Begin breed.** Leg eerst uit wat belangrijk is bij het maken van een studiekeuze. Leerlingen moeten eerst gaan ontdekken wat hun talenten en interesses zijn, om vervolgens steeds scherper te krijgen welke opleidingen en beroepen hierbij aansluiten (zie ook hoofdstuk 6).
- Leg daarna uit wat voor rol familie, vrienden en school kunnen spelen bij de begeleiding van leerlingen in hun studiekeuze. Hoe kunnen zij de leerlingen helpen? **Stimuleer leerlingen om met mensen uit hun omgeving in gesprek** te gaan over hun interesses en talenten, en welke opleiding en beroep er bij hen past.
- Leg vervolgens uit wat voor **rol het programma heeft in de begeleiding van de studiekeuze**. Leg het doel van het programma uit en licht toe wat leerlingen tijdens het programma gaan doen. Wat wordt er van hen verwacht?
- **Idealiter is het programmaonderdeel van LOB.** Leg uit wat het doel van LOB is, en wat voor rol het programma heeft in het bereiken van dit doel. LOB is gericht op loopbaanoriëntatie, en studiekeuzebegeleiding is hier een onderdeel van. Technologieroute begeleidt leerlingen in het studiekeuzeproces.

Voorbeeld van een kick-off les

Doel: Het doel van deze les is om leerlingen na te laten denken over waar hun talenten en interesses liggen. Wanneer leerlingen een beeld hebben van hun interesses en talenten, kunnen zij vervolgens onderzoeken welk beroepen en welke opleidingen hierbij aansluiten.

Tijdspad:

Stap 1:

Leerlingen interviewen elkaar. Leerlingen vormen groepjes van twee, en stellen elkaar om de beurt de volgende vragen:

1. Wat vind je leuk om te doen?
2. Waar ben je goed in?
3. Wat vind je niet leuk om te doen?
4. Waar ben je niet goed in?
5. Waar zou je graag beter in willen worden?
6. Welk beroep past goed bij jou? Waarom?
7. Welke opleidingsrichting past bij dit beroep?
8. Wie kan jou helpen bij het maken van een studiekeuze?
9. Hoe kan deze persoon jou helpen?

Stap 2:

Klassikaal reflecteren op het interview. Laat de leerlingen een Mindmap of Wordcloud maken met de vraag "Waar wil je beter in worden?". De leerlingen kunnen hier woorden aan verbinden hoe zij hier beter in willen worden: welke opleidingen sluiten hierbij aan? Wie kan hen helpen om beter te worden hierin?

Leg vervolgens Technologieroute uit. Leg uit hoe deze activiteit de leerlingen kan helpen in hun studiekeuze.

Bijlage 3 – Interventiebeschrijving Vakkanjers Explorer

Opgesteld op: 12-7-2021

1. Korte samenvatting van de interventie

Vakkanjer Explorer is onderdeel van Vakkanjers. Vakkanjers is een programma van [Jet-Net & TechNet](#) en komt voort uit initiatief van technische sectoren om de instroom van goed opgeleide vakmensen te stimuleren. Met Vakkanjers werken scholen en bedrijven samen aan het verbeteren van de technische vaardigheden én aan de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen. In het schooljaar 2019-2020 namen ruim 10.000 deelnemers deel aan Vakkanjers.

Vakkanjers bestaat uit vier challenges: Vakkanjers Junior voor leerlingen uit groep 7 en 8; Vakkanjers Scout voor eerstejaars leerlingen van het vmbo; Vakkanjers Explorer voor tweede en derdejaars vmbo'ers en Vakkanjers Pionier voor derde en vierdejaars vmbo'ers. Als Vakkanjer Explorer bedenken, maken en presenteren leerlingen slimme technische oplossingen met hun teamgenoten. Net als een bedrijfje in het klein. Vooral bedrijven waarbij je niet direct aan techniek denkt, formuleren een technische opdracht voor leerlingen. Vakkanjer Explorer is een manier om de praktijk van het bedrijfsleven en het onderwijs bij elkaar te brengen. Elk jaar heeft Vakkanjers Explorer een andere opdrachtgever; dit jaar het Wereld Natuur Fonds. Een van de opdrachten ter illustratie: Het Wereld Natuur Fonds zoekt een technische oplossing voor Afrikaanse dorpen die dicht bij de natuurreservaten liggen, waardoor de dieren vaak de dorpen in komen. Leerlingen gaan met een dergelijke opdracht aan de slag en degenen met het beste idee voor een technische oplossing, wordt tijdens de schoolfinale uitgeroepen tot winnaar.

2. Doel

Vakkanjers Explorer draagt bij aan een beter beroepsbeeld van de leerlingen. Het doel van Vakkanjers Explorer is om leerlingen door een positieve techniekervaring na te laten denken over een technische richting als profielkeuze/vakkenpakket en om leerlingen vakmanschap (technische vaardigheden, zoals lassen) en 21-eeuwse vaardigheden aan te leren (zoals samenwerken, initiatief nemen en digitaal werken).

3. Doelgroep

Tweede en derdejaars vmbo-leerlingen.

4. Aanpak

Digitale leeromgeving (DLO)

Het programma Vakkanjers werkt volledig digitaal. Er wordt gewerkt met een uitgebreide digitale leeromgeving welke in doorontwikkeling blijft en er zijn geen werkboeken meer. Leerlingen maken alle opdrachten digitaal en docenten kunnen de voortgang van de opdrachten nauwkeurig en op ieder moment monitoren. Er zijn ook instructiefilmpjes in de leeromgeving te vinden, over hoe een bepaalde opdracht uitgevoerd dient te worden. Bijvoorbeeld een instructiefilmje met tips over hoe je het best kunt presenteren. Iedere docent krijgt een persoonlijk account. Elke klas heeft een eigen klassencode. Deze digitale leeromgeving is een op zichzelf staand systeem, en dus niet verbonden aan bijvoorbeeld LOB-activiteiten.

Onderdeel van LOB-programma

Vmbo-scholen kunnen Vakkanjer Explorer inzetten als LOB-activiteit of als onderdeel van het examenprogramma (bijvoorbeeld als profielwerkstuk). Tijdens Vakkanjers ontdekken leerlingen waar ze goed in zijn en wat ze leuk vinden. Vakkanjers sluit dus naadloos aan bij LOB – een verplicht vak op het vmbo. Binnen LOB kan er dan veel aandacht besteed worden aan reflectie ter voorbereiding van de opdrachten van Vakkanjers, maar ook achteraf. In de docentenhandleiding van Vakkanjers zijn er tal van voorbeeldvragen opgenomen, die gebruikt kunnen worden bij deze reflectie. Vmbo-leerlingen hebben vaak moeite om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen (Kuijpers & Meijers, 2017; Mittendorff, Jochems, Meijers, & den Brok, 2008). Daarom is reflectie op school en thuis over hun keuzes, interesses en talenten zo belangrijk. Het is daarom ook aan te raden om Vakkanjers in het curriculum op te nemen als onderdeel van LOB.

Voorbereiding:

Webinar

Dit stukje wordt door Vakkanjers nog verder uitgewerkt. Vakkanjers organiseert een webinar voor scholen die meer informatie willen over het programma. Tijdens deze webinar worden de planning en de activiteiten van het programma besproken, en kunnen er vragen gesteld worden.

Startgesprek

Dit stukje wordt door Vakkanjers nog verder uitgewerkt. Er vindt een startgesprek plaats met de scholen die zich aangemeld hebben voor Vakkanjers.

Kickstart

De activator, iemand vanuit Jetnet & Technet, geeft namens de opdrachtgever de aftrap van het programma in de klas. De leerlingen maken kennis met de opdracht, worden meegenomen in de stappen die ze gaan doorlopen, worden

geïnspireerd door filmpjes en gaan met elkaar brainstormen om op eerste ideeën te komen voor een technische oplossing. De kick-off duurt twee uur. Leerlingen kunnen gedurende het project met vragen over de opdracht bij de activator terecht, via de chatfunctie in de DLO. De activator mag de teams ook tips geven en op weg helpen bij het maken van een ontwerp.

Om leerlingen meer te laten profiteren van Vakkanjers, zijn er in de docentenhandleiding vragen opgenomen voor reflectie ter voorbereiding van Vakkanjers. Vmbo-leerlingen hebben, zoals hierboven reeds aangegeven, vaak moeite om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen. Daarom is reflectie in de voorbereiding (maar ook in de evaluatie) van de opdrachten heel erg belangrijk. Docenten zijn vrij in het bedenken van een eigen creatieve werkvorm om deze reflectievragen met de leerlingen te behandelen.

Communicatie toolkit

Scholen krijgen een communicatie toolkit mee, met de volgende producten:

1. Brief aan de ouders/verzorgers om hen te informeren over het project.
2. Nieuwsbericht voor op schoolwebsite met informatie over het project.
3. Brief aan ouders/verzorgers met een uitnodiging voor de schoolfinale.
4. Een persbericht over de afsluiting van het project. [Hier voegt Vakkanjers nog een voorbeeld toe dat lokale kranten soms een krantenartikel publiceren over Vakkanjers].

Uitvoering

Tijdsinvestering

Een Explorer opdracht beslaat ongeveer 40 lessen, verspreid over 8 tot 10 weken. De tijdsinvestering per week is een dagdeel, zo mogelijk van 3 à 4 lessen achtereen. Een aantal lessen kunnen ook plaatsvinden tijdens andere vakken. Bij welke vakken aangesloten wordt bij Vakkanjers, is afhankelijk van

de opdracht. [Hier voegt Vakkanjers nog een voorbeeld van toe. Dat bv. het vak geschiedenis betrokken werd, toen het Nationaal comité 4 en 5 mei opdrachtgever was van Vakkanjers.] Door vanuit andere vakken/lessen ook aandacht te hebben voor Vakkanjers, wordt de opdracht dichterbij de leerlingen gebracht en concreter.

Stappenplan

De uitvoering van Vakkanjers Explorer bestaat uit zes stappen.

Stap 1. De leerlingen vormen een team met wie ze samen de opdracht gaan doen. Samen zijn de leerlingen een soort bedrijfje, waarbij ze een prototype ontwikkelen als oplossing voor het probleem van de opdrachtgever. De leerlingen maken van het team een foto, en uploaden deze foto in de DLO.

Stap 2. Onderzoeken en ideeën bedenken. Deze stap staat in het teken van het onderzoeken en verdiepen in de opdrachtgever en het probleem, en het bedenken van ideeën voor een oplossing.

Stap 3. Ontwerpen: maken van een ontwerp. Tijdens deze stap werken leerlingen hun idee uit. De leerlingen tekenen een ontwerp, zetten deze in de DLO, maken voor de bedrijfscoach een presentatie en vragen feedback op hun ontwerp van de bedrijfscoach. Waar nodig passen de leerlingen hun ontwerp aan, naar aanleiding van deze feedback.

Stap 4. Voorbereiden: Deze stap staat in het teken van de voorbereiding voor het maakproces. De leerlingen maken een stappenplan, denken na over materialen en verzamelen de benodigde gereedschappen.

Stap 5. Maken en testen: In deze stap maken de leerlingen het prototype, en testen ze deze.

Stap 6. Presenteren en online stemmen: tijdens deze stap presenteren de leerlingen hun prototype en volgt er een online publieksstemming.

Schoolfinale

Het project wordt afgesloten met een schoolfinale waar een schoolwinnaar gekozen wordt. Tijdens de schoolfinale presenteren de leerlingen hun prototype aan de jury en aan hun ouders/verzorgers (broertjes/zusjes e.d.). De prototypes worden beoordeeld op het werkproces en het eindresultaat (het projectidee, de uitwerking en de presentatie). Wie het beste projectidee heeft, wordt bepaald aan de hand van een publieksstemming; ouders/verzorgers, vrienden en bekenden kunnen online hun stem uitbrengen. De jury of docent bepaalt wie de schoolwinnaar is en maakt publiekswinnaar bekend en dus wie doorgaat naar de halve finale. Per challenge gaat er een team per school door naar de halve finale. Vervolgens presenteren alle schoolwinnaars hun idee aan een vakjury (met o.a. de opdrachtgever) en publiek tijdens een halve finale. Hier wordt bepaald wie er door gaat naar de landelijke finale. Er zijn drie plekken voor de finale. Tijdens de finale pitchten de leerlingen nog een keer hun idee. De finalisten pitchten hun idee tijdens de landelijke finale van alle Vakkanjer Challenges. Alle leerlingen ontvangen een certificaat (te downloaden in de DLO).

Alle leerlingen die mee hebben gedaan aan de halve finales (de schoolwinnaars) ontvangen een kleine prijs (bijvoorbeeld een bioscoopbon). De finalisten ontvangen allemaal een – door Vakkanjers zelf ontworpen – medaille. De winnaar ontvangt een wisseltrofee en een prijs van de opdrachtgever. Vaak is dit een activiteit, zoals een bezoek aan Soldaat van Oranje. Deze prijs is sterk afhankelijk van wat voor opdracht en opdrachtgever er dat jaar is.

Het komt ook regelmatig voor dat de finalisten – na afloop van Vakkanjers – hun werkstuk nog een keer mogen tentoonstellen op een evenement. Het is sterk afhankelijk van de opdracht en opdrachtgever, bij welk evenement de werkstukken worden tentoongesteld. Je kunt bijvoorbeeld denken aan een opdrachtgever als Nationaal comité 4 en 5 mei die de werkstukken presenteert op een herdenking van 4 en 5 mei. Zowel de prijsuitreiking als de presentatie van de ontwerpen op evenementen, is erg aantrekkelijk voor leerlingen en een manier om leerlingen te motiveren actief bezig te zijn met Vakkanjers.

Samenwerking bedrijfsleven

In Vakkanjers wordt er nauw samengewerkt met het bedrijfsleven, een belangrijk werkzaam element van studieloopbaanbegeleiding (Kuijpers et al., 2006). Elk jaar is er een nieuw bedrijf opdrachtgever van de opdracht binnen Vakkanjers. Ook wordt het bedrijfsleven betrokken doordat een bedrijfscoach (iemand vanuit het bedrijfsleven) gevraagd wordt om vanuit zijn kennis, kunde en ervaring feedback te geven op de ontwerpen van de leerlingen. Deze coach kijkt mee in de online omgeving en wordt na de ontwerpfase op een vooraf bepaald moment gevraagd om feedback te leveren. Dit doet de coach in de DLO. Daarnaast kunnen de leerlingen ook bij het bedrijf langsgaan en daar het idee presenteren. De coach kan er ook voor kiezen om in de klas langs te komen. Dit is aan de school en het bedrijf. Fysiek contact tussen de coach en de leerlingen – naast het contact via de DLO – is aan te raden. De coach kan namelijk als rolmodel fungeren voor de leerlingen: iemand die voor de leerlingen een voorbeeldfunctie is, hen inspireert en motiveert en hen een doorblikje kan geven naar wat zij in de toekomst graag zouden willen bereiken. Voor de samenwerking vanuit scholen met bedrijven, heeft Vakkanjers een bedrijfshandleiding ontwikkeld.

Hier voegt Vakkanjers nog een voorbeeld toe over dat sommige scholen soms ook andere professionals – naast de opdrachtgever – bij Vakkanjers betrekken, die veel met het thema wat in de opdracht centraal staat, van doen heeft. Zoals een school die een boswachter uit het dorp op school uitnodigde, toen de opdrachtgever van Vakkanjers Staatsbosbeheer was.

Scholen werven de bedrijfscoaches. Jet-Net & TechNet biedt een aantal hulpmiddelen bij het vinden van een geschikt bedrijf in de regio dat deel wil nemen en een bedrijfscoach wil leveren voor Vakkanjers.

Werving kan via drie wegen:

1. Via het eigen netwerk van scholen.
2. Via het Jetnetloket (een online-platform waarop scholen en bedrijven kunnen elkaar vinden voor gastlessen, bedrijfsbezoeken of coachende rol binnen Vakkanjers). Zie [hier](#) de website van het Jetnetloket.
3. Via de regiocoördinator van Jetnet & Technet.

Ouderbetrokkenheid

Betrokkenheid van ouders/verzorgers bij de studiekeuze van hun kind, zorgt ervoor dat leerlingen een bewustere studiekeuze kunnen maken (Kuijpers et al. 2017). In Vakkanjers worden ouders/verzorgers door scholen betrokken door de informatie die zij ontvangen over Vakkanjers, bijvoorbeeld via een informatiebrief (hiervoor levert Vakkanjers voorbeeldteksten, zie het kopje *Communicatie toolkit*). Daarnaast kunnen ouders/verzorgers, leerlingen en vrienden een online stem uitbrengen voor de beste technische oplossing. Verder stimuleert Jetnet & Technet scholen om ouders/verzorgers uit te nodigen voor de schoolfinale, waarbij de leerlingen die in de finale gekomen zijn, hun prototype presenteren. Sommige scholen combineren de schoolfinale met een ouderavond. Zo vergroot je de kans dat ouders/verzorgers op de finale aanwezig zijn.

Rol docent

Vakkanjer Explorer is een project waarin de leerlingen zelfstandig aan de slag gaan. De docent heeft hierin een coachende rol. De opdrachten worden door de leerlingen in de digitale omgeving gemaakt. Dit monitort de docent. Jetnet & Technet ondersteunt de docent onder andere door het organiseren van webinars, handleidingen, een directe hulplijn en een platform om te helpen bij het vinden van een coach uit het bedrijfsleven (Jetnetloket). De docent bepaalt ook wie de schoolwinnaar is en dus doorgaat naar de halve finale, eventueel samen met de opdrachtgever of een jury.

Elke vakdocent en/of mentor kan meedoen aan Vakkanjers. Meestal zijn het docenten biologie, techniek of natuurkunde die zich inschrijven, maar er zijn bijvoorbeeld ook gymdocenten die zich aanmelden. Sommige docenten zijn, naast dat ze vakdocent zijn, ook LOB docent. Zoals ook beschreven onder het kopje *Onderdeel van LOB-programma* is het aan te raden om Vakkanjers in te bedden in het LOB-programma, zodat er uitgebreid aandacht besteed kan worden aan reflectie voor en na de activiteiten, en leerlingen optimaal kunnen profiteren van de begeleiding in de studiekeuze.

Reflectie

Zoals eerder beschreven, hebben vmbo-leerlingen vaak moeite om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen (Kuijpers & Meijers, 2017; Mittendorff, Jochems, Meijers, & den Brok, 2008). Om Vakkanjers Explorer zo veel mogelijk effect te laten hebben, is het van belang om met de leerling zowel vooruit als terug te blikken op de uitgevoerde activiteiten door middel van loopbaangesprekken. Daarom zijn er in de docentenhandleiding na elke activiteit reflectievragen opgenomen, die de docent als leidraad kan gebruiken in het gesprek met de leerlingen. In de docentenhandleiding vind je voorbeelden van reflectievragen, welke als leidraad gebruikt kunnen worden in de loopbaangesprekken. Deze vragen zijn gericht op de vijf loopbaancompetenties: kwaliteitenreflectie (Wat lijkt jou een moeilijk onderdeel van het project?), motievenreflectie (Op welke momenten, tijdens het bedenken van een idee, werd je enthousiast?), werkexploratie (Hoe was het om een technisch idee te bedenken?), loopbaansturing (Wat is voor jou nieuw en zou je wel eens willen proberen?) en netwerken (Heb je weleens geïnterviewd? Hoe ging dat?). Daarnaast wordt er ook gereflecteerd op de teamsamenstelling (Hoe hebben jullie het team gevormd? Als je kijkt naar de vaardigheden van jullie team, vinden jullie jezelf dan een goed team?). De loopbaangesprekken worden niet vastgelegd in het DLO, maar een docent kan er wel voor kiezen om de gesprekken vast te leggen in het LOB-dossier.

Voordat de leerlingen aan de slag gaan met de opdracht, maken zij de BTM test, waar drijfveren, motivaties en barrières ten aanzien van technologie in kaart worden gebracht. Dit geeft ook inzicht in de samenstelling van het team; de ene leerling is een doener, de ander een creatieveling; de ene leerling heeft veel zelfvertrouwen, de andere leerling minder. Na afloop van Vakkanjers maken de leerlingen deze test nog een keer, om na te kunnen gaan of hun beeld ten aanzien van techniek veranderd is door Vakkanjers. De leerlingen krijgen ook inzicht in de testuitslagen, zodat zij ook kunnen zien in hoeverre hun beeld over techniek veranderd is.

Evaluatie

Jetnet & Technet evalueren Vakkanjers met de scholen. Dit gebeurt meestal op een informele manier, wanneer interventie-eigenaren vanuit Jetnet & Technet tijdens de halve finale de scholen ontmoeten. Vaak brengen docenten dan nuttige tips in, welke Jetnet & Technet meeneemt voor de ontwikkeling van de editie dat jaar daarop. Daarnaast wordt het programma ook geëvalueerd onder de leerlingen aan de hand van een digitale enquête (via de DLO).

5. Kosten

Voor scholen zijn er geen kosten verbonden aan deelname aan Vakkanjers.

6. Onderbouwing

In tabel 1 zijn de werkzame elementen beschreven voor Vakkanjers, waarvan uit eerdere onderzoeken bekend is dat dit belangrijke onderdelen zijn in de begeleiding van leerlingen in hun studiekeuze.

Verder zijn er ook (proces)evaluaties/tevredenheidsonderzoek gedaan. Vakkanjers beschikt over deze informatie en voegt dat toe aan hun interventiebeschrijving.

Om meer zich te krijgen op de kwaliteit van de uitvoering dan wel de effectiviteit van Vakkanjers, werkt Jetnet & Technet in het jaar 2021/2022 mee aan een onderzoek dat wordt uitgevoerd door GION Onderwijs/Onderzoek instituut en het Kohnstamm Instituut. In overleg met de onderzoekers selecteert Jetnet & Technet scholen die in aanmerking komen om hieraan mee te doen. Is dit voor uw school aan de orde, dan wordt dat vermeld aan het begin van het schooljaar/traject.

7. Materiaal

[Hier kunnen alle materialen onder geplaatst worden, zodat scholen naast de informatie over het programma, ook direct alle bijbehorende documenten in een pakket ontvangen.]

Tabel 1: **Werkzame bestanddelen Vakkanjers**

Werkzaam element Vakkanjers Onderbouwing vanuit wetenschappelijke literatuur Explore

1. Nauwe samenwerking met het bedrijfsleven, door een echte opdrachtgever, die niet gelijk aan techniek doet denken.	Kuijpers, M. A., Schyns, B., & Scheerens, J. (2006). Career competencies for career success. <i>The Career Development Quarterly</i> , 55(2), 168-178.
2. Vakkanjers sluit naadloos aan bij LOB, waarbij uitgebreid aandacht wordt besteed aan reflectie voor en na een activiteit.	Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut. Kuijpers, M. & Meijers, F. (2017). Professionalising teachers in career dialogue: an effect study. <i>British Journal of Guidance & Counselling</i> , 45, 83-96. Mittendorff, K., Jochems, W., Meijers, F., & den Brok, P. (2008). Differences and similarities in the use of the portfolio and personal development plan for career guidance in various vocational schools in The Netherlands. <i>Journal of Vocational Education & Training</i> , 60, 75-91.
3. Vakkanjers stimuleert scholen om ouders/verzorgers te betrekken, door hen uit te nodigen voor de schoolfinale en hen te laten stemmen op het team met het beste prototype.	Kuijpers, M., Strijk, M., Lusse, M. (2017). Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam. Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut. Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
4. Vakkanjers kan ingezet worden als doorgaande lijn bij studieloopbaanbegeleiding vanaf groep 7/8 (Vakkanjers Junior) tot vmbo-leerlingen van 3 ^e en 4 ^e klas (Vakkanjers Pionier), waarbij binnen elk programma aangesloten wordt bij het keuzeproses waar de leerling zich op dat moment in bevindt.	Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut. Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Bijlage 4 – Kies je Wereld (Friesland College)

Interventiebeschrijving Kies je wereld

Datum: 19 augustus 2021

Samenvatting

Kies je Wereld (KJW) is een kennismakingsprogramma georganiseerd door het Friesland College voor derdejaars leerlingen van het vmbo. Tijdens het programma maken de leerlingen op een laagdrempelige manier, in een dagdeel op locatie van het Friesland College, kennis met een vervolgopleiding. Deze kennismaking wordt geboden in de vorm van een interactieve workshop. Het doel is om een bijdrage te leveren aan loopbaanontwikkeling van de leerlingen en hen inzicht te bieden in het opleidingsaanbod van het Friesland College zodat zij tot een passende keuze kunnen komen nadat zij hun vmbo-diploma hebben behaald.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Kies Je Wereld (KJW) wordt door het Friesland College georganiseerd voor derdejaars vmbo-leerlingen van scholen in de provincie Friesland. Het programma is geschikt voor alle niveaus van het vmbo: Basis beroeps, Kader Beroeps, Gemengde Theoretische Leerweg en de Theoretische Leerweg. Deze leerlingen zijn gemiddeld 13 à 14 jaar oud en bevinden zich in het voorlaatste jaar van hun opleiding.

Er doen ongeveer 1500 leerlingen van scholen uit de omgeving Leeuwarden of Heerenveen mee. Dat is zo'n 65% van de vmbo-scholen in Friesland.

1.2 Doel

Doel voor de leerling is in een veilige setting, namelijk met hun eigen klasgenoten, kennismaken en zicht krijgen op vervolgopleidingen en wat wel/niet bij hen past, zodat ze een betere studiekeuze kunnen maken. Doordat de workshops aangeboden worden voor een hele school, betekent het dat leerlingen met veelal medeleerlingen in de workshops zitten. Dit is hierdoor laagdrempeliger dan een reguliere open dag of meeloop dag die binnen het Friesland College worden aangeboden.

Doel voor de vmbo school is bijdragen aan loopbaanontwikkeling van leerlingen en invulling geven aan hun LOB traject. Ook wordt de samenwerking tussen de school en de mbo-opleidingen versterkt. Hierdoor krijgen docenten van het vmbo beter inzicht in het opleidingsaanbod van het mbo, waardoor zij leerlingen beter kunnen begeleiden in de keuze voor een vervolgstudie.

Doel voor het Friesland College is de werving van nieuwe leerlingen. Dit doen ze door ze een breed beeld te geven van een beroepsgroep/beroepsdomein (18 verschillende domeinen), bijvoorbeeld wat de leuke en minder leuke kanten zijn en wat het toekomstperspectief is van het beroepsdomein. Daarnaast draagt KJW bij aan het studiekeuzeproces van leerlingen op het vmbo en het versterken van de samenwerking tussen Friesland College en VMBO-scholen. Tijdens de workshops krijgen de leerlingen een beeld over wat het bijvoorbeeld betekent om in de zorg te werken of als elektromonteur aan de slag te gaan.

1.3 Aanpak

Planning

KJW wordt aangeboden in twee blokken per jaar: in november en in maart/april. Per blok worden er in 2,5 dag vijf workshops rondes gehouden. Een workshop duurt een hele ochtend of middag. Deze ochtenden/middagen worden gespreid over twee weken.

Voor beide locaties (Heereveen en Leeuwarden) worden data vastgesteld waarop KJW wordt georganiseerd. Deze data worden in juni definitief opgenomen in de jaarplanning van het Friesland College, hierdoor is het reguliere onderwijsprogramma aangepast tijdens de workshopdagen en hebben docenten de tijd om een workshop te verzorgen. De wens is om KJW zoveel mogelijk in tussenweken/projectweken te organiseren, wanneer studenten ook geen onderwijs hoeven te volgen op school.

Werving

In de maanden mei en juni voorafgaande aan het nieuwe schooljaar wordt er een inventarisatie gemaakt bij de grootste toeleverende vmbo-scholen of zij komend schooljaar weer willen deelnemen aan KJW. Op basis van het aantal leerlingen dat zal deelnemen wordt gekeken welke scholen geclusterd kunnen worden om zo tot een groter volume te komen tijdens KJW. Er wordt zo veel mogelijk geclusterd op vmbo niveau om zo de voorlichtingen inhoudelijk vorm te geven.

Vorbereiding

Als scholen meedoen aan KJW, krijgen zij een keuzewijzer en een stappenplan om naar de workshopdag toe te werken.

- Tip! Om leerlingen bewust te laten starten met KJW, kan het helpen om KJW te starten met een Kick-off, waarbij eerst iets uitgelegd wordt over hoe je een bewust keuze kan maken voor een opleidingsrichting/studierichting, om vervolgens het doel van KJW uit te leggen.

- Tip! Aan de keuze voor een workshop is het mogelijk een opdracht te verbinden als onderdeel van LOB. Dit helpt leerlingen een goed onderbouwde keuze te maken voor een workshop en draagt bij aan later schooluitval. Zie hiervoor bijlage 1 van deze beschrijving.

Er is een stappenplan voor de betrokken personen op de vmbo-school, zoals de decaan, studieloopbaanbegeleider of mentor. Het stappenplan bevat voornamelijk praktische informatie en moet gezien worden als een hulpmiddel en houvast voor mentoren/decanen van scholen die aan KJW meedoen. In dit stappenplan staat informatie zoals: een vooraankondiging van dat KJW er aan komt, wanneer de leerlingen een account voor 'MijnFC' aan moeten maken en in welke week ze een keuze moeten maken voor de workshop.

Het hele KJW-traject (looptijd van het stappenplan) duurt ongeveer 8 tot 10 weken.

- De vooraankondiging dat KJW gaat starten (de eerste stap van het stappenplan) komt 6 tot 8 weken voor de workshop.
- Twee weken van tevoren krijgen leerlingen te horen waar ze zijn ingedeeld. Hierna vullen leerlingen een kaart in waarop de workshop en het workshop nummer staat vermeld en waar deze gevolgd wordt. Deze kaart nemen ze mee tijdens de workshopdag.
- Het traject loopt tot 2 weken na de workshop. Dan ontvangen de leerlingen (via de decaan/mentor) een evaluatieformulier.

De keuzewijzer gebruiken de leerlingen om een workshop te kiezen. Deze keuzewijzer helpt hen bij hun onderzoek naar wat de leerling later wil worden. Op de keuzewijzer staan de workshops.

Vervolgens gaan ze naar hun account op MijnFC. Daar staat ook de lijst met workshops waar de leerlingen uit kunnen kiezen. Deze lijst correspondeert met de lijst uit de keuzewijzer. Hier kunnen de leerlingen zich aanmelden voor de

workshop. Wanneer leerlingen zich hebben aangemeld, krijgen zij hier direct een bevestiging van. Ook ontvangen zij informatie over waar ze wanneer moeten zijn en over bijzonderheden van de workshop, bijvoorbeeld of er sportkleding meegenomen moet worden.

De wens vanuit het Friesland College is dat leerlingen een inhoudelijk, onderbouwde keuze maken. En dus niet kiezen voor een workshop omdat een vriend voor deze workshop kiest, bijvoorbeeld. Bij de ene school lukt het beter om erop te sturen dat de docenten leerlingen begeleiden bij de keuze voor een workshop. Binnen sommige scholen is KJW een onderdeel van LOB. Sommige scholen zijn heel succesvol in het integreren van KJW binnen het LOB. Hierdoor ziet de coördinator van KJW dat leerlingen keuzes maken voor workshops die beter aansluiten op hun interesses.

Twee weken voor de uitvoering van KJW wordt er met de betreffende vmbo-scholen contact gezocht en wordt de organisatie van deze activiteit besproken. De coördinator van KJW zal helpen bij het opstellen van een logistiek plan om de leerlingen zo vlot en efficiënt mogelijk op de juiste locatie te krijgen.

Dagschema

Na aankomst op de locatie worden studenten opgevangen en worden zij welkom geheten door een wervingscoördinator. Hierna volgt een indeling van de workshops. Op basis van de keuze die de leerlingen hebben gemaakt, sluiten zij zich aan bij de workshopleider. Hierna controleert de workshopleider de namen van de leerlingen en zorgt er voor dat alle leerlingen bij de juiste workshop zijn ingedeeld. De begeleidende docenten van de vmbo-scholen assisteren hierbij. Na deze indeling gaan de leerlingen naar de gekozen workshop waar zij een gehele ochtend of middag doorbrengen. Na afloop van de workshop kunnen de leerlingen volgens de instructies van de vmbo-school naar huis of weer in de bus naar de eigen opleidingslocatie.

Een workshopochtend ziet er als volgt uit:

- 8.40 Docenten van Friesland College verzamelen in centrale hal van het Friesland College.
- 8.50 Ontvangst vmbo-leerlingen in centrale hal van het Friesland College.
- 9.00 Indelen van vmbo-leerlingen bij diverse workshops/namen checken d.m.v. telefoon.
- 9.15 Aanvang Workshops.
- 10.30 Pauze, vmbo leerlingen ontvangen een pakje drinken.
- 10.45 Hervatting workshop.
- 11.45 Eindeworkshop met korte evaluatie.
- 12.00 Leerlingen verzamelen in centrale hal voor reis naar huis.

Evaluatie en reflectie

Omdat vmbo-leerlingen vaak moeite hebben om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen (Kuijpers & Meijers, 2017; Mittendorff, Jochems, Meijers, & den Brok, 2008), wordt elke workshop afgesloten met een korte evaluatie. Hierin wordt kort besproken wat de leerlingen van de workshop vonden. Wat hebben ze geleerd? Welke vragen leven er nog?

Op sommige scholen verwerken leerlingen de ervaringen die zij hebben opgedaan tijdens de workshop ook in hun LOB-dossier. Was de opleiding waarvan de leerling een workshop gevolgd heeft, zoals verwacht? In hoeverre sluit de opleiding aan bij interesses? Op deze manier kan er nog meer aandacht besteed worden aan reflectie op de workshops, wat bij kan dragen aan een bewustere studiekeuze van de leerlingen.

- Tip! In bijlage 2 van deze beschrijving is een LOB opdracht uitgeschreven om naderhand met leerlingen te reflecteren op de workshop.

Verder wordt op sommige scholen vier keer per jaar een gesprek gevoerd met de mentor en de leerling, in het kader van LOB. Bij twee gesprekken sluiten ook de ouders/verzorgers van de leerling aan. Er kan tijdens deze gesprekken ruim aandacht besteed worden aan de reflectie op de workshops. Was de opleiding waarvan de leerling een workshop gevolgd heeft, zoals verwacht? Sluit de opleiding aan bij de interesses van de leerling? Scholen die ruim aandacht besteden aan reflectie binnen KJW, hebben de ervaring dat leerlingen een studiekeuze maken die beter onderbouwd is.

Twee weken na de workshop krijgen de leerlingen een digitale enquête toegestuurd. Hierin wordt gevraagd hoe ze KJW hebben ervaren, het is een tevredenheidsmeting. Zoals: ben je gastvrij ontvangen, heb je een workshop gemist? De leerlingen geven ook een eindcijfer aan KJW.

De coördinator van het Friesland College belt na de workshopdag met de scholen om te vragen hoe zij en de leerlingen de workshop hebben ervaren en beleefd. Deze gesprekken gaan voornamelijk over de organisatorische en praktische kanten van het programma.

Leerlingen die na afronding van het KJW-programma meer willen weten over de opleidingen, kunnen naar de open dagen van het Friesland College.

Ouderbetrokkenheid

Betrokkenheid van ouders/verzorgers bij de studiekeuze van hun kind, zorgt ervoor dat leerlingen een bewustere studiekeuze kunnen maken (Kuijpers et al. 2017). De betrokkenheid van ouders is geen vast onderdeel van KJW, maar scholen kunnen dit wel zelf organiseren. Zoals ook beschreven onder het kopje Evaluatie en reflectie, zijn er scholen die LOB gesprekken organiseren waarbij ook ouders/verzorgers aansluiten. Zo krijgen ouders ook een beeld van de mogelijke studiekeuzes van hun kind en worden zij gestimuleerd om hun kind te begeleiden bij hun studiekeuze.

- Tip! Zie bijlage 3 van deze beschrijving manieren om ouders te betrekken bij KJW.
- Tip! Zie ook de reflectie-opdracht waar de leerlingen ouders interviewen over de opleidingskeuze. Het interview zou nog verder uitgebouwd kunnen worden door bijvoorbeeld achteraf op het gesprek met ouder/verzorger te reflecteren in de les. Laat de leerlingen bijvoorbeeld in duo's bespreken hoe ze het gesprek vonden met hun ouders/verzorgers, welke opleiding volgens hun ouders bij hen past en of ze dat zelf ook vinden, waarom wel of niet, en hoe ouders verder kunnen helpen bij studiekeuze.

2. Uitvoering

2.1 Materialen

Als scholen meedoen aan KJW, krijgen zij een keuzewijzer en een stappenplan om naar de workshopdag toe te werken. Daarnaast krijgen scholen een link naar het registratiesysteem (MijnFC), waarin leerlingen zich kunnen aanmelden voor workshops. In dit systeem zien leerlingen direct in welke workshop ze zijn geplaatst.

De materialen die in de workshops worden aangeboden, worden geregeld door de opleidingen zelf het betreft een lokaal en materiaal voor de uitvoering van de Workshop.

Tussendoor krijgen de leerlingen wat te drinken en een kleine versnapering. Deze wordt verzorgd door de coördinator vanuit het Friesland College.

2.2 Locatie en type organisatie

KJW wordt uitgevoerd op locaties van het Friesland College. KJW wordt op 3 dagen in Heerenveen en op 3 dagen in Leeuwarden georganiseerd. Op locatie Heerenveen is de maximumcapaciteit per dagdeel 210 leerlingen en in Leeuwarden 240. In totaal is er plek voor ongeveer 2640 leerlingen.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Docenten van het Friesland College van de deelnemende opleidingen bepalen zelf hoe zij de workshops inrichten en wat zij doen. Een geslaagde workshop voldoet aan de volgende factoren:

- duidelijke structuur in de workshop.
- Aansluiting bij de belevingswereld van leerlingen en hun kennisniveau.
- Prikkeling van de doelgroep.
- Presentaties duren niet te lang.
- Er is veel variatie.
- Er is ruimte voor leerlingen om vragen te stellen (zoals zij bijvoorbeeld in een LOB les hebben voorbereid, zie bijlage 1 van deze beschrijving).
- De workshopleider stelt vragen aan individuele leerlingen.
- Er wordt een product gemaakt of activiteit uitgevoerd.
- Leerlingen kunnen een aandenken van de workshop meenemen naar huis.
- De workshopleider is fris, vernieuwend en enthousiast.

Afsluiten met een evaluatiemoment: waarin reflectie op wat de les bijgedragen heeft aan het studiekeuzeproces van de leerlingen, een belangrijke plek krijgt. Wat vonden de leerlingen van de les? Wat hebben zij geleerd? Past het beroep/ de opleiding bij hen? Waarom wel/niet?

Vanuit de vmbo-scholen gaan er begeleiders mee met de workshop dag. Dit zijn veelal mentoren, studieloopbaanbegeleiders of decanen. Van hen wordt verwacht een actieve houding aan te nemen tijdens de workshops, met het doel dat ook zij kennismaken met KJW. Een actieve houding wil zeggen: enthousiast, nieuwsgiering, toezien op gedrag van leerlingen en hen aanspreken waar nodig. In principe sturen de workshopleiders in eerste instantie aan op gedrag (bv. stil zijn tijdens workshop), maar als een leerling lastig te sturen is, is het fijn wanneer de vmbo-docent ingrijpt.

2.4 Kwaliteitsbewaking

Om de kwaliteit van KJW te bewaken, is het belangrijk dat de begeleiders van het vmbo actief deelnemen aan de workshops, zodat ook zij een inkijkje krijgen in vervolgmogelijkheden voor hun leerlingen en hen daardoor beter kunnen ondersteunen bij de keuze voor een vervolgopleiding.

2.5 Randvoorwaarden

- **Begeleiding:** F.C stelt als regel dat er 1 vmbo-docent meekomt per 15 leerlingen. Van hen wordt verwacht dat zij begeleiden bij de logistiek op school en actief deelnemen tijdens de workshops. Het vakgebied van de begeleidende docenten die meegaan sluiten zoveel mogelijk aan bij de workshop: zoals een gymleraar die meegaat naar een workshop van de CIOS of een techniekleraar die meegaat naar autotechniek.
- **Leerwegen.** Aangezien KJW aan alle leerwegen van het vmbo wordt aangeboden, wordt er tijdens de workshop zoveel mogelijk gestuurd om leerlingen van eenzelfde leerweg uit te nodigen. Op deze manier sluiten de workshops goed aan op de doelgroep.
- **Vervoer naar de locaties.** Voor het vervoer naar en van de locaties van KJW zijn vmbo-scholen zelf verantwoordelijk. De kosten voor het vervoer zijn voor rekening van de scholen.
- Er zit een maximum en minimum aan het aantal deelnemers per workshop om een productieve sfeer te krijgen. Wanneer er bijvoorbeeld 3 aanmeldingen zijn voor een workshop, dan moeten de leerlingen een andere workshop kiezen of worden workshops samengevoegd.

2.7 Kosten

KJW kost ongeveer 16 tot 23 euro per deelnemende leerling, afhankelijk van het aantal leerlingen dat tijdens een workshopdag mee doet. Dit zijn de kosten voor het Friesland College en is inclusief personele kosten. De kosten voor workshopmaterialen zijn hierbij niet inbegrepen, deze kosten zijn voor de opleidingen zelf.

De vmbo-scholen maken kosten voor het vervoer naar de locaties van het Friesland College. Daarnaast hebben zij personele kosten voor de begeleiders die mee gaan vanuit school.

3. Resultaten uit onderzoek

In tabel 1 zijn de werkzame elementen beschreven voor KJW, waarvan uit eerdere onderzoeken bekend is dat dit belangrijke onderdelen zijn in de begeleiding van leerlingen in hun studiekeuze.

Om meer zicht te krijgen op de kwaliteit van de uitvoering dan wel de effectiviteit van KJW, werkt het Friesland College in het schooljaar 2021/2022 mee aan een onderzoek dat wordt uitgevoerd door GION Onderwijs/Onderzoek instituut en het Kohnstamm Instituut. In overleg met de onderzoekers selecteert het Friesland College scholen die in aanmerking komen om hieraan mee te doen. Is dit voor uw school aan de orde, dan wordt dat vermeld aan het begin van het schooljaar/traject.

Tabel 1: Werkzame bestanddelen KJW

Werkzaam element KJW	Onderbouwing vanuit wetenschappelijke literatuur
1. KJW sluit naadloos aan bij LOB, waarbij uitgebreid aandacht wordt besteed aan reflectie.	Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut. Kuijpers, M. & Meijers, F. (2017). Professionalising teachers in career dialogue: an effect study. <i>British Journal of Guidance & Counselling</i> , 45, 83-96. Mittendorff, K., Jochems, W., Meijers, F., & den Brok, P. (2008). Differences and similarities in the use of the portfolio and personal development plan for career guidance in various vocational schools in The Netherlands. <i>Journal of Vocational Education & Training</i> , 60, 75-91.
2. Sommige scholen betrekken ouders/verzorgers actief bij KJW, door bijvoorbeeld LOB gesprekken te organiseren met mentor, leerling en ouders/verzorgers. Ouderbetrokkenheid draagt bij aan een bewustere studiekeuze van leerlingen.	Kuijpers, M., Strijk, M., Lusse, M. (2017). Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam. Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut. Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

4. Materiaal (nog materiaal toevoegen)

- Stappenplan.
- Keuzegids.
- Materiaal voor ouders ontwikkelen.
- Etc.

Bijlage 5 – IMC on Tour

IMC on Tour voor Internationale Schakelklassen

Opgesteld op: 7 juli 2021

1. Korte samenvatting van de interventie

Bij het programma IMC on Tour krijgen nieuwkomerskinderen uit taalklassen (9 tot 12 jaar) of internationale schakelklassen (ISK) (12-20 jaar), elke week, buiten de reguliere schooltijden om, les van bevlogen professionals (vrijwilligers) die gepassioneerd vertellen over hun beroep en vakgebied. Die lessen vormen een bijzondere kennismaking met beroepsmogelijkheden én met de Nederlandse maatschappij. Deze beschrijving richt zich op het programma voor de ISK's.

Kinderen van vluchtelingen, statushouders en arbeidsmigranten worden vaak binnen één jaar klaargestoomd via speciale taalklassen. Om niet alleen een snelle maar ook een goede en meer inspiratievevolle integratie te bevorderen, biedt IMC on Tour een programma op maat, buiten de reguliere schooltijd om. De lessen worden gegeven door gastdocenten. Dit zijn professionals (vrijwilligers), uiteenlopend van dokters en wetenschappers tot muzikanten en kunstenaars, die de leerlingen laten kennismaken met hun vakgebied. De lessen worden zo ingericht, dat er magische momenten ontstaan. Ervaringen die leerlingen bijblijven en hun horizon verbreden.

De deelnemers van IMC on Tour hebben zeer diverse achtergronden en schoolniveaus, en verschillen sterk in de beheersing van de Nederlandse taal. Om

deze redenen geven de coördinatoren van IMC on Tour de leerlingen veel individuele aandacht, waarbij ze zich uitvoerig verdiepen in de voorkennis van de leerlingen over de vakken die op het programma staan. Per jaar zijn er meerdere instroommomenten omdat er binnen taalklassen heel regelmatig nieuwe leerlingen worden aangemeld.

Er zijn nu 13 locaties waar IMC on Tour wordt uitgevoerd (in 10 gemeenten), waarvan twee locaties een ISK. 3 klassen van een ISK krijgen IMC on Tour aangeboden, waarvan het bij een klas onderdeel is van LOB. De overige 11 locaties betreffen basisscholen (taalklassen voor nieuwkomers). Het programma duurt 1 jaar. Door het jaar heen zijn er 32 lesmomenten. Elke (gast)les duurt drie uur. Daarnaast vindt er ook nog een zomerschool (IMC Summer School) plaats in de zomervakantie. De zomerschool heeft een duur van acht dagen, waarvan leerlingen zes uur per dag naar de zomerschool gaan. Coördinatoren vanuit IMC on Tour geven de lessen.

2. Doelgroep

Kinderen van vluchtelingen, statushouders en arbeidsmigranten. Nieuwkomers uit taalklassen in de leeftijd van 9-12 jaar (basisschool) en jongeren uit internationale schakelklassen in de leeftijd 12-20 jaar (voorgezet onderwijs).

3. Doel

Kennismaking met beroepsmogelijkheden en de Nederlandse maatschappij. Leerlingen extra bagage meegeven om zelfstandig en gemotiveerd deel te nemen aan het basis- en voorgezet onderwijs en ervoor zorgen dat het talent en potentieel van deze jongeren tot bloei komt. Deze beschrijving richt zich op het programma voor de ISK's.

4. Aanpak

Startgesprekken ISK

Aan het begin van het schooljaar is er een startbijeenkomst met de coördinator (vanuit IMC on Tour) en de afdelingsleider (vanuit ISK). Daar wordt het programma van IMC besproken, maar ook hoe de leerlingenpopulatie er op dat moment uit ziet, omdat dit erg fluctueert en IMC on Tour haar lesprogramma graag afstemt op de huidige leerlingenpopulatie.

Vervolgens worden er drie data gepland (twee momenten om leerlingen te werven en een datum voor de startbijeenkomst), waarbij de coördinator tijdens de eerste afspraak langs de klassen gaat om te vertellen over IMC on Tour en te vragen of er leerlingen mee willen doen aan het programma. De coördinator laat een inschrijfformulier achter, waar leerlingen zich in kunnen schrijven. Een aantal weken later komt de coördinator langs op school om de inschrijfformulieren op te halen. IMC on Tour vindt voor een deel van de deelnemers plaats in een volledige klas, en voor een deel betreft het een samenstelling van leerlingen uit verschillende klassen. De 'werving' van leerlingen gebeurt alleen wanneer niet de hele klas mee doet aan IMC on Tour.

IMC on Tour valt voor een deel van de leerlingen buiten schooltijd (wanneer niet de hele klas deelneemt) en voor een deel van de leerlingen valt het tijdens schooltijd (wanneer de hele klas deelneemt). In dat laatste geval bespreekt de coördinator met de schoolleider hoe IMC on Tour ingepast kan worden in het schoolrooster.

Instroommomenten

Leerlingen kunnen op vier momenten in het jaar instromen in IMC on Tour. Op deze manier wordt voorkomen dat er elke les een nieuwe leerling is die geïntroduceerd moet worden en aan wie het programma uitgelegd moet

worden. Tijdens een 'instroomles' begint de les een half uur eerder, waarbij er een kennismaking is en het programma uitgelegd wordt. Omdat er veel in- en uitstroom van leerlingen is, is het belangrijk dat er geen vaste opbouw in het programma zit. Leerlingen moeten wel makkelijk in kunnen stromen. Leerlingen stromen ook uit naar reguliere scholen halverwege het jaar. Er wordt geadviseerd deze leerlingen nog wel te laten deelnemen aan de IMC Summer School.

Startbijeenkomst leerlingen

De startbijeenkomst staat in het teken van kennismaken van leerlingen onderling (in het geval dat leerlingen uit verschillende klassen komen), met de coördinator en met het programma. Tijdens de bijeenkomst worden de vaste onderdelen van het programma besproken. De coördinatoren geven op verschillende manieren de startbijeenkomst vorm. Sommige coördinatoren besteden veel aandacht aan het oefenen van interactie tussen de coördinator en de leerlingen. Ze stimuleren de leerlingen vragen te stellen, zodat de leerlingen straks ook makkelijker vragen durven te stellen aan de gastdocenten. Dit kan bijvoorbeeld geoefend worden door middel van rollenspellen. Ook maken sommige coördinatoren tijdens de startbijeenkomst bedankkaartjes voor de gastdocenten. De week na de startbijeenkomst start het programma.

Vorbereiding gastlessen

De coördinator bespreekt ter voorbereiding van de gastles met de gastdocent hoe het programma eruitziet en wat voor leerlingen er in de klas zitten. Gastdocenten worden goed voorbereid hoe ze het best les kunnen geven aan de leerlingen die nog maar kort in Nederland verblijven. Hierbij is belangrijk dat er gebruik wordt gemaakt van veel beeldmateriaal, moeilijke woorden worden vermeden, en er (vooral in het begin van het programma) niet veel schrijfpdrachten worden gegeven. De gastdocenten krijgen de opdracht niet meer dan 15 minuten te presenteren. Daarnaast bereidt de coördinator de gastdocent

alvast voor op de vragen die door de leerlingen tijdens de gastdocent gesteld zullen worden, door de gastdocent tijdens de kennismaking vragen te stellen als: wat voor werk doe je? Waarom doe je dit werk? Verder vraagt de coördinator naar vijf woorden die de gastdocent veel in de gastles zal gebruiken. Deze woorden introduceert de coördinator bij de start van de gastles aan de leerlingen en de gastdocent komt meerdere keren terug op deze woorden in de gastles. Deze opdracht heeft als doel bij te dragen aan de uitbreiding van de woordenschat van de leerlingen.

Gastlessen

De kern van IMC on Tour zijn gastlessen. Aan gastdocenten wordt gevraagd om de essentie en hoogtepunten van hun vak samen met de leerlingen te ervaren: hechten met de chirurg, instrumenten bespelen met muzikanten of gebouwen ontwerpen met de architect. Zij vertellen niet alleen over hun beroep en vakgebied, maar ook over hun eigen ervaringen en de keuzes die zij zelf hebben gemaakt in hun leven. De interactie met gastdocenten stimuleert leerlingen om de wereld met een open houding tegemoet te treden, grenzen te verleggen en hun hart te volgen.

Tijdens het programma worden er tien vakgebieden behandeld. Vanuit elk vakgebied zijn er professionals vanuit meerdere niveaus (mbo, hbo en wo) vertegenwoordigd, zodat leerlingen die bijvoorbeeld geïnteresseerd zijn in een vakgebied als rechten, inzicht krijgen in dat je niet per se een universitair diploma nodig hebt om werkzaam te zijn in dit vakgebied. Voor elk te behandelen vakgebied worden er dus drie à vier gastlessen georganiseerd.

Men start het programma met vakgebieden (zoals architectuur, bouwkunde, beeldende kunst) waarbij alleen een basiswoordenschat nodig is (woorden als huis, tuin, keuken). Dit zijn ook vakgebieden waar het visuele aspect een grotere rol speelt en waarbij woordenschat minder belangrijk is. De opdrachten die gastdocenten geven zijn vaak visueel, niet taalgericht, zoals het maken van

een moodboard en met kranten een zo hoog mogelijke 'flat' maken. Op deze manier kunnen de leerlingen die de Nederlandse taal nog niet goed beheersen, toch goed de les volgen.

De opzet van de les is niet gestandaardiseerd. Dit geven de coördinatoren geheel zelf vorm. Zij maken een opzet van de les en zoeken een gastdocent. De coördinatoren ontvangen ter inspiratie wel wat goede voorbeelden van werkvormen hoe je de les in kan vullen. En in Workplace zijn alle dagprogramma's, evaluaties en vakopzetten opgeslagen van andere coördinatoren. Coördinatoren kunnen dus op die manier ook bij elkaar inspiratie opdoen voor leuke werkvormen.

Reflectie

Vmbo-leerlingen hebben vaak moeite om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen (Kuijpers & Meijers, 2017; Mittendorff, Jochems, Meijers, & den Brok, 2008). Daarom loopt reflectie als een rode draad door het hele programma heen. De coördinator opent de gastles met de klas, voordat de gastdocent komt en is ook bij heel de gastles aanwezig. De coördinator sluit samen met de gastdocent de dag af, waarbij er met de klas gereflecteerd wordt op de gastles. Er worden vragen gesteld als: Wat hebben de leerlingen geleerd? Hebben ze tips/tops voor de gastdocent? Wanneer is een les geslaagd? Ging de docent te snel door de lesstof? Was er te veel lesstof?

Daarnaast wordt elk vak geëvalueerd. Elke coördinator mag hier op eigen wijze vorm aan geven. Waar sommige coördinatoren goede ervaringen mee hebben, is het samenstellen van een portfolio op basis van een evaluatie van de vakken die de leerlingen van IMC on Tour gehad hebben. Elk vak kan geëvalueerd worden aan de hand van een werkblad, welke opgenomen kan worden in het portfolio. Het werkblad bevat vragen over wat de leerlingen inhoudelijk van de lessen meegekregen hebben. Vervolgens wordt er een vraag gesteld welke kwaliteiten en talenten er nodig zijn om een beroep in het betreffende vakgebied uit te oefenen, en of het de leerling leuk lijkt om dit beroep uit te oefenen.

Omdat de leerlingen de Nederlandse taal nog niet goed beheersen en het gebruik van beeldmateriaal daarom erg belangrijk is, kan een coördinator ook foto's maken tijdens de gastlessen. Tijdens evaluatiemomenten kan dit beeldmateriaal helpend zijn om de leerlingen terug te nemen naar de lessen, en samen te reflecteren op de lessen.

Masterclass

Sommige coördinatoren laten in het programma altijd ruimte voor een masterclass, waarbij de coördinator iemand uitnodigt die het droomberoep van een of meerdere leerlingen uitoefent. De coördinator laat de leerlingen een brief schrijven aan de 'droom gastdocent' en stuurt deze brieven op naar de desbetreffende persoon. Om de leerlingen tot een bewuste keuze te laten komen voor het beroep van hun droom gastdocent, staat de coördinator uitgebreid stil bij de interesses en motivaties van de leerlingen en welk beroep hierbij aan zou sluiten, met behulp van een WordCloud. Vorig jaar is een bekende rapper op bezoek geweest.

Aansluiting bij doelgroep

De coördinatoren geven de gastdocenten instructies hoe zij het best hun les vorm kunnen geven aan leerlingen die nog maar kort in Nederland verblijven. De coördinatoren zelf volgen een post-hbo opleiding over de begeleiding van nieuwkomers op scholen. Hier worden tips gegeven zoals dat het goed is bij aanvang van elke les aandacht te besteden aan de woordenschat. Dit gebeurt ook: Elke les start de coördinator met vijf belangrijke woorden die naar voren zullen komen in de gastles. Verder worden er tips gegeven zoals dat het belangrijk is dat leerlingen niet verbeterd worden in hun Nederlands, maar dat de zin op een juiste manier herhaald wordt door de coördinator of gastdocenten. Zo geven zij het goede voorbeeld.

Rol van docenten/mentoren

Vanuit de ISK zijn er geen docenten of mentoren betrokken. Wel stemt de coördinator met de mentor af wat het programma is. De docenten zijn niet aanwezig bij de lessen. Om docenten op de hoogte te houden van het programma, wordt er een keer per jaar een stukje opgenomen in de nieuwsbrief over wat IMC on Tour het afgelopen jaar gedaan heeft. Daarnaast spreken de coördinator en de gastdocent elkaar vaak in de lerarenkamer om de gastles voor te bereiden. Hierdoor zijn docenten ook op de hoogte van wat IMC on Tour doet. Om docenten nog een duidelijker beeld te geven van IMC on Tour, wil IMC on Tour in de toekomst ook docenten een keer aan laten sluiten bij een gastles. Dit komt de relatie met de school ten goede, en daarnaast kunnen docenten hierdoor ook samen met de leerlingen terugblikken op het programma.

Ouderbetrokkenheid

Betrokkenheid van ouders/verzorgers bij de studiekeuze van hun kind, zorgt ervoor dat leerlingen een bewustere studiekeuze kunnen maken (Kuijpers et al. 2017). IMC on Tour leent zich ervoor om ouders actief te betrekken bij het programma. Coördinatoren pakken dit verschillend aan. Zo betreft een van de coördinatoren ouders bij het programma door leerlingen thuisopdrachten te laten maken. Deze leerlingen krijgen twee keer per jaar een thuisopdracht mee. Deze opdrachten hebben de leerlingen ook al op school gemaakt, zodat zij thuis goed weten hoe ze de opdrachten moeten maken, en niet afhankelijk zijn van hun ouders in de uitleg van de opdracht.

Ook ging deze coördinator voor de coronacrisis bij de leerlingen thuis op bezoek. De coördinator vond het een verrijking om bij de leerlingen thuis te komen, omdat je hierdoor als coördinator een band opbouwt met de leerlingen. "De relatie met de leerling kan dan bijna niet meer stuk." Deze coördinator adviseert twee keer per jaar op huisbezoek te gaan bij de leerlingen, het liefst halverwege en aan het eind van het traject. Zo heb je als coördinator iets

meer om te bespreken. Omdat ouders ook vaak de Nederlandse taal nog niet goed beheersen, kan het goed zijn om beeldmateriaal mee te nemen, zoals een product wat een leerling tijdens IMC on Tour gemaakt heeft of foto's.

IMC Summer School (onderdeel van IMC on Tour)

Het activiteitenaanbod voor nieuwkomerskinderen is buiten school om vaak beperkt. Vooral de zomervakantie is voor veel kinderen een lange periode die hun ontwikkeling en integratie kan vertragen. Daarom biedt IMC on Tour tien extra lesmomenten in vakanties zodat leerlingen ook tijdens deze periode uitgedaagd en geprikkeld worden. Tijdens de zomervakantie worden er daarnaast op verschillende plekken in Nederland een Summer School georganiseerd. Door middel van workshops en excursies met thema's als natuur, sport en cultuur kunnen de leerlingen zich tijdens de zomermaanden blijven ontwikkelen en nieuwe interesses of talenten ontplooiën.

Alumniprogramma

IMC Alumni is een actief netwerk van meer dan drieduizend oud-leerlingen van IMC Basis, IMC On Tour en IMC Weekendschool. Alumni kunnen meedoen aan programma's, trainingen, masterclasses, ook tijdens de zomermaanden. Er worden zelfs (buitenlandse) reizen georganiseerd. IMC Alumni kunnen oud-leerlingen op de middelbare school of bij vervolgopleiding ondersteunen. Bijvoorbeeld bij een profielkeuze of met huiswerkbegeleiding en bijles. Ook kunnen alumni bij dit netwerk terecht voor advies of begeleiding bij studiekeuze.

Omdat IMC on Tour voor ISK's nog maar recent van start is gegaan, is er nog geen sterk alumni-netwerk opgezet. Hier wil IMC on Tour de komende jaren wel veel aandacht aan gaan besteden. Zij merken namelijk de meerwaarde van het IMC Alumni netwerk: alumni kunnen worden gevraagd als gastdocenten. Een gastdocent met eenzelfde achtergrond als de leerlingen, kan fungeren als rolmodel voor deze jongeren. Iemand die de leerlingen inspireert, motiveert

en hen een doorkijkje geeft naar wat zij in de toekomst kunnen bereiken. Dit jaar organiseerde IMC on Tour nog een muziekevenement voor alle leerlingen. Door dit soort landelijke reünies wordt contact gestimuleerd tussen (oud)leerlingen, en wordt de kans vergroot dat de oud-leerlingen ook lid willen worden van een alumniprogramma.

5. Onderbouwing

In tabel 1 zijn de werkzame elementen beschreven voor IMC on Tour, waarvan bekend is dat dit belangrijke onderdelen zijn in de begeleiding van leerlingen in hun studiekeuze. Verder zijn er onderzoeken gedaan naar de effectiviteit van IMC Weekendschool en IMC Basis, projecten die vergelijkbare elementen bevatten als IMC on Tour. Door de overeenkomsten tussen deze programma's en IMC on Tour, geven deze onderzoeken ook een indruk van de werkzame elementen van IMC on Tour. Hieronder volgt een beschrijving van wat uit deze onderzoeken naar voren is gekomen.

IMC Basis vergroot het sociaal-emotioneel leren en de beroepskennis van de leerlingen wat van groot belang is voor het versterken van kansengelijkheid en het toekomstperspectief van de leerlingen. Het effectenonderzoek naar IMC Weekendschool laat zien dat de leerlingen die drie jaar IMC Weekendschool gevolgd hebben, na deze drie jaar meer algemene kennis, zelfvertrouwen en motivatie hebben, in vergelijking tot hun klasgenoten die het programma niet gevolgd hebben. Deze leerlingen staan gemotiveerder in het leven in vergelijking tot de controlegroep, en vinden het belangrijk een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij.²

2 Via deze website kun je meer informatie vinden over de wetenschappelijke onderbouwing van de programma's IMC Weekendschool en IMC Basis: <https://www.imcweekendschool.nl/over-imc-weekendschool/wetenschappelijk-onderzoek/wetenschappelijk-onderzoek-naar-de-effecten-van-de-methodiek>

Naar IMC on Tour is nog geen effectenonderzoek gedaan. Wel mag er verwacht worden dat het programma een positief effect heeft op het sociaal-emotioneel leren, de motivatie en de beroepskennis van leerlingen, omdat het programma veel overeenkomsten heeft met IMC Weekendschool en IMC Basis.

In het effectenonderzoek naar IMC Weekendschool, is ook onderzocht wat het effect van het programma is op de gastdocenten. Hieruit komt naar voren dat onbevagen en soms verrassende vragen van de leerlingen de gastdocenten dwingen tot eerlijke antwoorden over hun levenskeuzes, fascinaties en expertises – wat hun motivatie voor hun vak nieuw leven in blaast. Gastdocenten en leerlingen komen doorgaans uit heel andere sociaal- economische situaties, maar verschillen vervagen in het plezier van het vak en de samenwerking. Gastdocenten ervaren de gretigheid van kinderen om de wereld te ontdekken en hun onzekerheden rond de vraag ‘wie ga ik worden?’ IMC Weekendschool draagt hiermee bij aan een sterke samenleving, waarin volwassenen optimaal –oprecht en niet betuttelend– bijdragen aan de vorming van kinderen. IMC on Tour maakt gebruik van eenzelfde soort constructie waarbij nauw samen- gewerkt wordt met gastdocenten. Er mag daarom verwacht worden dat IMC on Tour ook een positief effect heeft op de gastdocenten

Om meer zich te krijgen op de kwaliteit van de uitvoering dan wel de effecti- viteit van IMC on Tour, werkt IMC in het jaar 2021/2022 mee aan een onder- zoek dat wordt uitgevoerd door GION Onderwijs/Onderzoek instituut en het Kohnstamm Instituut. In overleg met de onderzoekers selecteert IMC scholen die in aanmerking komen om hieraan mee te doen. Is dit voor uw school aan de orde dan vermeldt IMC dat aan het begin van het schooljaar/traject.

6. Materiaal

Hier kunnen de materialen toegevoegd worden.

Werkzaam element IMC on Tour

Nauwe samenwerking met het bedrijfsleven door inzet van gastdocenten.

IMC on Tour sluit naadloos aan bij LOB, waar- bij reflectie als rode draad door het program- ma loopt.

IMC on Tour leent zich er uitstekend voor om ouders/verzorgers te betrekken, door bijvoorbeeld leerlingen thuis opdrachten uit te laten voeren en/of door als coördinator bij de leerlingen op huisbezoek te gaan.

IMC biedt meer programma's aan, welke in een doorgaande lijn aan de leerlingen geboden kunnen worden. Zo is er IMC basis voor leerlingen uit groep 7 en 8, kunnen leerlingen tussen de 10 en 14 naar IMC Weekendschool, wordt IMC on Tour aan basisschool leerling in de leeftijd van 9-12 gegeven én op ISK's aan leerlingen tussen de 12 en 20. Ten slotte is er ook een groot alumni netwerk van alle oud-leerlingen van IMC. Zie voor een over- zicht van alle programma's van IMC: website IMC.

Onderbouwing vanuit wetenschappelijke literatuur

Kuijpers, M. A., Schyns, B., & Scheerens, J. (2006). Career competencies for career suc- cess. *The Career Development Quarterly*, 55(2), 168-178.

Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). *Op weg naar een toekomst. Werkex- ploratie in het vmbo*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Kuijpers, M. & Meijers, F. (2017). Profession- alising teachers in career dialogue: an effect study. *British Journal of Guidance & Counsel- ing*, 45, 83-96.

Mittendorff, K., Jochems, W., Meijers, F., & den Brok, P. (2008). Differences and similarities in the use of the portfolio and personal devel- opment plan for career guidance in various vocational schools in The Netherlands. *Journal of Vocational Education & Training*, 60, 75-91.

Kuijpers, M., Strijk, M., Lusse, M. (2017). *Ou- derbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). *Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrok- kenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). *Op weg naar een toekomst. Werkex- ploratie in het vmbo*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). *Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrok- kenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). *Op weg naar een toekomst. Werkex- ploratie in het vmbo*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Bijlage 6 – Beschrijving Bliksemstage en Carrière Coach

Opgesteld op: 13-7-2021

1. Korte samenvatting van de interventie

JINC is een organisatie die een groot aantal projecten heeft gericht op studieloopbaanbegeleiding van leerlingen. Bliksemstage en Carrière Coach zijn daar twee projecten van, welke goed op elkaar aansluiten. In deze interventiebeschrijving worden zowel Bliksemstage als Carrière Coach beschreven. Bliksemstage kan zowel voor basisschoolleerlingen ingezet worden, als voor vmbo-leerlingen uit de eerste en tweede klas. In deze interventiebeschrijving wordt alleen de aanpak van Bliksemstage in het voorgezet onderwijs beschreven.

Bliksemstage

Vooraf voor jongeren uit wijken met sociaaleconomische achterstand is het zwaar om te kiezen wat ze later willen worden. Over het algemeen hebben zij minder rolmodellen in hun omgeving, en hun leefwereld is meestal kleiner. En wie zelden zijn wijk uitkomt, weet niet wat voor enorm scala aan beroepen er bestaat.

JINC bestrijdt dit door het organiseren van Bliksemstages. Hierbij worden kinderen van de basisschool (groep 7 en 8) en het vmbo (1e en 2e klas) naar

bedrijven³ gestuurd voor een korte, krachtige kennismaking met een aantal beroepen. Daarbij steken ze de handen uit de mouwen: ze doen een ochtend lang echt ervaring op.

JINC helpt de bedrijven bij de invulling van het programma, dat standaard 2,5 uur duurt en onder schooltijd plaatsvindt. Ook ontvangen de deelnemende bedrijven een handleiding vol tips en trucs. Op de dag van de Bliksemstage is er altijd een docent of begeleider aanwezig vanuit school. Groepjes zijn niet te groot; ze tellen gemiddeld acht leerlingen.

Elk bedrijf kan een actief en gevarieerd programma aanbieden, ook als de 'core business' niet vooral door ex-vmbo'ers wordt uitgevoerd. Bij grote advocatenkantoren werken immers ook juridisch assistenten, receptionistes en directiesecretaresses – om maar iets te noemen. Het doel is bovendien niet alleen om jongeren in contact te brengen met mogelijke beroepen voor later, maar ook om hun algemene kennis van de wereld te vergroten. De actieve inzet van deze professionals geeft Bliksemstages een grote meerwaarde; als mensen uit de praktijk maken ze indruk op de leerlingen, en ze weten waar ze het over hebben.

Bliksemstages worden uitgevoerd door mensen uit het bedrijfsleven. Docenten spelen echter wel een belangrijke rol. Voor de kinderen op pad gaan, moeten ze zich namelijk goed voorbereiden. Iemand van school gaat bovendien mee om de kinderen te begeleiden. En na afloop reflecteert de docent met de leerlingen op het bezoek. Dit is belangrijk, want de ervaring beklijft dan veel beter, doordat je aangezet wordt om na te denken over hetgeen je hebt meegemaakt en wat dit voor jou betekent.

³ De term bedrijven of bedrijfsleven hanteert JINC in de breedste zin van het woord, het gaat naast commerciële bedrijven zeker ook om ministeries, gemeenten zorginstelling of andere instanties.

JINC neemt docenten hierbij zoveel mogelijk werk uit handen: ze verstrekken lesmateriaal dat gebruikt kan worden bij zowel de voorbereiding en de evaluatie van de Bliksemstage. JINC neemt bovendien alle organisatorische zaken op zich, en legt de contacten met het bedrijfsleven.

Carrière Coach

Carrière Coach is een interventie voor vmbo-leerlingen uit klas 3 en 4, en sluit daarmee aan op de Bliksemstage, die plaatsvindt in groep 7 en 8 en in de eerste en tweede klas van het vmbo. Vaak worden Bliksemstage en Carrière Coach samen door een school uitgevoerd. Zo ontvangen de vmbo-leerlingen in alle leerjaren een interventie vanuit JINC.

Carrière Coach is ook voor leerlingen uit wijken met een sociaaleconomische achterstand. Jongeren die opgroeien in een omgeving met armoede, hebben niet altijd ouders of andere familieleden om zich heen die een rolmodel vormen of die de kennis hebben om hen goed te begeleiden bij het maken van een profiel- of studiekeuze dan wel beroep. Ook weten ze vaak onvoldoende van de mogelijkheden op de arbeidsmarkt, omdat ze in hun omgeving minder voorbeelden zien van geslaagde carrières of succesvolle ondernemingen.

Deze jongeren hebben een steuntje in de rug nodig. JINC verbindt deze jongeren aan een Carrière Coach. Deze coach helpt een leerling ontdekken waar die goed in is en waar diens interesses liggen en begeleidt de leerling bij het maken van een keus voor een vervolgopleiding.

Vrijwilligers van bedrijven die een aantal leerlingen onder hun hoede willen nemen, de nieuwe coaches, krijgen een uitgebreide persoonlijke briefing van JINC, inclusief een handleiding vol praktische informatie, tips en trucs.

De coachingsgesprekken worden uitgevoerd door mensen uit het bedrijfsleven. De school speelt echter wel een rol: alle bijeenkomsten vinden hier plaats. De docent bereidt de leerlingen daarnaast in de les voor op de gesprekken, en

reflecteert er vervolgens met hen op. Ook zorgt de docent voor de planning, zodat de gesprekken zo goed mogelijk aansluiten bij andere LOB-activiteiten.

In totaal is een docent aan Carrière Coach gemiddeld vijftien uur kwijt per klas per schooljaar. Dat is inclusief de voorbereiding en de reflectie rondom coachingsgesprekken.

2. Doelgroep

Vmbo-leerlingen uit wijken met veel sociaaleconomische achterstanden. Alle niveaus van het vmbo ontvangen hetzelfde lesmateriaal. Bliksemstage is gericht op leerlingen uit groep 7 en 8 en vmbo-leerlingen uit klas 1 en 2. Carrière Coach is gericht op vmbo-leerlingen uit klas 3 en 4.

3. Doel

Dat leerlingen uit wijken met veel sociaaleconomische achterstand meer inzicht krijgen in hun eigen talenten en interesses, de arbeidsmarkt en leer-routes. Op basis hiervan worden leerlingen begeleid bij het keuzeproces voor een profiel/vervolgopleiding.

4. Aanpak

Rollen en tijdsinvestering

Bliksemstage

JINC helpt de bedrijven bij de invulling van het programma voor bedrijven, dat standaard 2,5 uur duurt en onder schooltijd plaatsvindt. Ook ontvangen de deelnemende bedrijven een handleiding vol tips en trucs. Docenten spelen vooral een grote rol bij de voorbereiding en reflectie op de Bliksemstage. Om dit proces te begeleiden, ontvangen de docenten lesmateriaal: een werkboekje voor leerlingen met reflectievragen. Elke Bliksemstage kost ongeveer vijf uur, inclusief het bezoek zelf.

Carrière Coach

Nieuwe coaches krijgen een uitgebreide persoonlijke briefing van JINC, inclusief een handleiding vol praktische informatie, tips en trucs. De bijeenkomsten van Carrière Coach vinden op school plaats. De docent bereidt de leerlingen voor op de gesprekken met de coach en reflecteert daar vervolgens op. Ook verzorgen de docenten de planning, zodat de gesprekken zo goed mogelijk bij de LOB-activiteiten aansluiten. Daarnaast ontvangen de docenten een uitgebreide handleiding voor hun begeleiding.

Per schooljaar voert een Carrière Coach vier gesprekken met iedere leerling (N=4); het eerste gesprek in groepsverband en de laatste drie gesprekken op individuele basis. Aan de hand van een gespreksleidraad stelt de coach vragen en geeft advies waar de leerling mee aan de slag kan en blikt terug op de afgelopen periode. Een coach is per jaar maximaal zeventien uur kwijt aan het project: een uur voorbereiding en vier contactmomenten van vier uur.

Opdrachten

Scholen krijgen de opdracht om twee keer per jaar deel te nemen. Ze kunnen zelf een moment kiezen hiervoor in LINC, het digitale portaal van JINC.

Bliksemstages – vmbo 1

Vorbereiding op Bliksemstage 1. Leerlingen maken onder begeleiding van een docent voorbereidende opdrachten voordat de Bliksemstage plaatsvindt. Deze opdrachten maken de leerlingen individueel in een opdrachtenboekje. Leerlingen maken twee opdrachten, waarvan in de eerste opdracht leerlingen worden bevraagd over hun talenten, en de tweede opdracht over bij welk bedrijf ze stage willen lopen. Opdracht 1 bevat vragen zoals: Waar ben je goed/minder goed in? Waar word je blij van? Welke vakken vind je leuk? En waar ben je goed in en wil je beter worden? Bij welk profiel op school sluit dit het meest aan? Opdracht 2 bevat vragen zoals: Maak een top 3 van bedrijven waar je graag naar toe zou willen. Wat lijkt je leuk aan dit bedrijf en waarom? Welk beroep past het beste bij jou, en waarom? Bij welk profiel hoort dit beroep?

Bliksemstage 1. Leerlingen gaan 2,5 uur op stages bij een bedrijf, in een groepje van maximaal 8 leerlingen. De stage vindt onder schooltijd plaats. JINC helpt bij de invulling van het programma van het bedrijf. Elk bedrijf kan een actief en gevarieerd programma aanbieden. De basis ziet er als volgt uit:

- Ontvangst en presentatie over het bedrijf (20 min interactief).
- Een kijkje achter de schermen (20 min rondleiding, waarbij leerlingen vragen mogen stellen aan medewerkers van het bedrijf).
- Aan de slag met opdrachten (60 minuten), hierbij begeleid JINC bedrijven.
- Evalueren en afsluiten (20 min).

Het bedrijf verzorgt het inhoudelijke programma, de docent kent de leerlingen goed kan een begeleidende, faciliterende rol op zich nemen. Docenten zijn dus naast organisatorisch bezig ook onderdeel van het proces.

Reflecteren op Bliksemstage 1. Leerlingen maken onder begeleiding van een docent een reflectieopdracht. Ook deze reflectieopdracht is onderdeel van een individueel opdrachtenboekje. Hierbij wordt er gereflecteerd op de Bliksemstage. Deze opdracht bestaat uit twee onderdelen: In opdracht 1 wordt leerlingen gevraagd wat ze van de Bliksemstage vonden. Vragen als: Passen de beroepen die je vandaag hebt gezien wel of niet bij jou? Zou jij later bij dit bedrijf willen werken? In de tweede opdracht wordt leerlingen gevraagd een vlog te maken samen met de andere leerlingen uit hun groepje (groepje leerlingen die samen bedrijf bezocht). Leerlingen wordt gevraagd om in hun vlog te vertellen wat ze tijdens de Bliksemstage hebben gedaan en wat ze ervan vonden. [Dit is nog vrij algemeen, het zet nog niet aan tot individueel nadenken over vervolgstappen. Kijkt JINC zelf nog naar]

Vorbereiding op Bliksemstage 2. Ter voorbereiding op de tweede Bliksemstage van vmbo 1 krijgen de leerlingen als eerst de opdracht om hun ouders of verzorgers te interviewen. In het individuele opdrachtenboekje is een leidraad voor dit interview opgenomen met vragen als: Doe je nu ook het werk waar je vroeger van droomde? Welk werk denk je dat later goed bij mij past? Waarom? Wie

heeft jou vroeger geholpen bij het maken van een beroepskeuze? De tweede opdracht maken de leerlingen in hun individuele opdrachtenboekje. In deze opdracht wordt leerlingen weer gevraagd een top 3 van bedrijven te maken waar ze graag op bezoek gaan. Wat lijkt jou leuk aan het werken bij dit bedrijf en waarom? Welk beroep past het beste bij jou, en waarom? Ook zijn er vragen waar leerlingen reflecteren op de eerdere Bliksemstage. Wat vond je leuk en wat vond je minder leuk?

Bliksemstage 2. Deze stage heeft dezelfde inhoud als de eerste bliksemstage.

Reflectie op Bliksemstage 2. Vergelijkbare vragen als bij de reflectie op Bliksemstage 1.

Afsluitende opdracht. Afsluitende opdracht in individuele opdrachtenboekje waarbij teruggeblikt wordt op beide stages. Vind je nog steeds dezelfde beroepen leuk als voor de bliksemstages? Ook wordt leerlingen gevraagd een leerroute uit te stippelen met behulp van een leerroutekaart.

Bliksemstages – vmbo 2

Voorbereiding op Bliksemstage 1. Leerlingen krijgen, net zoals tijdens Bliksemstage in vmbo 1, een individueel opdrachtenboekje waar ze de opdrachten in maken. Tijdens de eerste voorbereidende opdracht wordt leerlingen gevraagd een beroepentest in te vullen. Uit deze beroepentest komt een sector (techniek, economie, zorg & welzijn of landbouw) naar voren. De tweede voorbereidende opdracht wordt leerlingen – net zoals in de voorbereidende opdrachten voor de Bliksemstages in vmbo 1 – gevraagd een top 3 aan bedrijven op te schrijven, en ook te reflecteren op de eerdere Bliksemstages.

Bliksemstage 1. Deze stage heeft dezelfde inhoud als de eerste Bliksemstages in vmbo 1.

Reflecteren op Bliksemstage 1. Leerlingen maken individueel in een opdrachtenboekje een opdracht waarbij ze reflecteren op de stage. Deze opdracht is vergelijkbaar met de reflectieopdrachten na de Bliksemstages in vmbo 1, maar focust wat meer op de naderende keuze van het schoolprofiel. Welk schoolprofiel moet je kiezen om bij dit bedrijf te kunnen werken? Biedt jouw school dit profiel aan? Vervolgens krijgen de leerlingen de opdracht om hun ouders/verzorgers te vragen hen (de leerling) te interviewen. De leidraad voor dit interview is opgenomen in het opdrachtenboekje van de leerlingen. Vragen als: Waar ben je op Bliksemstage geweest? Welke beroepen heb je gezien, en lijkt jou het leuk om dit beroep zelf te doen? Welk profiel is daarvoor nodig?

Voorbereiding op Bliksemstage 2. De eerste voorbereidende opdracht is gefocust op talenten. Leerlingen wordt gevraagd een klasgenoot te interviewen en andersom. De leidraad voor dit interview is opgenomen in het opdrachtenboekje van de leerlingen. Vragen als: Waar heb je weleens een compliment over gekregen? Waar word je blij van? Waar ben je de vorige keer op Bliksemstage geweest en welke beroepen heb je daar gezien? Welk beroep vond je het leukst en waarom? De tweede voorbereidende opdracht is vergelijkbaar met de voorbereidende opdrachten van de eerdere Bliksemstages; in deze opdracht wordt leerlingen gevraagd een top 3 van bedrijven te maken waar ze op stage zouden willen en worden er vragen gesteld waarbij gereflecteerd wordt op de eerdere stages.

Bliksemstage 2. Deze stage heeft dezelfde inhoud als de eerste Bliksemstages.

Reflecteren op Bliksemstage 2. De jongeren maken een vergelijkbare reflectieopdracht als de opdracht na Bliksemstage 1.

Afsluitende opdracht. Net zoals de afsluitende opdracht van vmbo 1, blikken de leerlingen terug op beide stages en stippelen ze een leerroute uit in hun opdrachtenboekje.

Informatieavond. Scholen wordt gevraagd een informatieavond te organiseren voor alle ouders en verzorgers. De leerlingen presenteren in hun groepje (met wie ze op stage zijn geweest bij een bedrijf) een poster met foto's van de stage. De leerlingen staan achter een marktkraam, met aan de ene kant hun poster en de andere kant de leerroutekaarten die ze gemaakt hebben. Ouders en verzorgers komen langs bij de kraampjes en de leerlingen vertellen wat ze tijdens de Bliksemstages gezien en gedaan hebben.

Reflectie op informatieavond. De leerlingen maken een laatste opdracht in hun opdrachtenboek waarbij gereflecteerd wordt op de informatieavond. Wat vonden zij er leuk en minder leuk aan? Wat hebben zij van de presentatie geleerd, en wat hebben ze van Bliksemstages in het geheel geleerd?

Carrière Coach

Startmoment: Op een moment dat Carrière Coach goed in te passen is in het LOB-traject. Als school kun je zelf dus het best het startmoment bepalen.

Voor nieuwe carrière coaches organiseert JINC ieder jaar een kick-off bijeenkomst op scholen. Hierin wordt in ieder geval wordt gesproken over hoe er goed connectie gemaakt kan worden met leerlingen. Docenten vertellen vaak iets over de leerlingen tijdens deze bijeenkomst en er wordt vaak een rollenspel gedaan over de omgang met verschillende typen leerlingen. Op deze wijze kan er met vertrouwen aan de coachingstrajecten worden begonnen.

Vorbereiding eerste gesprek. De leerlingen ontvangen een opdrachtenboekje, waarin ze de opdrachten kunnen maken. De eerste opdracht bestaat uit onderdelen waarin de leerlingen gevraagd wordt te beschrijven wat hun kwaliteiten en motieven zijn, welk netwerk hen kan helpen om doelen te bereiken als het gaat over studiekeuze en welke stappen zij willen zetten in aanloop naar de aankomende studiekeuze. In de tweede voorbereidende opdracht vult de leerling in hoe de Carrière Coach hem/haar het best kan begeleiden en motiveren.

Zo kun je bijvoorbeeld aangeven dat je het fijn vindt als de coach complimenten geeft als iets lukt of controleert of je afspraken nakomt. Ook wordt leerlingen gevraagd op te schrijven bij welke personen uit hun netwerk ze terecht kunnen om in gesprek te gaan over hun keuze voor een vervolgopleiding. Vragen als: 'Wie ken jij die goed naar je kan luisteren als dat nodig is' en 'Je kan helpen bij het inschrijven voor een opleiding'.

Bijeenkomst 1. De leerlingen maken in kleine groepjes (maximaal vier leerlingen) kennis met de Carrière Coach. De leerlingen doen een kennismakingsspel en maken werkafspraken over de studieloopbaanbegeleiding. Deze schrijven ze op in hun opdrachtenboek. Ook noteren de leerlingen de contactgegevens van de Carrière Coach in hun werkboek.

Vorbereiding tweede gesprek. De leerlingen doen één of twee beroepentesten om erachter te komen welke kwaliteiten ze hebben en welk beroep of opleiding bij hen past.

Bijeenkomst 2. Het tweede gesprek voeren de leerlingen individueel met de Carrière Coach. Tijdens deze bijeenkomst spelen de coach en de leerling het kwaliteitenspel, waarbij de leerling antwoord geeft op vragen als: Wat zijn jouw 3 belangrijkste kwaliteiten? Hoe kun je die in de toekomstige opleiding of beroep gebruiken en wat voor acties ga je uitvoeren die helpen bij de keuze van de vervolgopleiding?

Bijeenkomst 3. Tijdens bijeenkomst 3 – weer een individueel gesprek - maakt de leerling samen met de coach een routekaart waarbij ze nadenken over wat de leerling in de toekomst wil bereiken en wat voor stappen daarvoor gezet moeten worden. Welke 2 of 3 opleidingen passen bij jou? Wanneer zijn open dagen van deze opleidingen? Wat voor acties ga je uitvoeren die je kunnen helpen bij het kiezen van een vervolgopleiding? De leerling vult de routekaart in, in zijn/haar werkboek.

Bijeenkomst 4. Tijdens deze bijeenkomst is er aandacht voor netwerken en hoe je dit doet. De netwerkbijsamenkomst is in groepsverband. Vier leerlingen en hun coach zullen in twee uur dieper in gaan op de verschillende facetten van het netwerken. Ze gaan hun eigen pitch uitwerken en dit in rollenspellen ook met elkaar oefenen. Ook leren ze het belang van social media bij netwerken en wat ze kunnen leren van elkaars netwerk. Deze bijeenkomst is (vooralsnog) optioneel.

Bijeenkomst 5. Tijdens de laatste bijeenkomst – eveneens een individueel gesprek tussen leerling en coach - reflecteren leerling en coach samen op de afgelopen periode. Waar heeft de leerling de afgelopen tijd aan gewerkt als het gaat over de keuze voor vervolggerep? Wat heeft de leerling van de gesprekken geleerd? Welke stappen gaat de leerling de komende tijd nog ondernemen om tot een keuze te komen?

Afsluitende les. Tijdens de afsluitende les presenteren de leerlingen aan de rest van de klas wat ze tijdens Carrière Coach geleerd hebben. Dit mogen ze doen aan de hand van hun ingevulde leerroutekaart, met behulp van een YouTube-filmpje van de opleiding die ze willen gaan volgen of met een moodboard.

Inbedding in het LOB-programma

Het effect van de projecten zal het grootst zijn wanneer de projecten opgenomen zijn in het curriculum (Peter, Meijer, Karssen & Kuijpers, 2019). Bliksemstage en Carrière Coach kunnen scholen naadloos laten aansluiten bij het LOB-programma, en kunnen daarom ook het best ingebed worden in het LOB-programma. Tijdens LOB kan er veel aandacht besteed worden aan reflectie ter voorbereiding en ter evaluatie van de Bliksemstages en coachingsgesprekken. De docenten ontvangen een uitgebreide handleiding over hoe zij het best kunnen reflecteren op de activiteiten, en ook ontvangen leerlingen een opdrachtenboek, waar reflectieopdrachten in opgenomen zijn. Naast de faciliterende taken is het de rol van de docenten om echt in gesprek te gaan met leerlingen en hen aan te zetten tot nadenken over het keuzeprocess waar ze voor staan.

Inzet van professionals vanuit het bedrijfsleven

In studiekeuzebegeleiding is het belangrijk de leerlingen kennis te laten maken met het bedrijfsleven (Kuijpers, Schyns & Scheerens, 2006). Vanuit Bliksemstage en Carrière Coach wordt er daarom heel intensief samengewerkt met het bedrijfsleven. De begeleiding en training wordt bij zowel Bliksemstage als bij Carrière Coach vanuit het bedrijfsleven gegeven. Bij Carrière coach worden de leerlingen door iemand begeleid vanuit het bedrijfsleven, die goede gespreksvaardigheden heeft. Bij Bliksemstages mogen de leerlingen in het bedrijfsleven meewerken, zodat ze aan den lijve ondervinden of een bepaald beroep iets voor ze is. Dit heeft twee belangrijke gevolgen. In de eerste plaats wordt de trainer, coach of begeleider door de leerlingen erg serieus genomen; ze hebben immers geen docent maar een 'echt' iemand voor zich. Het geleerde blijft daardoor langer hangen. Daarnaast zorgt de inzet van 'professionals' ervoor dat de belasting in tijd voor de school relatief klein blijft.

JINC neemt de organisatie grotendeels uit handen van scholen

JINC legt alle contacten met bedrijven en zorgt ervoor dat er steeds voldoende vrijwilligers en bedrijven zijn die mee willen doen. JINC brieft de deelnemende vrijwilligers en docenten over hun taken en verantwoordelijkheden. Daarnaast heeft JINC voor elk project een lesprogramma ontwikkeld dat docenten kunnen gebruiken bij de voorbereiding en evaluatie van de activiteiten (coachingsgesprekken en stages).

Meerdere projecten

JINC heeft meerdere projecten voor vmbo-leerlingen, waaronder Bliksemstage en Carrière Coach. Het staat scholen vrij om de projecten los af te nemen. Het effect is echter het grootst als leerlingen aan meerdere projecten deelnemen; dan versterken de projecten elkaar. Daarnaast werkt JINC met leerjaren; hetgeen betekent dat er dus elk jaar deelgenomen kan worden aan een JINC-project. JINC werkt met scholen uit het basisonderwijs, het vmbo, praktijk scholen en speciaal onderwijs.

Ouderbetrokkenheid

Betrokkenheid van ouders/verzorgers bij de studiekeuze van hun kind, zorgt ervoor dat leerlingen een bewustere studiekeuze kunnen maken (Kuijpers et al. 2017). JINC zet actief in op het betrekken van ouders/verzorgers bij Bliksemstage. De leerlingen wordt in vmbo 1 ter voorbereiding van de tweede Bliksemstage gevraagd om een van hun ouders/verzorgers te interviewen. In een van de reflectieopdrachten van de eerste Bliksemstage van vmbo 2 worden de rollen omgedraaid, en krijgen de leerlingen de opdracht een van hun ouders/verzorgers te vragen hen (de leerling) te interviewen. De interviews gaan over loopbaanoriëntatie. Verder is een afsluitende opdracht om een informatieavond (eind vmbo 2) te organiseren voor alle ouders/verzorgers waar leerlingen hun bliksemstages (foto's) en leerroutekaarten presenteren in een marktkraampje.

In Carrière Coach wordt leerlingen gevraagd na te denken over personen uit hun netwerk die zij kunnen vragen om mee te denken over hun studieloopbaan. Leerlingen worden op deze manier gestimuleerd om met mensen die dicht bij hen staan, in gesprek te gaan over hun aankomende studiekeuze.

Reflectie

Vmbo-leerlingen hebben vaak moeite om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen (Kuijpers & Meijers, 2017; Mittendorff, Jochems, Meijers, & den Brok, 2008). Daarom wordt er in beide projecten veel aandacht besteed aan reflectie voor en na de stages en coachingsgesprekken. Bij beide projecten wordt er op veel verschillende momenten tijdens het programma gereflecteerd op het proces van studiekeuze/loopbaanontwikkeling van de leerling.

Evaluatie

Elk jaar evalueert JINC de projecten onder deelnemende coaches en leerlingen.

5. Kosten

[Dit vult JINC nog aan]

6. Onderbouwing

In tabel 1 zijn de werkzame elementen beschreven voor Bliksemstage en Carrière Coach, waarvan bekend is dat dit belangrijke onderdelen zijn in de begeleiding van leerlingen in hun studiekeuze. Verder zijn er onderzoeken gedaan naar de effectiviteit van beide projecten. Hieronder volgt een beschrijving van wat uit deze onderzoeken naar voren is gekomen.

Bliksemstage

In 2011 is er een onderzoek naar de effecten en verbeterpunten van Bliksemstage gedaan door JINC in samenwerking met Dienst Onderzoek en Statistiek. Uit dit onderzoek komt naar voren dat meerdere malen (minimaal 2) op Bliksemstage gaan zorgt voor een verder gevorderd beroepsbeeld van leerlingen dan wanneer leerlingen slechts één keer op Bliksemstage gaan. Bliksemstages helpen jongeren dus om een beeld te vormen van de arbeidsmarkt en hun mogelijkheden daarbinnen. Ook komt uit dit onderzoek naar voren dat voor het optimale effect het belangrijk is dat de Bliksemstage wordt voorbereid en nabesproken op school en er een leerzaam actief meewerkonderdeel in de Bliksemstage opgenomen is. Verder komt uit het onderzoek naar voren dat het overgrote deel van begeleiders positief is over Bliksemstages en graag blijft deelnemen aan dit project. De begeleiders hebben een positiever beeld van de leerlingen na de Bliksemstage dan ervoor. Dit zit vooral op het morele aspect van leerlingen (eerlijkheid en respect) en in de motivatie die hoger was dan gedacht.

Ook de effectiviteit van Carrière Coach is onderzocht in 2016 door Berenschot (Relou & Broeks, 2016). Uit dit onderzoek kom naar voren dat Carrière Coach leerlingen helpt om een link te leggen tussen hun eigen kwaliteiten en vervolgoopleidingen. Dit betekent dus dat leerlingen meer zelfinzicht hebben, en dit wordt zowel door coaches als door leerlingen genoemd als sterkste toegevoegde waarde van Carrière Coach.

Om meer zich te krijgen op de kwaliteit van de uitvoering dan wel de effectiviteit van Bliksemstage en Carrière Coach, werkt JINC in het jaar 2021/2022 mee aan een onderzoek dat wordt uitgevoerd door GION Onderwijs/Onderzoek instituut en het Kohnstamm Instituut. In overleg met de onderzoekers selecteert JINC scholen die in aanmerking komen om hieraan mee te doen. Is dit voor uw school aan de orde dan vermeldt JINC dat aan het begin van het schooljaar/traject.

7. Materiaal

Hier kunnen de materialen toegevoegd worden.

Werkzaam element Bliksemstage en Carrière Coach

Nauwe samenwerking met het bedrijfsleven door een bliksemstage bij een bedrijf en een coach vanuit het bedrijfsleven.

Bliksemstage en Carrière Coach sluiten naadloos aan bij LOB, waarbij uitgebreid aandacht wordt besteed aan reflectie voor en na de Bliksemstage en Coachingsgesprekken.

Bliksemstage en Carrière Coach stimuleren het gesprek tussen ouders/verzorgers en leerlingen over de aankomende studiekeuze.

Bliksemstage en Carrière Coach kunnen ingezet worden als doorgaande lijn bij studieloopbaanbegeleiding vanaf groep 7/8 (Bliksemstage) tot vmbo-leerlingen van 3e en 4e klas (Carrière Coach), waarbij binnen elk programma aangesloten wordt bij het keuzeproces waar de leerling zich op dat moment in bevindt. Daarnaast kunnen beide projecten ook in combinatie met andere projecten van JINC ingezet worden, welke allen gericht zijn op studieloopbaanbegeleiding. Zie [hier](#) voor een overzicht van de projecten van JINC.

Onderbouwing vanuit wetenschappelijke literatuur

Kuijpers, M. A., Schyns, B., & Scheerens, J. (2006). Career competencies for career success. *The Career Development Quarterly*, 55(2), 168-178.

Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkenploration in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Kuijpers, M. & Meijers, F. (2017). Professionalising teachers in career dialogue: an effect study. *British Journal of Guidance & Counseling*, 45, 83-96.

Mittendorff, K., Jochems, W., Meijers, F., & den Brok, P. (2008). Differences and similarities in the use of the portfolio and personal development plan for career guidance in various vocational schools in The Netherlands. *Journal of Vocational Education & Training*, 60, 75-91.

Kuijpers, M., Strijk, M., Lusse, M. (2017). Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkenploration in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkenploration in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Bijlage 7 - Interventie- beschrijving Windroos project

Opgesteld: 15-7-2021

1. Korte samenvatting van de interventie

Samen met het ROC Da Vinci College hebben middelbare scholen een doorstroomprogramma ontwikkeld om leerlingen te ondersteunen bij het maken van de overstap van het vmbo naar het mbo. Door samen te werken vanuit een gezamenlijke visie en doelstelling wordt een brug geslagen tussen loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB) op het vmbo en LOB op het mbo. De activiteiten binnen het Windroosproject zijn gericht op vierdejaars leerlingen van het vmbo.

Met behulp van Windroos krijgen leerlingen inzicht in de (leer)cultuur en de opleidingen van het mbo. Zij leren welke studievvaardigheden in het mbo nodig zijn en ontwikkelen een realistisch beroepsbeeld. Het doorstroomprogramma vmbo-mbo versterkt het bestaande LOB-programma van de vo-school en draagt bij aan optimale leerroute voor leerlingen, hetgeen de kans op succesvol afronden van een beroepsopleiding vergroot. Windroos ondersteunt de decanen in hun begeleiding aan leerlingen bij hun studiekeuze. Het is nadrukkelijk niet een vervanging van het werk van decanen.

2. Doelgroep

Leerlingen die in het vierde jaar van het vmbo zitten, worden voorbereid op het maken van een keuze voor een vervolgopleiding.

3. Doel

Deelname aan het project draagt bij aan het creëren van een soepele overgang voor vmbo-leerlingen naar het mbo. Tevens versterkt het de samenwerking tussen vmbo en mbo in de loopbaanoriëntatie- en begeleiding van de leerling. De leerling maakt kennis met de (leer)cultuur en studievvaardigheden van het mbo. Het project creëert en versterkt een optimale leerroute en helpt voorkomen dat een leerling kiest voor een opleiding die niet bij hem of haar past, wat de kans op het succesvol afronden van de beroepsopleiding vergroot.

4. Aanpak

Het project wordt uitgevoerd door de vmbo-school en het mbo. Afhankelijk van de activiteit vindt deze plaats op de locatie van het vmbo of van het mbo.

Vorbereiding:

1. **Startgesprek.** De meeste scholen starten in september. Dit heeft ook de voorkeur, omdat scholen dan alle onderdelen van het programma kunnen inzetten. Wanneer een school zich aanmeldt voor het programma, voeren de interventie-eigenaren (Da Vinci college) een startgesprek met decanen en teamleiders. Soms sluit ook de directeur van de school aan, maar dit is afhankelijk van de grootte van de school. Het doel van dit startgesprek is om het programma Windroos uit te leggen. Wat levert het programma de school op?

2. **Kick-off mentoren.** Een voorlichting over het programma door de interventie-eigenaren aan de mentoren. Mentoren hebben een essentiële rol in Windroos; zij zijn de uitvoerders. De voorlichting die de mentoren krijgen, is hetzelfde als de voorlichting aan leerlingen (zie voor verder uitleg punt 3). Er wordt alleen wat dieper in gegaan op het waarom achter de verschillende onderdelen van Windroos.
3. **Kick-off ouders.** Tijdens de ouderavond in het vierde leerjaar wordt er een korte presentatie gegeven van het programma. Deze wordt georganiseerd op de locatie van de school. Voor de ouders is een folder beschikbaar.
4. **Kick-off leerlingen.** Dit is de startbijeenkomst voor leerlingen. Het Da Vinci college presenteert de inhoud van het programma. Het doel van deze bijeenkomst is om leerlingen voor het eerst kennis te laten maken met het programma. Alle stappen in het programma worden uitgelegd. Daarnaast wordt er ook stilgestaan bij waarom dit programma ingezet wordt. Het is een hulpmiddel voor leerlingen om tot een keuze voor een mbo-opleiding te komen, die goed aansluit bij hun interesses en kwaliteiten. Aan het eind van de kick-off wordt de leerlingen gevraagd alvast op te schrijven wat zij willen worden of welke opleiding zij willen gaan doen, mits leerlingen hier al ideeën bij hebben.
5. **Aangeven mogelijke vervolgopleiding.** Het Da Vinci college zoekt vervolgens uit welke opleiding passend is voor de desbetreffende leerlingen, en geeft dit door aan hun mentor.
6. **Starten oriëntatie-opdracht.** Vervolgens kan de leerling starten met de oriëntatie-opdracht, om te onderzoeken of deze opleiding daadwerkelijk passend is. Hierin gaat de leerling ook bevragen bij familie en andere bekenden of de opleiding bij hem of haar past.
7. **Het aanleveren/aanmaken van lesmateriaal door Da Vinci College en andere mbo's/vmbo's.** Het lesmateriaal bestaat uit lesbrieven die de leerling op het vmbo gebruikt om zich te verdiepen in de vervolgopleiding van zijn of haar keuze. De lesbrieven worden digitaal aangeleverd en door de school zelf afgedrukt. Er is één algemene lesbrieven (de oriëntatieopdracht) voor het eerste gedeelte van het project. In deze lesbrieven is aandacht voor het leren

van studievaardigheden en oriëntatie op opleidingen en beroepen. Deze lesbrieven worden aangepast naar de wensen van de middelbare scholen. Voor het tweede gedeelte worden lesbrieven per opleiding of cluster van de opleidingen geleverd (de praktijkopdracht). Deze lesbrieven bevatten opdrachten gericht op het beroep en de opleiding van de keuze van de leerling. Middels de opdracht maakt de leerling kennis met de opleiding en de mogelijkheden van het beroep. Zo wordt bijvoorbeeld voor de opleiding Art & Design een opdracht gegeven om voor een nieuw product een display, flyer en reclamecampagne te ontwerpen. Het ontwikkelde lesmateriaal wordt altijd gecontroleerd door de betreffende mbo-opleiding.

Onderdeel van het curriculum

Tijdens Windroos ontdekken leerlingen waar ze goed in zijn en wat ze leuk vinden. Windroos sluit daarmee naadloos aan bij LOB. Binnen LOB kan er dan veel aandacht besteed worden aan reflectie ter voorbereiding op de opdrachten van Windroos, maar ook achteraf. Vmbo-leerlingen hebben vaak moeite om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en om keuzes te onderbouwen (Kuijpers & Meijers, 2017; Mittendorff, Jochems, Meijers, & den Brok, 2008). Daarom is reflectie op school en thuis over hun keuzes, interesses en talenten zo belangrijk. Het is daarom ook aan te raden om Windroos in het curriculum op te nemen als onderdeel van LOB.

Uitvoering

Fase 1 – Oriënteren

1. Oriëntatiefase. In deze fase oriënteren de leerlingen zich op welke opleiding zij verder willen onderzoeken. De oriëntatiefase start al direct na de kick-off, wanneer leerlingen gevraagd wordt om een beroep/opleidingsrichting op te schrijven, die zij graag verder willen onderzoeken. Niet voor alle leerlingen is meteen duidelijk welk beroep/opleidingsrichting ze verder willen onderzoeken. In de zoektocht naar welk beroep/opleidingsrichting de leerling verder wil onderzoeken, wordt de leerling waar nodig begeleid door de mentor. Mentoren

geven deze begeleiding op hun eigen manier vorm. Wanneer de leerling een keuze heeft gemaakt voor een beroep dat de leerling verder wil onderzoeken, geeft de mentor dit beroep of de opleidingsrichting door aan het Da Vinci college. Het Da Vinci College zoekt uit welke mbo-opleiding hier het best bij past, en geeft dit terug aan de mentor. De leerling kan vervolgens deze specifieke mbo-opleiding onderzoeken.

In eerste instantie verbindt het Da Vinci College een leerling aan een opleiding. Indien tijdens het proces de leerling erachter komt dat het niet past, heeft de mentor de rol om de leerling te begeleiden in een alternatieve opleidingskeuze. Het Da Vinci college gaat ervan uit dat de mentor halverwege het traject beter zicht heeft op welke mbo-opleidingen er zijn. Wanneer de mentor niet weet welke opleiding het best past bij het beroep/de opleidingsrichting die de leerling opgegeven heeft, dan kan de mentor met deze vraag terecht bij de decaan. Wanneer de decaan er niet uitkomt, kan er laagdrempelig contact opgenomen worden met het Da Vinci college.

2. Oriëntatie-opdracht. Wanneer de leerlingen weten welke opleiding ze verder willen onderzoeken, kunnen ze de oriëntatieopdracht maken. In deze opdracht onderzoekt de leerling of de gekozen mbo-opleiding daadwerkelijk bij hem/haar past. Een van de vragen is: zie je het jezelf doen? Tijdens de oriëntatieopdracht staan de leerlingen bewust stil bij de vraag of de opleiding bij hen past. Deze reflectie is een belangrijk onderdeel van het maken van een juiste studiekeuze (Kuijpers & Meijers, 2017; Mittendorff, Jochems, Meijers, & den Brok, 2008). Ook wordt de leerlingen gevraagd om een sollicitatiebrief aan een fictief bedrijf te schrijven, zodat ze ergens hun motivatie beschreven.

De leerlingen starten niet tegelijkertijd met de oriëntatie-opdracht, omdat de ene leerling sneller een keuze heeft gemaakt voor een opleiding die zij willen onderzoeken, dan de andere leerling. Wanneer een leerling uit is over de keuze voor een opleiding, wil men vanuit Windroos dit proces niet verstoren, en kunnen leerlingen die snel een opleiding gekozen hebben direct aan de slag met de oriëntatie-opdracht.

Halverwege de oriëntatie-opdracht kan het zijn dat leerlingen erachter komen dat de opleiding die ze gekozen hadden om te onderzoeken, toch niet bij hen past. Dan gaan ze hiermee naar de mentor, en samen zoeken ze uit welke nieuwe opleiding de leerling graag zou willen onderzoeken. Het gebeurt ook dat leerlingen in de tweede fase (tijdens de praktijkopdracht) nog willen switchen van opleiding. Dat kan ook. Het switchgedrag dat je normaal ziet op het mbo, vindt nu plaats op het vmbo tijdens Windroos. Uit een intern evaluatieonderzoek onder mbo-studenten van het Da Vinci college komt naar voren dat leerlingen die aan Windroos deelgenomen hebben, aanzienlijk (ongeveer driekwart) minder switchen op het mbo, dan studenten die niet aan Windroos deel hebben genomen. Dit draagt ook bij aan het percentage leerlingen dat de opleiding succesvol afrondt.

Fase 2 – Praktijkopdracht en Meet & Greet

1. Praktijkopdracht. De leerlingen maken een praktijkopdracht in het verlengde van de opleiding die ze onderzoeken. Zoals een bijzettafeltje maken voor iemand die meubelmaker wil worden, koken voor de familie voor iemand die de koksopleiding wil gaan doen en de slaapkamer van ouders/verzorgers omtoveren tot een Bed en Breakfast wanneer een leerling een opleiding in de toeristische sector wil gaan doen.

De opdracht moet voldoen aan een aantal voorwaarden:

1. Thuis gemaakt worden.
2. Open opdracht, dus multi-interpretabel.
3. Mogelijkheid om te excelleren.
4. Geeft beeld van het beroep dat aansluit bij de opleiding die de leerling onderzoekt.

Het eindproduct wordt niet beoordeeld. Het gaat om het proces daarnaartoe. Een eindproduct is nooit mislukt. Het doel van de opdracht is dat de leerlingen op deze manier kunnen ontdekken of de opleiding bij ze past. Leerlingen worden daarom becijferd op basis van het werkproces, hiervoor is een beoordelingsformulier beschikbaar voor de scholen.

2. Meet & Greet. Halverwege het programma organiseert Windroos tijdens twee dagen een Meet & Greet voor de vmbo-leerlingen op het ROC Da Vinci college. Tijdens deze Meet & Greet krijgen leerlingen een proefles van de opleiding die zij onderzoeken en hebben zij vervolgens een gesprekje met een studentenambassadeur, een student van de opleiding die de leerling onderzoekt. Elke studentenambassadeur heeft ongeveer vijf leerlingen die meelopen. Als onderdeel van de oriëntatieopdracht hebben de leerlingen vragen voorbereid voor de studentenambassadeur. Om te voorkomen dat leerlingen deze vragen vergeten mee te nemen naar de Meet & Greet, is het aan te raden om de leerlingen de vragen in te laten leveren bij de mentor, zodat de mentor de vragen weer terug aan de leerlingen kan geven tijdens de Meet & Greet.

Een uur voordat de leerlingen op het ROC arriveren, krijgen de studentenambassadeurs ook nog een uitgebreide instructie van de interventie-eigenaar van Windroos. Mentoren worden geïnstrueerd goed op te letten dat leerlingen niet achterover gaan hangen, wat een signaal kan zijn van desinteresse. Verder ontvangen de studentenambassadeurs een folder met instructies als geheugensteun voor hun begeleiding van de leerlingen.

Da Vinci college biedt niet alle opleidingen. Daarom komt het voor dat leerlingen in een opleiding ingedeeld worden die aanverwant is aan de opleiding die ze onderzoeken. Om teleurstelling en verwarring bij leerlingen te voorkomen, laat de interventie-eigenaar voor de Meet & Greet al weten bij welke opleiding de leerlingen ingedeeld zijn. Verder regelt de interventie-eigenaar wel een studentenambassadeur van de specifieke opleiding. Dit betekent dat er bijvoorbeeld een leerling vanuit ROC Tilburg theater naar het Da Vinci college komt om met leerlingen in gesprek te gaan. De interventie-eigenaar heeft hierin goede contacten met verschillende ROC's.

Meet & Greet is niet hetzelfde als meeloopdagen. Meeloopdagen bieden ROC's sowieso aan, en daar kunnen alle leerlingen gebruik van maken. Hier maken vaak de leerlingen gebruik van die na de Meet & Greet nog geswitcht zijn, of leerlingen die nog blijven twijfelen.

3. Studiekeuzegesprek. Naast dat mentoren de leerlingen het hele traject door begeleiden, vindt er voor iedere leerling een keer een driehoeksgesprek plaats samen met de studieloopbaanadviseur van het ROC en de mentor. Dit gesprek duurt gemiddeld een kwartier en hiervoor is een gesprekleidraad beschikbaar. Het gesprek is gericht op het achterhalen van de motivatie en mogelijkheden die de leerling heeft voor de gekozen opleiding. Tijdens dit gesprek peilen mentor en studieloopbaanadviseur of de opleiding die de leerling onderzoekt, ook bij de leerling past. Is hij/zij enthousiast hierover? Waarom denkt de leerling dat deze opleiding past?

De leerling krijgt een adviesbrief mee. Hierin wordt wanneer de opleiding inschat dat het passend is, groen licht gegeven voor de opleiding. Soms twijfelen loopbaanadviseur en mentor wel over de keuze, dan wordt dat beschreven in de adviesbrief met tips hoe verder te gaan. Ze adviseren de leerling om nog goed te onderzoeken of deze opleiding wel passend is. De leerling mag altijd vragen om een tweede driehoeksgesprek met loopbaanadviseur en mentor.

Dit studiekeuzegesprek wordt ingepland (in overleg met de scholen) gedurende het proces (maanden november/december). Voorwaarde is dat in ieder geval de leerlingen zijn gestart met de praktijkopdracht.

De gesprekken vinden tijdens de coronacrisis online plaats. Dit blijkt heel goed te werken, beter dan gesprekken in real life. Leerlingen gaan veel bewuster het gesprek in. Ze zijn ook veel opener. Daarnaast is het ook veel makkelijker te organiseren.

4. Eindpresentatie. Windroos wordt afgesloten door middel van een presentatie door de leerlingen van hun eindproduct, waarbij de meeste scholen de ouders van de leerlingen uitnodigen.

Scholen geven dit op 2 manier vorm:

1. Een markt waarbij ouders langs 'kraampjes' lopen waar de leerlingen staan met hun eindproduct. Leerlingen hoeven niet te presenteren
2. Leerlingen presenteren hun eindproduct voor ouders, medeleerlingen en docenten in een klaslokaal met ong. 8 leerlingen.

Leerlingen leren het meest, wanneer zij voor een groep mensen hun eindproduct presenteren. Windroos adviseert daarom scholen om de eindpresentatie vorm te geven zoals weergegeven bij optie 2.

Ouderbetrokkenheid

Wanneer ouders betrokken worden bij LOB-activiteiten zoals het programma van Windroos, bevordert dit de effectiviteit van het programma (Kuijpers et al., 2017). Veel scholen betrekken ouders bij Windroos, door:

1. Leerlingen de thuisopdracht thuis uit te laten voeren. Hierop is de praktijkopdracht ook ingericht. De opdrachten zijn zo ontwikkeld dat het eigenlijk onmogelijk voor leerlingen is dit niet met ouders te bespreken. De opdrachten zijn dusdanig abstract, dat de leerlingen vaak hulp nodig hebben van ouders. Leerlingen zijn gewend opdrachten te maken waarbij elke stap beschreven staat, maar deze opdracht is abstract (bv. maak een bijzettafel i.p.v. Stap 1. Zaag 2 blokken hout van 20 x 30 cm).
2. Ouders uit te nodigen voor de eindpresentatie van het eindproduct door leerlingen. De meeste scholen nodigen ouders uit voor de eindpresentaties.

Betrekken bedrijfsleven

In Windroos wordt het bedrijfsleven nu nog niet betrokken. De interventie-eigenaar is nu wel bezig om hier wat voor te organiseren. Men wil leerlingen koppelen aan bedrijven. Het is de bedoeling dat leerlingen dan ook in gesprek kunnen met iemand die het beroep uitoefent die zij onderzoeken. Dit lukt nog niet komend jaar.

5. Kosten

Er zijn voor VO scholen geen kosten verbonden aan het programma. De extra kosten die gemaakt worden zijn voor rekening van de mbo-scholen en de interventie-eigenaar: coördinatie is 0,5 FTE en de gesprekken van de loopbaanadviseurs (0,25 uur per leerling).

6. Onderbouwing

In tabel 1 zijn de werkzame elementen beschreven voor Windroos, waarvan uit eerdere onderzoeken bekend is dat dit belangrijke onderdelen zijn in de begeleiding van leerlingen in hun studiekeuze.

Verder zijn er ook (proces)evaluaties/tevredenheidsonderzoeken gedaan, waaruit blijkt dat alle scholen overtuigd zijn dat leerlingen betere keuzes maken, dat het bezoek aan het ROC heel belangrijk is, en dat de loopbaangesprekken het meest waardevol zijn.

Om meer zich te krijgen op de kwaliteit van de uitvoering dan wel de effectiviteit van Windroos, werkt het Da Vinci college in het jaar 2021/2022 mee aan een onderzoek dat wordt uitgevoerd door GION Onderwijs/Onderzoek instituut en het Kohnstamm Instituut. In overleg met de onderzoekers selecteert het Da Vinci college scholen die in aanmerking komen om hieraan mee te doen. Is dit voor uw school aan de orde, dan wordt dat vermeld aan het begin van het schooljaar/traject.

Werkzaam element Windroos

1. Windroos sluit naadloos aan bij LOB, waarbij uitgebreid aandacht wordt besteed aan reflectie voor en na een activiteit.

2. Windroos stimuleert scholen om ouders/verzorgers te betrekken, door de praktijkopdracht thuis uit te laten voeren en scholen te adviseren een startende en afsluitende avond te organiseren waarbij ouders/verzorgers uitgenodigd worden.

Onderbouwing vanuit wetenschappelijke literatuur

Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Kuijpers, M. & Meijers, F. (2017). Professionalising teachers in career dialogue: an effect study. *British Journal of Guidance & Counselling*, 45, 83-96.

Mittendorff, K., Jochems, W., Meijers, F., & den Brok, P. (2008). Differences and similarities in the use of the portfolio and personal development plan for career guidance in various vocational schools in The Netherlands. *Journal of Vocational Education & Training*, 60, 75-91.

Kuijpers, M., Strijk, M., Lusse, M. (2017). Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Petit, R., Brouwer, P. & Meijer, J. (2018). Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Petit, R., Meijer, J., Karssen, M. & Kuijpers, M. (2019). Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

7. Materiaal

Hier kunnen de materialen toegevoegd worden.

COLOFON

Opdrachtgever	NRO
Auteurs	T. Voorwinden, MSc A.L.I.I. Hoogenbosch, MSc Dr. F.E.P.L. Sondejker
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

ISBN: 978-94-6409-130-4

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, oktober 2021.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.